

Policija i Romi i Sinti – dobra praksa u izgradnji poverenja i razumevanja

Seriya izdanja Jedinice za
strateška pitanja policije OEBS-a, tom 9.

- Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju (OEBS) radi za stabilnost, **prosperitet i demokratiju** u 56 država kroz politički dijalog o zajedničkim vrednostima i kroz praktičan rad koji za rezultat imaju trajnu promenu.

osce Organization for Security and
Co-operation in Europe
Mission to Serbia

osce

ODIHR

Beč, april 2010. godine

© OSCE, 2010.

Sva prava su zadržana. Sadržaj ove publikacije se može slobodno koristiti i umnožavati za obrazovne i u druge nekomercijalne svrhe, pod uslovom da svako takvo umnožavanje prati odobrenje OEBS-a, koji je njen izvor.

ISBN 978-92-9234-509-9

Jedinica za strateška pitanja policije
Kancelarija Generalnog sekretara
Sekretarijat OEBS-a
Wallnerstrasse 6,
1010 Beč, Austrija

Tel: +43-1 514 36 6942
Fax: +43-1 514 36 6266
E-mail: spmu@osce.org
<http://www.osce.org/policing>
<http://polis.osce.org>

Kontakt za pitanja
Roma i Sinta
Kancelarija za demokratske institucije
i ljudska prava (ODIHR) OEBS-a
Al. Ujazdowskie 19
00-557 Varšava, Poljska

Tel: +48-22 5200 798
Fax: +48-22 5200 605
E-mail: Roma@odihhr.pl
<http://www.osce.org/odihhr/18148.html>

Sadržaj

Spisak akronima	5
Rečnik/Značenjejmova	7
Predgovor	9
Izrazi zahvalnosti	11
Rezime	15
I. Uvod.....	23
II. Sigurnost i bezbednost Roma i Sinta na prostoru OEBS-a.....	27
II.1 Rasna diskriminacija, krivična dela i incidenti motivisani mržnjom.....	27
II.2 Izazov odnosa između policije i Roma i Sinta.....	29
II.2.1 Primeri nedovoljno revnosnog obavljanja policijskih dužnosti	30
II.2.2 Primeri preterano revnosnog obavljanja policijskih dužnosti	30
II.3 Težnja ka unapređenom radu policije u zajednicama Roma i Sinta	32
III. Dobra praksa u izgradnji poverenja i razumevanja između policije i Roma i Sinta	37
III.1 Sistematska procena policijske politike i prakse u odnosu na Rome i Sinte	37
III.1.1 Utvrđivanje okvira politike.....	38
III. 1.2 Definisavanje obuhvata procene.....	40
III. 1.3 Utvrđivanje standarda.....	41
III. 1.4 Pribavljanje dokaza.....	41
III.1.5 Procena nedostataka.....	43
III. 1.6 Izrada akcionog plana	44
III.2. Izrada regulative, politike, etičkih kodeksa i kodeksa ponašanja i standardnih procedura rada.....	45
III.2.1 Izrada regulative.....	45
III.2.2 Izrada politike.....	46
III.2.3 Izrada etičkih kodeksa, kodeksa ponašanja i standardnih procedura rada.....	50

III.2.4 Primena politike, kodeksa ponašanja i standardnih procedura rada.....	53
III.3 Upravljanje ljudskim resursima	54
III.3.1 Rekrutovanje.....	55
III.3.2 Zadržavanje zaposlenih.....	60
III.3.3 Napredovanje u službi i razvoj karijere.....	61
III.4 Obuka i profesionalni razvoj.....	63
III.4.1 Ciljevi obuke.....	65
III.4.2 Sadržaj obuke o zajednicama Roma i Sinta	65
III.4.3 Metodi obuke	71
III.4.4 Uslovi za primenu	73
III.5 Rad sa zajednicama Roma i Sinta: izgradnja partnerstava i vođenje operacija	75
III.5.1 Izgradnja partnerstava	76
III.5.2 Sprovođenje policijskih operacija.....	84
III.5.3 Odgovornost policije za preduzete radnje	95
IV. Zaključci i preporuke	97
V. Referentni dokumenti	99
V.1 Međunarodni dokumenti	99
V.2 Bibliografija	104
VI. Prilozi	117
Prilog 1: Primeri međunarodnih inicijativa i instrumenata za unapređenje bezbednosne situacije Roma i Sinta.....	117
Prilog 2: Sistematska procena policijske politike i prakse u odnosu na Rome: Smernice za upotrebu u državama članicama OEBS-a.....	125
Prilog 3: Opšti okvir za analizu strategije	133
Prilog 4: Obrazac prilikom zaustavljanja građana koji se koristi u gradu Fuenlabrada u Španiji	135

Spisak akronima

CAG	Građanska savetodavna grupa
CPRSI	Kontakt kancelarija za pitanja Roma i Sinti
CSAT	Bezbednosni akcioni tim u zajednici
ECHR	Evropska konvencija o ljudskim pravima
ECHR	Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda
ECRI	Evropska komisija za borbu protiv rasizma i netolerancije
ECtHR	Evropski sud za ljudska prava
EPPHR	Evropska platforma za policijski rad i ljudska prava
ERPC	Evropska koalicija za romsku politiku
ERRC	Evropski centar za prava Roma
EU	Evropska unija
EU-MIDIS	Istraživanje o manjinama i diskriminaciji u Evropskoj uniji
FAERLEO	Bratsko udruženje evropskih policijskih službenika Roma
FRA	Agencija za osnovna prava
HCNM	Visoki komesar za nacionalne manjine
ICITAP	Međunarodni program obuke u pružanju pomoći krivičnim istragama
IRL	Interno raseljeno lice
KEPS	Konferencija za bezbednost i saradnju u Evropi
MIA	Ministarstvo unutrašnjih poslova i uprave
MoR	Memorandum o razumevanju
MUP	Ministarstvo unutrašnjih poslova
NVO	Nevladina organizacija
ODIHR	Kancelarija za demokratske institucije i ljudska prava
OEBS	Organizacija za bezbednost i saradnju u Evropi
PER	Projekat o etničkim odnosima
SARA	Ispitivanje, analiza, reakcija, procena
SPMU	Jedinica za strateška pitanja policije
STEPSS	Strategije za efikasno zaustavljanje i pretrase policije
UN	Ujedinjene nacije

Rečnik/Značenje pojmova

Romi i Sinti: U skladu s praksom OEBS-a, u ovoj publikaciji korišćen je termin „Romi i Sinti“. Savet Evrope koristi termin „Romi i putnici“, dok je u Evropskoj uniji u upotrebi termin „Romi“. Ti termini obuhvataju druge generičke pojmove s kojima se Romi i Sinti često povezuju, kao što su „Cigani“ i izvedenice te reči. U slučajevima kada se navode primeri karakteristični za pojedine zemlje, korišćeni su termini koji su u pretežnoj upotrebi u navedenoj zemlji.

Etničko profilisanje: „Etničko profilisanje“ predstavlja pojavu kada policijski službenici, bez cilja i prihvatljivog opravdanja, uzimaju (umesto ponašanja) obeležja rase, etničko poreklo, religiju ili nacionalno poreklo kao osnov za donošenje odluka o tome ko jeste ili može biti umešan u krivičnu radnju, prilikom vršenja pretresa, kontrole, nadzora ili istrage. (Videti: Institut za otvoreno društvo, Rešavanje problema etničkog profilisanja u policiji, Izveštaj o projektu za izradu strategija za efikasno zaustavljanje i pretrese policije, Njujork, 2009, str. 9; i Evropska komisija za borbu protiv rasizma i netolerancije (ECRI), Opštepitička preporuka ECRI br. 11. o borbi protiv rasizma i rasne diskriminacije tokom policijskog rada, CRI(2007)39, Strazbur, 2007, stav 1.

Zločin iz mržnje: Reč je krivičnom delu koje je počinjeno kao rezultat predrasude. Počinilac je namerno odabrao metu zločina koja poseduje određenu „zaštićenu“ karakteristiku. Meta mogu biti jedno ili više lica, ili imovina u vezi s grupom koja poseduje određenu zajedničku karakteristiku. „Zaštićene“ karakteristike predstavljaju osobine određene grupe – npr. rasa, jezik, religija, etničko ili nacionalno poreklo, ili bilo koji drugi sličan zajednički faktor.

(Izvor: Kancelarija OEBS-a za demokratske institucije i ljudska prava, Zakonska rešenja o zločinima iz mržnje, Praktični vodič, Varšava, 2009, str. 16).

Incidenti motivisani mržnjom: Reč je o „incidentima, radnjama ili vidovima netolerancije, koji su počinjeni kao rezultat predrasude, ali ne mogu biti izjednačeni sa zločinima iz mržnje budući da krivično delo nije dokazano ili sama radnja ne predstavlja krivično delo prema zakonodavstvu određene države“.

(Izvor: Kancelarija OEBS-a za demokratske institucije i ljudska prava, Izveštaj o zločinima iz mržnje, 2008, Varšava, 2009, str.11).

Preterano revnosno obavljanje policijskih dužnosti: prisutno je onda kada se više pažnje posvećuje krivičnim delima koje su navodno počinili pripadnici određene manjinske zajednice ili etničke grupe, ili kada se prema takvim licima ovlašćenja primenjuju u dosta strožoj meri.

(Videti: Oakley, Robin, Policijska obuka u vezi s migrantima i nacionalnim manjinama, Savet Evrope, Ljudska prava i policija, Strazbur, 1997, str. 74f).

Nedovoljno revnosno obavljanje policijskih dužnosti: prisutno je onda kada je policija manje spremna da pruži dovoljan nivo usluge i da pomogne pripadnicima manjinskih zajednica koje su žrtve zločina.

(Videti: Oakley, Robin, Policijska obuka u vezi s migrantima i nacionalnim manjinama, Savet Evrope, Ljudska prava i policija, Strazbur, 1997, str. 74f).

Predgovor

Odnos između policije i zajednica Roma i Sinta od ključne je važnosti u brojnim aspektima. Romi i Sinti su često mete rasno motivisane diskriminacije i nasilja. Potrebno je stvoriti sredinu u kojoj oni mogu u potpunosti da se oslone na policiju u pružanju zaštite i pune istrage zločina iz mržnje. Istovremeno, policija je suočena sa izazovom uspešnog obavljanja svojih dužnosti u zajednicama Roma i Sinta koje neretko gaje sumnju i nepoverenje prema policiji zbog duge istorije zlostavljanja i diskriminacije od strane različitih državnih organa.

U Akcionom planu za unapređenje položaja Roma i Sinta na prostoru OEBS-a, iz 2003. godine, države članice prepoznale su značaj dobrih odnosa između policije i zajednica Roma i Sinta za ostvarenje krajnjeg cilja borbe protiv diskriminacije i rasnog nasilja, kao i za omogućavanje Romima i Sintima da igraju punu i jednaku ulogu u društvu. Države članice su se obavezale da će preduzeti niz mera s ciljem usaglašavanja postojeće nacionalne prakse s međunarodnim policijskim standardima.

Sedam godina nakon usvajanja Akcionog plana, pokrenut je veliki broj inicijativa za uspostavljanje dobre prakse u vezi s policijom i populacijom Roma i Sinta. Isto tako, dosta toga tek treba uraditi kako bi se ispunile obaveze preuzete prema Akcionom planu. Nažalost, brojne države članice i dalje izveštavaju o slučajevima nedozvoljenog postupanja policije i o tenzijama između policijskih organa i zajednica Roma i Sinta.

Svrha ove publikacije je da pomogne državama članicama da ispune obaveze preuzete prema Akcionom planu, utvrđivanjem načela i dobre prakse koji mogu biti od koristi u unapređenju odnosa između policije i zajednica Roma i Sinta.

Bolja saradnja i veće poverenje u odnose s policijom mogu pomoći u uspešnijem vršenju policijskih poslova i posledično pobošljati bezbednost u zajednicama Roma i Sinta. Pored toga, policija može takođe imati koristi od boljih odnosa. Efikasno sprečavanje i istraga zločina iz mržnje predstavljaju dobru policijsku praksu, pri čemu se veći uspeh pozitivno odražava i na ukupan učinak policije. Profesionalno postupanje u skladu s važećim standardima imaće za rezultat veću podršku lokalnih zajednica i bolji pristup tim zajednicama. Pored toga, bolji odnosi sa zajednicama Roma i Sinta podići će nivo bezbednosti i za same policijske službenike.

Nadamo se da će primeri dobre prakse u pogledu unapređenja odnosa između policije i zajednica Roma i Sinta, objedinjeni u ovoj publikaciji, doći do šire javnosti i da će ih u velikoj meri koristiti donosioci odluka, predstavnici ministarstava unutrašnjih poslova i uprave, policijski organi i službenici na svim nivoima, kao i predstavnici građanskog društva.

Kevin Carty
Viši savetnik za policijska pitanja
Generalnog sekretara OEBS-a

Andrzej Mirga
Viši savetnik za pitanja
Roma i Sinta,
Kancelarija za demokratske
institucije i ljudska prava OEBS-a
(ODIHR)

Izrazi zahvalnosti

Nalazi izneseni u ovoj publikaciji zasnovani su, u velikoj meri, na rezultatima projekta ODIHR – „Policija i Romi: unapređenje bezbednosti multietničkih zajednica“. Ti nalazi su dodatno analizirani, ažurirani i dopunjeni 2009. godine, u bliskoj saradnji s grupom priznatih eksperata iz oblasti odnosa između Roma i policije, koji su dali svoj doprinos tokom nekoliko faza diskusija vođenih putem imejla i u toku dve radionice koje su održane u Beču, u septembru i oktobru 2009, u organizaciji Jedinice za strateška pitanja policije i Kontakt kancelarije za pitanja Roma i Sinta ODIHR-a.

Učestvovali su sledeći eksperti:

- G. Yahya Çolak, glavni inspektor, Turska;
- G. John Coxhead, oficir za vezu za Rome i putnike, sedište Policije za bezbednost zajednice, Ripli, Ujedinjeno Kraljevstvo;
- Gđa. Anita Danka, službenik za pitanja Roma i Sinta, Kontakt kancelarija za pitanja Roma i Sinta ODIHR-a;
- G. Dan Doghi, službenik za pitanja Roma i Sinta, Kontakt kancelarija za pitanja Roma i Sinta ODIHR-a;
- G. Tim Del Vecchio, oficir za policijske poslove, Jedinica za strateška pitanja policije OEBS-a;
- G. Samuel Dubuis, sedište nacionalne žandarmerije, Kancelarija za javnu bezbednost, Odeljenje za regulativu i pritvor, Francuska;
- Gđa Judith Gimenez, pravni službenik, visoki komesar OEBS-a za nacionalne manjine;
- Gđa Joanna Goodey, načelnik Odeljenja za slobodu i pravdu, Agencija EU za osnovna prava (FRA);
- Gđa Janette Grönfors, Nacionalni savetodavni odbor za romska pitanja Finske, Ministarstvo socijalne politike i zdravlja;
- Gđa Patricie Hanzlova, DROM, Republika Češka;
- Gđa Ulrika Herbst, komesar za policiju, Nacionalni odbor za policiju, Švedska;
- G. Stoyan Panayotov Imandiev, policijski inspektor, Regionalni direktorat u Plovdivu, Bugarska;
- G. Edward Kabina, viši savetnik za rad policije u zajednici, Misija OEBS-a u Srbiji;
- Gđa Heidi Kankainen, krivični inspektor, Ministarstvo unutrašnjih poslova, Finska;
- Gđa Milena Klajner, direktor Kancelarije za nacionalne manjine, Hrvatska;
- G. Carlo Landi, viši vojni savetnik, Stalna misija Italije u OEBS-u;
- G. György Makula, portparol, sedište mađarske nacionalne policije, Mađarska;

- G. David Martin, vodnik, predstavnik za odnose s manjinama, lokalna policije Fuenlabrade (Madrid), Španija;
- G. Manuel Marion, zamenik načelnika, Jedinica za strateška pitanja policije OEBS-a;
- Gđa Isabela Mihalache, zamenik direktora, Evropki centar za prava Roma;
- Gđa Zsófia Moldova, pravnik, Helsinški odbor Mađarske;
- G. Denis Nauret, major, sedište nacionalne žandarmerije, Kancelarija za javnu bezbednost, Odeljenje za regulativu i pritvor, Francuska;
- G. Branko Novak, viši policijski inspektor, Policijska akademija, Centar za obuku, Slovenija;
- G. Robin Oakley, konsultant, Evropski dijalog, Ujedinjeno Kraljevstvo;
- G. Janez Ogulin, načelnik policije, direktor Generalne policijske uprave, Sektor uniformisane policije, Slovenija;
- Gđa Milena Petrović, asistent na projektu, Misija OEBS-a u Srbiji;
- G. Alexandros Sigkos, prvi policijski poručnik, Grčka;
- G. Thorsten Stodiek, savetnik za istraživanje i analizu, Jedinica za strateška pitanja policije OEBS-a;
- Gđa Simona Ioana Stoica, kapetan/glavni inspektor; Institut za prevenciju i psihosociologiju; rumunski Generalni inspektorat policije;
- Gđa Sonja Stojanović, direktor Centra za civilno-vojne odnose, Srbija;
- G. Stanislav Teofilov, v.d. direktora Direktorata uniformisane i saobraćajne policije, Bugarska;
- Gđa Renata Tlensheva, Odeljenje za borbu protiv ekstremizma, Ministarstvo unutrašnjih poslova, Ruska Federacija;
- G. Petr Torak, policijski službenik, policijska uprava u Kembridžširu, Ujedinjeno Kraljevstvo;
- G. Aleksandar Vasilijević, zamenik načelnika Službe za rad policije u zajednici, Ministarstvo unutrašnjih poslova, Srbija;
- Gđa Viktória Vegh, savetnik, Ministarstvo pravde i sprovođenja zakona, Mađarska;
- G. István Vincze, policijski službenik, Ministarstvo pravde i sprovođenja zakona, Mađarska;
- G. Predrag Vujičić, ekspert za pravosuđe i unutrašnje poslove, Savet za regionalnu saradnju;
- Gđa Simona Wachsbergerova, DROM, Republika Češka;
- Gđa Katarina Zarkova, drugi sekretar, Stalna misija Republike Slovačke u OEBS-u.

Viši policijski savetnik i viši savetnik za pitanja Roma i Sinta duboko su zahvalni ekspertima za sveobuhvatan i veoma vredan doprinos koji su pružili tokom izrade ovog dokumenta.

Viši policijski savetnik OEBS-a i viši savetnik za pitanja Roma i Sinta takođe su zahvalni sledećim međunarodnim i regionalnim organizacijama, vladinim i nevladinim organizacijama i autorima koji su ustupili autorska prava i omogućili da njihovi dokumenti budu snimljeni na referentni CD:

Udruženje policijskih direktora Engleske, Velsa i Severne Irske (APCO);
Savet Evrope;
Savet Evropske unije;
Coxhead, John;
Evropska komisija za borbu protiv rasizma i netolerancije (ECRI);
Evropski dijalog;
Helsinški odbor Mađarske;
Institut za istragu i sprečavanje krivičnih dela, Rumunija;
Policija Mersejsajd;
Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Slovačke/
Prezidijum policije/Sektor za javni red;
Nacionalni odbor za obrazovanje/Tim za obrazovanje romske populacije/
Ministarstvo unutrašnjih poslova, Sektor policije, Finska;
Pravna inicijativa Otvorenog društva;
Projekat o etničkim odnosima;
Richardson, Joanna;
Ministarstvo unutrašnjih poslova Ujedinjenog Kraljevstva;
Ujedinjene nacije.

Rezime

Zajednice Roma i Sinta žive u celom regionu OEBS-a i predstavljaju najveću etničku manjinu u Evropi. Uprkos svojoj bogatoj kulturnoj, lingvističkoj i istorijskoj različitosti, veliki broj grupa Roma i Sinta ima isti problem: žrtve su ponekad ozbiljne diskriminacije i marginalizacije u brojnim sferama javnog života, koje se tiču dostupnosti javnih usluga, stanovanja, zdravstvene zaštite, obrazovanja i zaposlenja. Romi i Sinti su izloženi i rasno motivisanom nasilju, koje nekad ima za rezultat ozbiljne povrede, čak i smrt.

Izazovi s kojima se suočavaju Romi i Sinti u odnosima s policijom kreću se od etničkog profilisanja, nesrazmerne ili prekomerne upotrebe sile od strane policije, do slučajeva kada policija efikasno ne reaguje na romske žrtve zločina i rasističkog nasilja. Štaviše, Romi i Sinti često nemaju sredstava i znanja da dovedu u pitanje i dobiju obeštećenje za nedozvoljeno postupanje policije.

Premda su brojne države članice izradile sopstvenu politiku sprečavanja diskriminacije zajednica Roma i Sinta i njihove integracije, ta politika se retko primenjuje, pri čemu se često zanemaruje policijski aspekt ili se ne definišu policijska pitanja koja su specifična za Rome i Sinte.

Ova publikacija je zasnovana na nalazima s prethodnih projekata i inicijativa OEBS-a, preduzetih s ciljem unapređenja odnosa između policije i Roma i Sinta u nekoliko država članica. Te aktivnosti u velikoj meri su usaglašene s preporukama o radu policije, iznetim u *Akcionom planu za unapređenje položaja Roma i Sinta na prostoru OEBS-a, Opštepolutičkim preporukama br. 3. i 11. Evropske komisije za borbu protiv rasizma i netolerancije (ECRI), Preporukama Visokog komesara za nacionalne manjine (HCNM) o radu policije u multietničkim društvima*, kao i opštim načelima demokratskog rada policije, iznetim u publikacijama Službe za strateška policijska pitanja: *Vodiču za demokratski rad policije* i dokumentu *Dobra praksa u izgradnji partnerstava između policije i građana*.

Sadržaj ove publikacije pratiće sledeća glavna pitanja koja su relevantna za unapređenje odnosa između policije i Roma i Sinta:

- procena policijske politike i prakse u odnosu na Rome i Sinte;
- izrada regulative, politike, etičkih kodeksa i kodeksa ponašanja i standardnih procedura rada;
- upravljanje ljudskim resursima;
- obuka i profesionalni razvoj; i
- rad sa zajednicama Roma i Sinta: izgradnja partnerstava i vođenje operacija.

Sistematska procena policijske politike i prakse u odnosu na Rome i Sinte

Polazeći od međunarodnih standarda demokratskog rada policije kao referentne tačke, cilj procene je utvrđivanje nedostataka u nacionalnom zakonodavstvu i politici pojedinih zemalja, kao i primeni politike u praksi.

Sistematsku procenu policijske prakse u odnosu na Rome i Sinte treba preduzeti u okviru jasnog okvira politike i uz odgovarajuće organizacione kapacitete. Time bi bilo omogućeno utvrđivanje prednosti i mana postojećeg rada organizacije, kao i izrada strateškog akcionog plana s ciljem uklanjanja utvrđenih nedostataka. Štaviše, potrebno je uspostaviti institucionalne mehanizme kako bi se obezbedilo poštovanje tih standarda i u budućnosti.

Različite faze procene imaju za cilj utvrđivanje okvira, definisanje obuhvata procene, utvrđivanje policijskih standarda, prikupljanje dokaza, procenu nedostataka i izradu akcionih planova.

Izrada regulative, politike, etičkih kodeksa i kodeksa ponašanja i standardnih procedura rada

Sveobuhvatna analiza i izrada nacionalne regulative, politike, kodeksa i procedura treba da sledi fazu procene i da ima za cilj prevazilaženje utvrđenih nedostataka. Te nedostatke treba da prepozna političko i policijsko rukovodstvo, što će imati za rezultat preuzimanje čvrste obaveze s ciljem primene odgovarajućih mera radi rešavanja problema, uz konsultacije s predstavnicima zajednica Roma i Sinta.

Nacionalno antidiskriminatorno zakonodavstvo treba da bude usaglašeno s međunarodnim standardima, ukoliko to još uvek nije urađeno. Isto tako, potrebno je osnovati tela za borbu protiv diskriminacije, koja bi ispitivala eventualne povrede važećeg zakonodavstva, kao i prestupe protiv Roma i Sinta koje su počinili policijski službenici.

Potrebno je definisati politiku kojom se prepoznaje važnost policijskog rada u multietničkim društvima. Da bi ta politika imala puno dejstvo, policijska pitanja ne treba posmatrati izolovano, već kao sastavni deo politike za integraciju Roma u celini, i to u okviru šire strategije za borbu protiv sistematske diskriminacije i unapređenje inkluzije Roma i Sinta.

Štaviše, ukoliko je potrebno, romska pitanja treba povezati sa strategijama za opštu reformu policije, kako bi se omogućilo da rad policije bude zasnovan na

poštovanju ljudskih prava, da bude orijentisan na pružanje usluge i da ispunjava zahteve multietničkog društva.

Etički kodeksi, kodeksi ponašanja i standardne procedure rada treba da budu revidirani ili izrađeni na osnovu politike. Mogu sadržati opšta etička načela demokratskog rada policije i posebne radnje koje je potrebno preduzeti prilikom vršenja posebnih zadataka policije, kao što su deložacije, istrage rasno motivisanih krivičnih dela ili zaustavljanja i pretres lica.

Pored toga, potrebno je obezbediti efikasne organizacione strukture i odgovarajuće resurse za primenu politike, pri čemu je potrebno pratiti uspeh primene i vršiti periodične procene kako bi se utvrdile mogućnosti za unapređenje rada policije.

Upravljanje ljudskim resursima

Policija mora da bude pravična, nepristrasna i treba da predstavlja društvo u celini kako bi uživala poverenje različitih zajednica u zemlji, naročito onih koje su doživele pristrasno i represivno delovanje policije.

Kao i druge zajednice, Romi i Sinti treba da budu pravično zastupljeni u državnim strukturama. Romi i Sinti su tradicionalno nedovoljno zastupljeni u državnim strukturama, uključujući policiju, uglavnom zbog duge istorije diskriminacije i otpora tradicionalnijih Roma i Sinta da se zaposle u policiji i drugim državnim organima.

Postupak podnošenja prijava, odbira i budućeg razvoja karijere mora biti transparentan, otvoren za sve delove društva i ne sme biti usmeren na manjinske zajednice. Isto tako, moguće je pokrenuti posebne inicijative kako bi se Romi i Sinti podstakli da uđu u policiju – to mogu biti informativne kampanje, kampanje za podizanje svesti ili mere za prevazilaženje nedostataka u obrazovnom sistemu. Saradnja sa školama i pozivanje učenika da posete policijske objekte za obuku pokazali su se naročito uspešnim za bolje poznavanje prirode policijskog posla. Mere za prevazilaženje nedostataka u obrazovnom sistemu mogu uključiti, na primer, obuku iz podnošenja prijava, kao i smatranje za prednost posedovanje posebnih veština kao što su poznavanje romske kulture i jezika. Moguće je postaviti ciljeve za povećanje zastupljenosti Roma i Sinta, a u izuzetnim okolnostima i samo na ograničeno vreme, mogu se razmotriti posebne mere zapošljavanja kako bi se brzo nadomestila eventualna neravnoteža.

Kako bi se Romi i Sinti podstakli da ostanu u policiji, potrebno je uspostaviti neutralno, multietničko radno okruženje bez diskriminacije, u kome bi se Romi i Sinti osećali prijatno i imali jednake mogućnosti za unapređenje.

Obuka i profesionalni razvoj

Policijski službenici treba da poseduju osnovno znanje, svest, uključujući i samosvest, i veštine za ostvarenje svoje uloge u različitim društvima. Pored toga što im je potrebno pružiti osnovno znanje i veštine u vezi sa zajednicom i naučiti ih da rešavaju probleme u okviru partnerstava, potrebno im je predočiti i posebnu ugroženost Roma i Sinta u pogledu rasno motivisanog nasilja i rasne diskriminacije. Isto tako, policijski službenici treba da postupaju prema pripadnicima zajednica Roma i Sinta na prikladan i pravičan način i da budu svesni kulturoloških razlika u pogledu porodičnih struktura Roma i Sinta, njihovih rod-nih uloga, brige o deci i načina života.

Neophodno je da obuka obuhvati pitanje predrasuda i stereotipa koji postoje u odnosu na etničke grupe i predstavljaju moguću prepreku pravičnom i profesionalnom tretmanu Roma i Sinta. Glavni akcenat obuke i profesionalnog razvoja treba staviti na pružanje praktične pomoći policijskim službenicima u svakodnevnom radu u zajednicama Roma i Sinta, u skladu s profesionalnim policijskim standardima i međunarodnim obavezama preuzetim u pogledu zaštite ljudskih prava. Štaviše, policijskim službenicima treba predočiti da unapređeni odnosi s Romima i Sintima poboljšavaju delotvornost njihovog rada.

Pitanja vezana za zajednice Roma i Sinta treba da budu predmet kako osnovne policijske obuke, tako i ciklične obuke unutar službe, kao deo stalnog procesa učenja službenika. Obuku u vezi sa Romima i Sintima treba da pohađaju službenici angažovani u zajednici, kao i rukovodioci policije, pri čemu akcenat obuke treba da varira u zavisnosti od prirode posebnih operativnih i upravljačkih pitanja.

Rukovodioci treba da imaju u vidu da sama obuka neće biti dovoljna za promenu stavova i da ne može zameniti strukturne, organizacione i upravljačke mere kojima se podstiče sprovođenje promena. Obuka stoga treba da bude nadograđena elementima profesionalnog razvoja na radnom mestu, kao što su mentorstvo, podsticaji i nagrade za primereno ponašanje, kao i disciplinske kazne u slučaju nedozvoljenog postupanja. Štaviše, rukovodioci moraju da upravljaju u skladu sa etičkim vrednostima i profesionalnim standardima.

Uspeh obuke i profesionalnog razvoja treba periodično procenjivati kako bi se obezbedilo ostvarenje ciljeva.

Rad sa zajednicama Roma i Sinta: zadobijanje poverenja i izgradnja partnerstava

Kako bi ispunila svoje obaveze blagovremenog delovanja, i to na jednak i nepristrasan način prema svim članovima društvima, policija mora da reaguje i na potrebe zajednica Roma i Sinta. Da bi razumela potrebe i brige Roma i Sinta, i imala njihovu podršku u sprečavanju zločina, policija treba da nastoji da pridobije njihovo poverenje i da uspostavi partnerstva s tim zajednicama, na osnovu odgovornosti, uzajamnog poštovanja i komunikacije na ravnopravnim osnovama.

Stoga, i policija i zajednice Roma i Sinta, kao i drugi predstavnici građanskog društva, treba da pohađaju obuku iz komunikacije i razumevanja svojih uloga, prava i dužnosti u partnerskom odnosu. Primeri zvaničnih ili nezvaničnih interaktivnih komunikativnih foruma su savetodavni odbori u zajednici, radionice koje zajedno organizuju pripadnici zajednice i policija, javni sastanci ili „otvoreni dani“ policije. Kako bi se prikupilo što više stavova i bilo informisano što više članova zajednice, takvi javni forumi treba da budu otvoreni za sve segmente zajednice. Članovi zajednica Roma i Sinta treba da budu podstaknuti da imaju koristi od tih foruma u pogledu zajedničkog prepoznavanja i rešavanja problema.

Budući da su Romi i Sinti imali negativne odnose s policijom u brojnim oblastima gde deluje OEBS, policija bi trebalo da uloži dodatni napor u izgradnju poverenja i partnerstva sa zajednicama Roma i Sinta. Kako bi projekti nastali kao plod javnih foruma dobili i uživali podršku Roma i Sinta u partnerskim strukturama, potrebno je da ostvare realan i održiv pozitivan uticaj na položaj Roma i Sinta. Štaviše, policija i drugi uključeni državni organi treba da teže ka institucionalizaciji takvih struktura i dugoročnom partnerstvu sa zajednicama Roma i Sinta.

Naposletku, zajednice Roma i Sinta steći će poverenje u policiju samo ako policija bude svakodnevno pokazivala svoju spremnost i sposobnost da deluje profesionalno, kvalitetno i poštujući ljudska prava, posebno u oblastima koje nose potencijal za konflikt i tenzije između policije i Roma i Sinta. To se odnosi na pretese policije, racije, zaustavljanja i deložacije, upravljanje tenzijama i konfliktima između različitih zajednica, kao i borbu protiv rasno motivisanih incidenata i krivičnih dela.

U sprovođenju tih aktivnosti, policija mora da pokaže posvećenost i sposobnost da pravično postupa prema Romima i Sintima, da nepristrasno posreduje u interesima različitih zajednica i da brzo i ozbiljno reaguje na rasno motivisano nasilje.

Međutim, policija mora da postupa u skladu sa odgovarajućom politikom i kodeksima ponašanja i treba da prođe kroz odgovarajuću obuku i da bude adekvatno opremljena kako bi profesionalno primenjivala tu politiku i kodekse ponašanja.

Konačno, stepen poverenja Roma i Sinta u policiju takođe u velikoj meri zavisi od stepena odgovornosti policije za preduzete radnje. Stoga su neophodni unutrašnji i spoljašnji mehanizmi nadzora i upućivanja žalbi – ti mehanizmi treba da omoguće delotvorno i transparentno postupanje po žalbama protiv nedozvoljenog postupanja policije, i treba da omoguće analizu i procenu delovanja policije, s ciljem utvrđivanja obrazaca ili trendova nedozvoljenog ponašanja policije i izrade strategija za prevazilaženje nedostataka.

Opšte preporuke

Budući da je rad policije ključan za bezbednost i stabilnost svih delova društva, na njega je potrebno staviti glavni akcenat prilikom izrade politika o Romima i Sintima, zajedno s drugim važnim oblastima. Međutim, rad policije ne treba tretirati izolovano, već kao sastavni deo politike za integraciju Roma, što iziskuje i učešće drugih državnih i privatnih organa.

Potrebno je preduzeti sve strateške korake za poboljšanje odnosa između policije i zajednica Roma i Sinta – od zakonodavnog nivoa i nivoa politike do upravljačkog i operativnog nivoa, i to u bliskoj saradnji sa svim akterima, uključujući posebno predstavnike zajednica Roma i Sinta, ali i druge nadležne državne organe (npr. u oblasti obrazovanja, stanovanja i zdravstva), predstavnike građanskog društva i privatnog sektora.

Budući da neposredno poznaju kulturu, običaje, potrebe i bojazni zajednica Roma i Sinta, njihovi predstavnici treba aktivno da učestvuju u izradi politike, regrutovanju policijskih službenika iz redova Roma i Sinta, izradi i pružanju policijske obuke u vezi s pitanjima Roma i Sinta, uspostavljanju partnerstava između policije i zajednica Roma i Sinta, kao i u unapređenju odgovornosti policije. Štaviše, učestvovanje predstavnika Roma i Sinta u tim strukturama i aktivnostima znatno bi povećalo legitimitet tih struktura i aktivnosti u samim zajednicama.

Političko i policijsko rukovodstvo mora da bude posvećeno i da daje jasne izjave o potrebama za poboljšanjem policijskog rada u zajednicama Roma i Sinta, kao i da sprovedi potrebne promene na organizacionom, upravljačkom i operativnom nivou u policijskim organima. Tu posvećenost je potrebno saopštiti svim relevantnim učesnicima unutar policije i izvan nje, kao i zajednicama Roma i Sinta.

Posvećenost sprovođenju promena mora da bude izražena u praksi uspostavljanjem i održavanjem dugoročnih partnerstava između policije i zajednica Roma i Sinta. Nadležni organi treba da ističu uspešne partnerske inicijative kao dobru praksu. Budući da Romi i Sinti žive u različitim zemljama u kojima deluje OEBS, suočeni su sa sličnim problemima u velikom broju država članica, zbog čega transnacionalni pristup vlada, policijskih organa i građanskog društva može pomoći u razmeni dobre prakse u primeni *Akcionog plana za unapređenje položaja Roma i Sinta na prostoru OEBS-a*.

Institucije OEBS-a, operacije na terenu i tematske jedinice, sa svojim jedinstvenim nadležnostima i resursima, spremne su da pruže podršku državama članicama u sprovođenju svih strateških koraka unapređenja odnosa između policije i zajednica Roma i Sinta, na način izložen u ovoj publikaciji.

Uvod

Romi i Sinti¹ žive u celom regionu OEBS-a. Njihova populacija broji od oko 10 do 12 miliona² i oni čine najveću etničku manjinu u Evropi. Uprkos bogatoj kulturnoj, lingvističkoj i istorijskoj različitosti grupa koje žive u različitim geografskim regionima OEBS-a, veliki broj romskih grupa ima isti problem – izložene su diskriminaciji i marginalizaciji u svim sferama javnog života – od pristupa javnim službama, preko pitanja stanovanja, zdravstva, do obrazovanja i zaposlenja. Romi su naročito izloženi rasno motivisanom nasilju, pri čemu se često ne istražuje³ motivacija tih napada koja može biti rezultat predrasuda.

Već 1990. godine, OEBS (tada Konferencija za bezbednost i saradnju u Evropi) prepoznao je posebnu ljudsku dimenziju izazova s kojima se suočavaju zajednice Roma i Sinta u celom regionu⁴. Od tada, pitanja Roma i Sinta zauzimaju bitno mesto na agendi OEBS-a, a naročito su dobila na značaju osnivanjem Tačke za kontakt za pitanja Roma i Sinta (CPRSI) pri Kancelariji za demokratske institucije i ljudska prava (ODIHR) 1994. godine i otvaranjem pozicije savetnika za pitanja Roma i Sinta 1998. godine.

Na Istanbulskom samitu 1999. godine, države članice su izjavile da „osuđuju nasilje i druge oblike rasizma i diskriminacije protiv manjina, uključujući Rome i Sinte“ i obavezale su se da će „voditi računa da zakoni i politike u potpunosti poštuju prava Roma i Sinta i, kada je potrebno, da u tom cilju unapređuju antidiskriminatorno zakonodavstvo“.⁵

U „Povelji o evropskoj bezbednosti“, koja je usvojena istom prilikom, države članice su „prepoznale posebne teškoće s kojima se suočavaju Romi i Sinti, kao i potrebu za preduzimanjem delotvornih mera s ciljem ostvarenja u potpunosti jednakih mogućnosti, u skladu sa obavezama koje je preuzeo OEBS, u vezi s licima koja pripadaju zajednicama Roma i Sinta“. Države članice su dalje istakle da će „jačati napore kako bi omogućile da Romi i Sinti imaju pun i jednak udeo u našim društvima i kako bi iskorenile diskriminaciju prema njima.“⁶

1 Videti Glosar/značenje pojmova.

2 Videti: Savet Evrope, Odeljenje za Rome i putnike:
http://www.coe.int/t/dg3/romatravellers/documentation/default_en.asstr.

3 Kancelarija za demokratske institucije i ljudska prava OEBS-a, *spровоđenje Akcionog plana za unapređenje položaja Roma i Sinta na prostoru OEBS-a*. Izveštaj o stanju, 2008, Varšava, 2008.

4 Konferencija za bezbednost i saradnju u Evropi, *Dokument sa sastanka konferencije u Kopenhagenu o ljudskoj dimenziji OEBS-a*, Kopenhagen, 1990.

5 OEBS, „Deklaracija Samita u Istanbulu“, u „Istanbulskom dokumentu“, Istanbul 1999, str. 52.

6 OEBS, „Povelja o evropskoj bezbednosti“, u „Istanbulskom dokumentu“, Istanbul 1999, str. 6.

Izveštaji Visokog komesara za nacionalne manjine (HCNM) iz 1993. i 2000. godine igrali su važnu ulogu u stavljanju pitanja policijskog rada u vezi s Romima i Sintima na agendu OEBS-a. U izveštaju iz 1993. godine istaknuti su trajna diskriminacija i rasizam prema Romima i Sintima.⁷ Nakon toga, Visoki komesar izdao je preporuke za OEBS i države članice 1993. godine, u kojima je pomenuto sprovođenje obaveza OEBS-a od strane država članica, u vezi s položajem Roma, kao i unapređenje resursa OEBS-a za romska pitanja. Visoki komesar je nastavio da prati pitanja Roma u nekoliko zemalja u kojima je bio aktivan. Godine 2000, Visoki komesar izdao je novi Izveštaj o položaju Roma na prostoru OEBS-a, u kome je posebna pažnja posvećena diskriminaciji i rasnom nasilju nad zajednicama Roma i Sinta, i koji sadrži preporuke za borbu protiv diskriminacije i rasnog nasilja.⁸

Na Ministarskom savetu u Mاستrihtu, 2003. godine, države članice usvojile su Akcioni plan za unapređenje položaja Roma i Sinta na prostoru OEBS-a (u daljem tekstu: Akcioni plan).⁹ Odluka o usvajanju Akcionog plana doneta je imajući u vidu sve veću svest među državama članicama OEBS-a o znatnim razlikama između većinske populacije i zajednica Roma i Sinta u svim aspektima života. Akcioni plan sadrži posebne preporuke o načinu na koji države članice mogu popraviti položaj Roma i Sinta kako bi obezbedile njihovo puno i jednako učešće u društvima država članica. Shodno tome, akcenat nije stavljen samo na društveno-ekonomske aspekte, kao što su stanovanje, zdravstvo, zaposlenje i obrazovanje, već i na odnose između policije i zajednica Roma i Sinta, imajući u vidu opšti značaj tih odnosa za društveno-ekonomsko blagostanje zajednica Roma i Sinta.

Svrha sedam preporuka o radu policije, sadržanih u Akcionom planu i izloženih dalje u tekstu, jeste definisanje paketa mera koje države treba da preduzmu kako bi omogućile prisustvo policijskog rada u integraciji Roma i Sinta u celoj oblasti OEBS-a.

7 Videti: Visoki komesar za nacionalne manjine OEBS-a, *Romi (Cigani) u regionu KEBS-a. Izveštaj Visokog komesara za nacionalne manjine*, Beč 1993.

8 Videti: Visoki komesar za nacionalne manjine, Izveštaj o položaju Roma i Sinta na prostoru OEBS-a, Hag, 2000, str. 25-62.

9 Videti: Odluka OEBS-a, br. 3/03, Akcioni plan za unapređenje položaja Roma i Sinta na prostoru OEBS-a, MC. DEC/3/03, Mاستriht 2003.

Preporuke o radu policije sadržane u Akcionom planu

Preporuka 26 – „Izrada politika kojima se promoviše svest kod policijskih institucija u pogledu položaja Roma i Sinta i čiji je cilj borba protiv predrasuda i negativnih stereotipa.“

Preporuka 27 – „Izrada programa obuke za prevenciju prekomerne upotrebe sile i širenje svesti o ljudskim pravima i o poštovanju ljudskih prava“.

Preporuka 28 – „Izrada politika za unapređenje odnosa između zajednica Roma i Sinta i policije u cilju sprečavanja zloupotreba od strane policije i nasilja protiv Roma i Sinta i unapređenja poverenja Roma i Sinta u policiju.“

Preporuka 29 – „Izrada politika i procedura za obezbeđenje efikasne policijske reakcije na rasno motivisano nasilje nad Romima i Sintima“.

Preporuka 30 – „Procena stepena odstupanja postojeće nacionalne prakse od međunarodnih standarda o policiji, uz konsultacije s nacionalnim policijskim snagama, NVO i predstavnicima zajednica Roma i Sinta“.

Preporuka 31 – „Izrada, po potrebi, i u partnerstvu s međunarodnim organizacijama i romskim NVO, politika, kodeksa ponašanja, praktičnih priručnika i programa obuke“.

Preporuka 32 – „Podsticanje Roma i Sinta da rade u policijskim ustanovama, što predstavlja održiv način promovisanja tolerancije i različitosti“.

Počev od 2003. godine, izvršne strukture OEBS-a pokrenule su niz inicijativa radi promovisanja primene tih preporuka. Sažet prikaz tih preporuka dat je u Prilogu 1. ovog dokumenta, uključujući i pregled relevantnih inicijativa drugih međunarodnih i nacionalnih vladinih i nevladinih organizacija.

Ponovo ističući potrebu za poboljšanjem položaja zajednica Roma i Sinta, države članice, na Ministarskom savetu u Helsinkiju 2008. godine, usvojile su odluku o *intenziviranju aktivnosti na sprovođenju Akcionog plana za unapređenje položaja Roma i Sinta na prostoru OEBS-a*.¹⁰ Godinu dana kasnije, Ministarski savet u Atini usvojio je odluku o intenziviranju aktivnosti OEBS-a s ciljem održive integracija Roma i Sinta.¹¹

¹⁰ Videti: OEBS, 2008, MC.DEC/6/08, Intenziviranje aktivnosti na sprovođenju Akcionog plana za unapređenje položaja Roma i Sinta na prostoru OEBS-a, Helsinki, 2008.

¹¹ OEBS, MC. DEC/8/09, Intenziviranje aktivnosti OEBS-a s ciljem održive integracije Roma i Sinta, Atina, 2009.

Iako su brojne države članice u poslednje vreme izradile nacionalne strategije i politiku za sprečavanje diskriminacije i podsticanje integracije Roma i Sinta, ostvaren je ograničen napredak u sprovođenju tih strategija i politike. Štaviše, akcenat politike često je stavljen na zdravstvo, stanovanje, zaposlenje i obrazovanje, a zanemaren je policijski aspekt. Budući da su Romi i Sinti naročito izloženi zločinima iz mržnje, kao i diskriminatornom tretmanu policije, postoji velika potreba za posebnom politikom o odnosima između policije i Roma. Postoji izazov u pogledu nadogradnje preporuka i dobre prakse i njihove primene u rutinskim, operativnim policijskim poslovima na svim nivoima.

U velikoj meri usaglašena s relevantnim preporukama iz *Akcionog plana* OEBS-a, ova publikacija ima za cilj da uputi na dobru praksu u izradi i primeni politike, strategija i projekata, radi unapređenja odnosa između policije i zajednica Roma i Sinta i radi borbe protiv rasno motivisanih zločina protiv Roma. Namenjena je kreatorima politike, predstavnicima ministarstava unutrašnjih poslova i uprave, policijskim organima i službenicima na svim nivoima, kao i predstavnicima građanskog društva uključenim u ceo proces – od izrade politike do konkretne primene.

Nakon uvodnog poglavlja, u Poglavlju II predstavljen je težak bezbednosni položaj Roma i Sinta u regionu OEBS-a i istaknuta potreba za unapređenjem policijskog rada u zajednicama Roma i Sinta.

U Poglavlju III, središnjem poglavlju publikacije, predstavljene su posebne inicijative i dobra praksa u pogledu unapređenja odnosa između policije i zajednica Roma i Sinta. Uz upućivanje na pojedine preporuke sadržane u *Akcionom planu* OEBS-a i drugim relevantnim dokumentima, akcenat u Poglavlju III stavljen je na sledeće ključne oblasti:

- odnose između policije i Roma i Sinta u državama članicama OEBS-a;
- relevantne:
 - propise,
 - kodekse ponašanja i etičke kodekse,
 - aspekte upravljanja ljudskim resursima – u vezi sa Romima i Sintima,
- odgovarajuće angažovanje policije u zajednicama Roma i Sinta.

U Poglavlju IV izložen je niz zaključaka u vezi s glavnim izazovima i date su dodatne preporuke za unapređenje odnosa između policije i zajednica Roma i Sinta.

Svi pomenuti dokumenti dostupni su na CD-u koji je priložen uz ovu publikaciju. Kad je reč o akademskim člancima, CD sadrži samo one za koje su izdavači dobili odobrenje.

II. Sigurnost i bezbednost Roma i Sinta na prostoru OEBS-a

U ovom poglavlju izložen je težak bezbednosni položaj Roma i Sinta u brojnim delovima regiona u kome deluje OEBS. Istaknuti su značajni obrasci diskriminacije, maltretiranja i zločina iz mržnje prema Romima i Sintima, kao i nedostatak podrške od strane policije, s kojim se ta populacija često suočava. Istaknuta je potreba za unapređenjem rada policije u zajednicama Roma i Sinta.

II.1 Rasna diskriminacija, krivična dela i incidenti motivisani mržnjom

Manjinske zajednice su često nesrazmerno izložene rasnoj i etnički motivisanoj diskriminaciji i zločinima iz mržnje. Izostanak odgovarajuće reakcije nadležnih organa može stvoriti klimu nekažnjavanja i posledično produbiti doživljaj marginalizacije i društvene izopštenosti među tim manjinama.

Romi i Sinti pripadaju onim manjinskim grupama koje su predmet predrasuda, pa čak i sistematskog progona tokom dugog perioda. Od početka 90. godina XX veka, ova populacija opet je postala meta rasno motivisanog nasilja u velikom broju evropskih država, naročito centralnih i istočnoevropskih zemalja koje prolaze kroz proces tranzicije nakon pada komunizma. Takvo stanje detaljno su dokumenovale organizacije koje zastupaju ljudska prava i međuvladine organizacije.¹² Nekoliko izveštaja Visokog komesara za nacionalne manjine

12 Videti: Amnesty International, Evropa: *Diskriminacija Roma*, Media Briefing, News service br. 205, 25. oktobar 2007;
Evropski centar za prava Roma; *Policijsko nasilje protiv Roma*, serija izveštaja za pojedinačne zemlje, izdanje br. 12 / 2003;
Evropski centar za prava Roma, *Kratak pregled gledišta Evropskog centra za prava Roma u pogledu nasilja protiv Roma u Mađarskoj* (2009); *Rasizam protiv Roma u bivškoj Čehoslovačkoj* (2009); *Zavadi i deportuj: Romi i Sinti u Austriji* (1996); *Iznenadni bes i zora: nasilje protiv Roma u Rumuniji* (1996); i *Vreme skinhedsa: poricanje i proterivanje Roma iz Slovačke* (1997);
Evropski centar za prava Roma/Mađarska unija za građanske slobode, *Izveštaj o okolnostima dvostrukog ubistva koje je počinjeno u mestu Tatarsentderd (Tatárszentgyörgy) 23. februara 2009. i postupanje nadležnih organa (policije, ambulantne službe i vatrogasaca)*, Budimpešta, 7. maj 2009;
Halász, Katalin, *Položaj Roma u Evropi*, Evropska mreža protiv rasizma, paralelni izveštaj, 2007;
Human Rights First, *Nasilje nad Romima*. 2008, ispitivanje zločina iz mržnje, Njujork, 2008; Human Rights Watch, *Kosovo: Istraga napada na Rome*, News, Brisel, 7. septembar 2007;
Human Rights Watch/Helsinki Watch *Progon Roma u Rumuniji*, 1991;
Potiranje etničkog identiteta: *Cigani u Bugarskoj*, 1991; *Borba za etnički identitet: Cigani Mađarske*, 1993;
Ujedinjene nacije, Generalna skupština, *Izveštaj komiteta o iskorenjavanju rasne diskriminacije*, 72. sednica (18. februar – 7. mart 2008), 73. sednica (28. juli – 15. avgust 2008); i
Oakley, Robin, *Praktične mere za unapređenje odnosa između etničkih manjina i policije*, u dokumentu: OEBS ODIHR/Evropski dijalog, *Policijski rad i Romi: Priručnik sa izvorima*. *Zbirka pratećih dokumenata za sprovođenje Akcionog plana OEBS-a za Rome i Sinte*. Neobjavljen nacrt dokumenta izrađen za ODIHR CPRSI, str. 85-96, ovde str. 89;

o Romima i Sintima, kao i izveštaji ODIHR-a o zločinima iz mržnje neposredno su se bavili pitanjem Roma i Sinta koji su mete zločina iz mržnje.¹³

Tokom poslednjih godina, primećen je određeni broj incidenata nasilja, motivisanih mržnjom, protiv Roma i Sinta, koji su privukli medijsku pažnju u izvesnom broju država članica. Primeri govora mržnje, usredsređeni na „ciganski kriminalitet“ bili su prisutni u vodećim medijima i javnom diskursu. Populističke, ekstremno desničarske ili neonacističke grupe naročito su sklone korišćenju predrasuda prema Romima, a nekad izazivaju netrepeljivost ili nasilje nad Romima i Sintima.¹⁴

U određenom broju država članica, zajednice Roma i Sinta izložene su kolektivnoj odmazdi u vidu osvete za navodna zlodela pojedinaca. Većinska populacija je ponekad nasilno izgonila (ili pokušavala da izгна) čitave romske porodice ili zajednice sa njihovih mesta stanovanja i sprečavala je njihov povratak.

Ponekad bi tenzije između Roma i lokalne populacije eskalirale u kolektivno nasilje ili napade, čak i ubistva.¹⁵

Godine 2008, 18 posto svih Roma ispitanih u Anketi EU o manjinama i diskriminaciji (EU-MIDIS), koju je sprovedla Agencija EU za osnovna prava, izjavilo je da su bili žrtve rasno motivisanih napada, pretnji ili ozbiljnog maltretiranja u

Projekat o etničkim odnosima, *Romi u centralnoj i istočnoj Evropi: iluzije i realnost* (1992); *Borba protiv nasilja prema Romima u istočnoj Evropi: Konferencija u Snagovu i srodne aktivnosti* (1994).

- 13 Visoki komesar za nacionalne manjine OEBS-a, *Romi (Cigani) u regionu u kome deluje OEBS. Izveštaj Visokog komesara za nacionalne manjine* (op.cit, nastr. 8);
Visoki komesar za nacionalne manjine OEBS-a, *Izveštaj o položaju Roma i Sinta na prostoru OEBS-a* (op.cit, nastr. 8);
Kancelarija za demokratske institucije i ljudska prava OEBS-a, *Izazovi i odgovori na rasno motivisane incidente u regionu u kome deluje OEBS*, Varšava, 2006;
Kancelarija za demokratske institucije i ljudska prava OEBS-a, *Izveštaj o stanju* (op.cit, nastr. 3);
Kancelarija za demokratske institucije i ljudska prava OEBS-a, *Krivična dela izazvana mržnjom u regionu OEBS-a – incidenti i odgovori. Godišnji izveštaj, 2007*, Varšava, 2008;
Kancelarija za demokratske institucije i ljudska prava OEBS-a, *Krivična dela izazvana mržnjom u regionu OEBS-a – incidenti i odgovori. Godišnji izveštaj, 2008*, Varšava 2009;
Kancelarija za demokratske institucije i ljudska prava OEBS-a/Visoki komesar za nacionalne manjine, 2008, *Procena stanja ljudskih prava Roma i Sinta u Italiji. Izveštaj misije za utvrđivanje činjenica u Milanu, Napulju i Rimu, misija sprovedena od 20. do 26. jula 2008.*
- 14 Videti: Visoki komesar za nacionalne manjine OEBS-a, *Izveštaj o stanju Roma i Sinta na prostoru OEBS-a* (op.cit, nastr. 8), str. 43ff;
Kancelarija za demokratske institucije i ljudska prava OEBS-a, *Izveštaj o stanju* (op.cit, nastr. 3), str. 27-28;
Halász, Katalin, *Stanje Roma u Evropi* (op.cit, nastr. 12), str. 24; i
Human Rights First, 2008, *Nasilje protiv Roma, 2008, istraživanje zločina iz mržnje* (op.cit, nastr. 12), str. 2f.
- 15 Videti: Visoki komesar za nacionalne manjine OEBS-a, *Izveštaj o položaju Roma i Sinta na prostoru OEBS-a* (op.cit, nastr. 8), str. 42; i
Human Rights First, *Nasilje nad Romima* (ostr. cit, nastr. 12), str. 1. i 5f.

poslednjih 12 meseci.¹⁶ „Budući da je velika većina romskih ispitanika navela da nije prijavila slučajeve viktimizacije, može se pretpostaviti da je broj zvanično evidentiranih rasističkih krivičnih dela znatno manji od stvarnog“.¹⁷

Štaviše, žrtve su često suočene sa ozbiljnim preprekama u traženju pravde i obeštećenja za napade. Mnogima je uskraćena stvarna zaštita.¹⁸ Razlog za neposrednu zabrinutost brojnih Roma i Sinta je stoga nedostatak njihove lične bezbednosti i punog i pravičnog pristupa pravdi.

II.2 Izazov odnosa između policije i Roma i Sinta

Kroz istoriju, policija je obično predstavljala prvi državni organ koji se bavio Romima i Sintima – kako zbog njihovog statusa (oni su strani migranti ili stranci u nekoj sredini), tako i zbog načina života (putnički ili nomadski). Vekovima ih je većinska populacija u Evropi često doživljavala kao kriminalne grupe, pri čemu ih je i policija tako tretirala. Stav da su Romi po svojoj prirodi kriminalno nastrojani došao je do izražaja u vreme nacističkog režima, kada su Romi i Sinti bili proglašeni kao „asocijalni“ i postali žrtve rasnog istrebljenja.¹⁹ Zbog ovog dugotrajnog iskustva ugnjetavanja i zloupotrebe sile od strane policije, Romi i Sinti su izgradili stav dubokog nepoverenja prema policiji. Stoga često odbijaju saradnju s policijom i ne žele da postanu njen deo, što je posebno izraženo u tradicionalnim grupama.

Polijski službenici, kao i društvo u celini, nisu oslobođeni rasističkih stavova i predrasuda.²⁰ Takvi stavovi se ponekad manifestuju u nedovoljno revnosnom obavljanju policijskih dužnosti, tj. u neobezbeđivanju dovoljne podrške i zaštite, ili u preterano revnosnom obavljanju policijskih dužnosti, tj. poklanjanjem preterane pažnje krivičnim delima koja su navodno počinili pripadnici zajednica Roma i Sinta, ili primenom prekomerne sile protiv tih lica. U poslednjem

16 Videti: Agencija EU za osnovna prava, *Romi. Podaci iz Izveštaja o učinku*, Anketa EU o manjinama i diskriminaciji (EU-MIDIS), 2009, str. 9.

17 Agencija EU za osnovna prava, *Romi. Podaci iz Izveštaja o učinku* (op.cit, nastr. 16), str. 9.

18 Videti: Visoki komesar za nacionalne manjine OEBS-a, *Izveštaj o položaju Roma i Sinta na prostoru OEBS-a* (op.cit, nastr. 8), str. 38; i Kancelarija za demokratske institucije i ljudska prava OEBS-a, *Izveštaj o stanju* (op.cit, nastr. 3), str. 24-25.

19 Kenrick, Donald/Paxon, Grattan, *Sudbina evropskih Cigana*, osnovne publikacije, Njujork, 1972. Korisni linkovi o genocidu Roma i Sinta: www.geocities.com/~Patrin/genocide.htm; www.sintiundroma.de; www.rommuz.cz; www.usmmm.org.

20 Videti: Visoki komesar OEBS-a za nacionalne manjine, *Izveštaj o stanju Roma i Sinta na prostoru OEBS-a* (op.cit. note 8), str. 38; i Coxhead, John. D., *Poslednje uporište rasizma? Cigani, putnici i policija*, Trentam, 2007.

slučaju, preterano revnosno obavljanje policijskih dužnosti može dovesti ne samo do zloupotrebe sile, već i do smrti.²¹

II.2.1 Primeri nedovoljno revnosnog obavljanja policijskih dužnosti

Postoji dosta dokaza širom Evrope da Romi i Sinti ne uživaju dovoljnu zaštitu policije u pogledu krivičnih dela i nasilja prema njima.²²

Štaviše, nasilni zločini prema Romima često se blagovremeno i valjano ne ispitaju.²³ Romske žrtve nemaju pristup pravdi niti imaju mogućnosti da dovedu u pitanje i traže odštetu za nedozvoljeno postupanje policije.²⁴

II.2.2 Primeri preterano revnosnog obavljanja policijskih dužnosti

U brojnim državama članicama, Romi i Sinti su izloženi etničkom/rasnom profilisanju i kriminalizaciji. „Etničko profilisanje“ predstavlja pojavu kada policijski službenici, bez cilja i prihvatljivog opravdanja, uzimaju (umesto ponašanja) obeležja rase, etničko poreklo, religiju ili nacionalno poreklo kao osnov za donošenje odluka o tome ko jeste ili može biti umešan u krivičnu radnju, prilikom vršenja pretresa, kontrole, nadzora ili istrage.²⁵ Etničko profilisanje može biti

21 Videti: Evropski sud za ljudska prava, *Slučaj Velikova protiv Bugarske*, predstavka br.41488/98, presuda, Strazbur, 18. maj 2000; i Evropski sud za ljudska prava, *Slučaj Anguelova protiv Bugarske*, predstavka br. 38361/97, presuda, Strazbur, 13. juni 2002.

22 Videti: Kancelarija OEBS-a za demokratske institucije i ljudska prava, *Izveštaj o stanju* (op.cit, nastr. 3), str. 24; i Human Rights First, *Nasilje protiv Roma* (op.cit, nastr. 12), str. 5ff.

23 Videti: Evropski sud za ljudska prava, *Slučaj Nachova i drugi protiv Bugarske*, podnesci br. 43577/98 i 43579/98, presuda, Strazbur, 6. juli 2005; *Slučaj Šečić protiv Hrvatske*, podnesak br. 40116/02, presuda, Strazbur, 22. juni 2000; *Slučaj Cobzaru protiv Rumunije*, podnesak br. 48254/99; i *Slučaj Angelov i Ilijev protiv Bugarske*, podnesak br. 55523/00, presude, Strazbur, 26. juli 2007. Evropski centar za prava Roma/Mađarska unija za građanske slobode, *Izveštaj o okolnostima dvostrukog ubistva koje je počinjeno u mestu Tatárszentgyörgy (Tatárszentgyörgy) 23. februara 2009. i postupanje nadležnih organa (policije, ambulantanje službe i vatrogasaca)*, Budimpešta, 7. maj 2009, str. 7-9 i 10f.

24 Videti: OEBS ODIHR Kontakt kancelarija za pitanja Roma i Sinta/Evropski dijalog, *Policijski rad i Romi: Priručnik sa izvorima. Zbirka pratećih dokumenata za sprovođenje akcionog plana OEBS-a za Rome i Sinte*. Neobjavljen nacrt dokumenta pripremljen za ODIHR CPRSI, str. 297.

25 Videti: Institut za otvoreno društvo, *Problem etničkog profilisanja u policiji, Izveštaj o projektu za izradu strategija za efikasno zaustavljanje i pretrese policije*, Njujork, 2009, str. 9; i Evropska komisija za borbu protiv rasizma i netolerancije (ECRI), *Opštepolićka preporuka ECRI br. 11. o borbi protiv rasizma i rasne diskriminacije tokom policijskog rada*, CRI(2007)39, usvojena 29. juna 2007, Strazbur, 2007, stav 1.

rezultat namernog rasizma pojedinačnih policijskih službenika, ali „često predstavlja kumulativni rezultat nesvesnih i neproverenih etničkih stereotipa“.²⁶

Do etničkog profilisanja najčešće dolazi onda kada policijski službenici odlučuju o tome koga da zaustave, od koga da zatraže lične isprave i koga da ispituju, pretresu ili čak uhapse.²⁷ Takvo ponašanje je očigledno diskriminatorno. Diskriminatorna praksa „profilisanja grupa Roma i putnika prisutna je u celoj Evropi“.²⁸

Prema anketi EU-MIDI, u proseku svaki drugi Rom, ispitan u sedam država članica EU, smatra da ga je policija zaustavila zbog etničkog porekla.²⁹

Štaviše, Romi i Sinti nisu predmet samo nesrazmerno velikog broja zaustavljanja i pretresa, nego su izloženi i primeni sile tokom tih postupaka. Racije u naseljima Roma i Sinta, izvršenje naloga za hapšenje i prisilne deložacije po osnovu sudskih naloga često se bahato sprovode, što ima za rezultat pretnje po stanovništvo, naročito žene i decu, uništavanje imovine, čak i paljenje kuća, kao i fizičke napade.³⁰

Uhapšeni Romi i Sinti često su izloženi ponižavajućem tretmanu i fizičkom zlostavljanju, a neretko su im uskraćena i osnovna prava nakon pritvora i hapšenja. Lično zlostavljanje takođe podrazumeva eksploataciju Roma i Sinta od strane policije, na primer iznuđivanjem mita.

Kao što je slučaj s napadima pojedinaca, navodni slučajevi zlostavljanja od strane policije često nisu kažnjeni niti su ozbiljno ispitani.³¹

Prema dokazima, „[...] u nekoliko zemalja, Romi i Sinti za koje se veruje da su počinili krivično delo biće uhapšeni, zadržani u pritvoru, krivično gonjeni, pre nego pripadnici većinske populacije koji su osumnjičeni za slična krivična

26 Institut za otvoreno društvo, *Problem etničkog profilisanja u policiji* (op.cit, nastr. 25), str. 9.

27 Videti: Institut za otvoreno društvo, *Problem etničkog profilisanja u policiji* (op.cit, nastr. 25), str. 9.

28 Visoki komesar OEBS-a za nacionalne manjine, *Preporuke za rad policije u multietničkim društvima*, Hag, 2006, Prep. 16, str. 24; i Kancelarija OEBS-a za demokratske institucije i ljudska prava, *Izazovi i odgovori na rasno motivisane incidente u regionu u kome deluje OEBS* (op.cit, nastr. 13), str. 14..

29 Videti: Agencija EU za osnovna prava, *Romi. Podaci iz Izveštaja o učinku* (op.cit, nap. 16), str. 10.

30 Videti: Visoki komesar OEBS-a za nacionalne manjine, *Izveštaj o položaju Roma i Sinta na prostoru OEBS-a* (op.cit, nap. 8), str. 44.

31 Visoki komesar OEBS-a za nacionalne manjine, *Izveštaj o položaju Roma i Sinta na prostoru OEBS-a* (op.cit, nap. 8), str. 38.

dela, a ako budu osuđeni, moraće da odsluže i strogu kaznu“.³² Takav pristan tretman krivično-pravosudnog sistema, uključujući nasilje od strane građana i policijskih službenika, kao i neadekvatno reagovanje državnih organa, oslikavaju širi problem diskriminacije Roma.³³

II.3 Težnja ka unapređenom radu policije u zajednicama Roma i Sinta

U demokratiji, policijski rad predstavlja javnu uslugu koja se jednako pruža svim članovima društva, na osnovu jasnih profesionalnih standarda koji su zasnovani na vladavini prava, međunarodnim standardima i poštovanju ljudskih prava. Uloga policije je ključna za zaštitu prava i sloboda svih pojedinaca, kao i za zaštitu manjinskih grupa i njihovog pristupa pravdi, čime se omogućuje njihova uspešna integracija u društvo u celini. Ta uloga je naročito značajna u multietničkim društvima. U *Povelji o evropskoj bezbednosti*, države članice OEBS-a jasno su istakle da „zaštita i unapređenje prava lica koja pripadaju nacionalnim manjinama predstavljaju ključne faktore demokratije, mira, pravde i stabilnosti u državama članicama i među njima.“³⁴

Policija se „može smatrati čuvarom jednakosti, integracije i kohezije u društvu koje se brzo menja. Posebno u situacijama kada je potrebna primena fizičke sile, policija predstavlja instrument kontrole i represije. Stoga je potrebno da policija bude aktivna i pouzdana u obavljanju svoje uloge čuvara antidiskriminatorskih zakona.“³⁵ Policija je dužna da štiti sve građane na jednakoj osnovi, bez diskriminacije i bez razlika u pogledu pola, rase, boje kože, jezika, religije, mišljenja, socijalnog, nacionalnog ili etničkog porekla, imovinskog statusa, rođenja ili po drugom osnovu.³⁶ Istovremeno, policiji je zabranjeno bude diskriminatorna prema bilo kome po osnovu rase, pola, religije, jezika, boje kože, političkog opredeljenja, nacionalnog porekla, imovinskog statusa, rođenja ili po drugom osnovu.³⁷

32 Visoki komesar OEBS-a za nacionalne manjine 2000, *Izveštaj o položaju Roma i Sinta na prostoru OEBS-a* (op.cit, nap. 8) str. 37.

33 Videti: Human Right First, *Nasilje protiv Roma* (op.cit, nap. 12), str. 1.

34 OEBS, *Vodič za demokratski rad policije, izradio viši policijski savetnik Generalnog sekretara OEBS-a*, SPMU serija izdanja, tom 1, drugo izdanje, Beč, maj 2008, str. 26; OSCE, *Povelja o evropskoj bezbednosti* (op.cit, nap. 6), član 19.

35 Fondacija „Rad policije u multietničkom društvu“; *Povelja iz Roterdama: Rad policije za multietničko društvo*, Roterdam, 1996.

36 OEBS, *Vodič za demokratski rad policije* (op.cit, nap. 34), str. 25; i Generalna skupština Ujedinjenih nacija, Rez. 2106(XX), *Međunarodna konvencija o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije* (1965), član 5(b).

37 OEBS, *Vodič za demokratski rad policije* (op.cit, nap. 34), str. 26.

Odnosi između policije i zajednica Roma i Sinta često su ograničeni činjenicom da policija može biti odgovorna za sprovođenje zakona koji se na različite načine odnose na manjine, kao što su zakoni o imigraciji ili pravima stanovanja grupa putnika.³⁸ Do konflikata često dolazi zbog nepostojanja zemljišnih i imovinskih isprava, kao i zbog neregulisanog statusa naselja u kojima žive Romi. Posebno u slučajevima bespravno naseljavanja i/ili kampova, nadležni organi često traže od policije da sprovodi naloge, pri čemu se policija može naći u središtu napetih odnosa između zemljoposjednika (koji pripadaju većinskom stanovništvu) i grupa Roma i Sinta koji su se privremeno ili stalno naselili na privatnu ili javnu imovinu koju ne poseduju.

U pomenutim slučajevima, ključna uloga policije je da posreduje između interesa lokalnih vlasti, većinskog stanovništva i Roma, i da balansira između prava pojedinaca i grupa, manjine i većine. Pri intervenisanju u konfliktima, policija mora da se rukovodi načelom da će „svako biti predmet ograničenja koja su utvrđena zakonom, isključivo u svrhe priznanja i poštovanja prava i slobode drugih i radi ispunjenja pravičnih zahteva u pogledu morala, javnog reda i opšteg blagostanja u demokratskom društvu.“³⁹

Budući da „aktivnosti policije nisu odvojene od dinamike međuetničkih odnosa, već predstavljaju neodvojivi deo stalnog i političkog procesa u demokratskoj državi, [...] aktivnosti policije – bar kratkoročno ili srednjoročno – imaju ključni uticaj na razvoj međuetničkih odnosa i na budućnost države uopšte. Zbog toga je od suštinske važnosti sposobnost policije da očuva poverenje svih etničkih grupa i da istovremeno upravlja konfliktima i uspostavlja javni red“.⁴⁰ Suočena s takvim sukobom interesa, policija generalno može izbeći optužbe različitih interesnih grupa za pristrasan i diskriminatoran rad samo ako deluje profesionalno, u skladu sa zakonom i međunarodnim standardima o demokratskom radu policije.

Budući da je ključan za očuvanje bezbednosti i stabilnosti svih delova društva, rad policije treba da bude u središtu pažnje romske politike, zajedno s drugim relevantnim oblastima. Međutim, pitanje policijskog rada ne treba da bude izolovano, već treba da bude sastavni deo politike integracije Roma. Takođe je potrebno učešće drugih državnih i privatnih tela. U nekim zemljama, rasna diskriminacija u oblastima kao što su zapošljavanje ili pružanje usluga predstavlja privredni prestup i ne spada u odgovornost policije. Međutim, u slučajevima kada policija ima ovlašćenje da se bori protiv diskriminacije, to ovlašćenje tre-

38 Oakley, „Praktične mere za unapređenje odnosa između etničkih manjina i policije“ (op. cit, nap. 12), str. 87.

39 Generalna skupština Ujedinjenih nacija, Rez. 217 A(111), *Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima* (1948), član 29 (2).

40 Visoki komesar OEBS-a za nacionalne manjine, *Preporuke za rad policije u multietničkim društvima* (op.cit, nap. 28) Prep. 22, str. 41.

ba da primenjuje sistematski i u najvećoj mogućoj meri. Od suštinske važnosti su izveštavanje i praćenje incidenata, kako radi analize obrazaca i uzroka, tako i radi uspešnog postupanja po tim incidentima. Ako policija ne vrši tu ulogu, diskriminacija će i dalje postojati.⁴¹

Da bi se izradila politika, potrebno je utvrditi posebne potrebe, razloge za zabrinutost i nepravdu u vezi s Romima i radom policije. Pored toga, neophodno je uspostaviti uspešne organizacione strukture i obezbediti odgovarajuće resurse za njihovo sprovođenje. Uspeh sprovođenja treba pratiti i redovno procenjivati.

Štaviše, u svim koracima – od izrade politike do sprovođenja, zajednice Roma i Sinta i građansko društvo treba da budu uključeni kao partneri.

U nekoliko ključnih publikacija Službe za strateška policijska pitanja OEBS-a i Visokog komesara za nacionalne manjine, u velikoj meri usaglašenih s međunarodnim standardima i konvencijama o demokratskom radu policije, utvrđena su ključna načela demokratskog rada policije, koja je potrebno ostvarivati kroz reformu policije. Ta načela su od neposredne važnosti za odnos između policije i zajednica Roma i Sinta. Kratak pregled tih ključnih principa dat je u posebnoj osvrtni dalje u tekstu.⁴²

41 Videti: Oakley, „Praktične mere za unapređenje odnosa između etničkih manjina i policije” (op.cit, nap. 12), str. 89; i OEBS, Kancelarija za demokratske institucije i ljudska prava, *Izveštaj o stanju* (op. cit, nap. 3), str. 26f.

42 Za detaljnije informacije o načelima videti: OEBS, *Vodič za demokratski rad policije*, (op.cit, nap. 34), str. 12f.

I. Ciljevi demokratskog rada policije

Policija predstavlja najvidljiviji izraz državne vlasti. Glavne dužnosti policije su sledeće:

- održanje javnog mira, zakona i reda;
- zaštita i poštovanje osnovnih prava i sloboda pojedinaca;
- sprečavanje i borba protiv zločina; i
- pružanje pomoći i služenje građanima.

Policijski službenici unapređuju legitimitet države i jačaju poverenje građana u policiju, ukoliko u svakodnevnom radu:

- reaguju na potrebe i očekivanja građana, i
- koriste ovlašćenje države u interesu građana.

II. Poštovanje vladavine prava

U nastojanju da ispuni pomenute ciljeve, policija mora da:

- postupa u skladu s nacionalnim zakonodavstvom i međunarodnim standardima o sprovođenju zakona i obavezama koje su prihvatile države članice OEBS-a; i
- pokaže posvećenost poštovanju vladavine prava u praksi.

Zakonodavstvo i politika kojima se uređuje rad policije treba da budu:

- jasni i precizni,
- zasnovani na poštovanju ljudskih prava, i
- dostupni javnosti.

III. Policijska etika i ljudska prava

Kako bi ispunila poverenje građana, policija mora da se pridržava kodeksa profesionalnog postupanja i mora da pokaže:

- profesionalnost, i
- integritet.

Taj kodeks treba da sadrži najviše etičke vrednosti, izražene u:

- zabranama, i
- načelima policijskog rada.

Policija ima posebna ovlašćenja da:

- privremeno lišava slobode,
- ograničava puno korišćenje prava i, u ekstremnim slučajevima,
- primenjuje čak i smrtonosnu silu.

Stoga, policijski službenici moraju da obavljaju svoje dužnosti u skladu sa:

- univerzalno prihvaćenim standardima ljudskih prava, i
- građanskim i političkim pravima.

Najveći prioritet policije moraju da budu zaštita i očuvanje života.

IV. Odgovornost policije i transparentnost

Demokratski rad policije podrazumeva da je policija odgovorna i da se smatra odgovornom prema:

- građanima,
- svojim predstavnicima,
- državi, i
- zakonu.

Aktivnosti policije, koje obuhvataju različite oblasti:

- od ponašanja pojedinačnih policijskih službenika,
- strategija za rad policije, preko
- postupaka za prijem zaposlenih, do
- upravljanja budžetom,

moraju biti dostupne za analizu različitih nadzornih institucija.

Štaviše, ono što je ključno za demokratski rad policije jeste razumevanje da je pristanak građana neophodan za rad policije. Preduslovi za dobijanje podrške građana su sledeći:

- obezbeđenje transparentnosti u radu policije, i
- negovanje komunikacije i uzajamnog razumevanja u odnosima s građanima kojima policija služi i koje štiti.

V. Organizacija policije i upravljačka pitanja

Države su obavezne da stvore takvo okruženje u pogledu strukture i načina upravljanja koje će omogućiti policiji da delotvorno i efikasno sprovodi vladavinu prava, domaće i međunarodne zakone i prihvaćene standarde ljudskih prava.

To uključuje aspekte poput:

- lanca komande,
- propisa o nadzoru,
- sastava policije,
- prava policijskog osoblja, i
- obezbeđenja odgovarajućih resursa, obuke i profesionalnog razvoja.

III. Dobra praksa u izgradnji poverenja i razumevanja između policije i Roma i Sinta

Primeri dobre prakse navedeni u ovom poglavlju utvrđeni su u aktivnostima koje su ODIHR i SPMU sprovodili od 1999. do 2009. godine, kao i na osnovu detaljne analize dostupne literature.

Ti primeri dobre prakse tiču se posebnih izazova s kojima se suočavaju Romi i Sinti u odnosima s policijom, usaglašeni su sa osnovnim načelima demokratskog rada policije, izloženim u Poglavlju II.3 i sadrže upućivanja na preporuke o radu policije koje su izložene u:

- *Akcionom planu za unapređenje položaja Roma i Sinta na prostoru OEBS-a* (Preporuke 26-32);
- Opštepolutičkoj preporuci ECRI, br. 3. i 11; i
- Preporukama Visokog komesara za nacionalne manjine za rad policije u multietničkim društvima.

U skladu sa strateškim pristupom unapređenju odnosa između policije i zajednica Roma i Sinta, redosled primera dobre prakse je sledeći:

1. Sistematska procena policijske politike i prakse u odnosu na Rome i Sinte,
2. Izrada regulative, politike, etičkih kodeksa i kodeksa ponašanja i standardnih procedura rada,
3. Upravljanje ljudskim resursima, uključujući regrutovanje i unapređivanje službenika,
4. Obuka policijskih službenika,
5. Uspostavljanje partnerstava policije i građana sa zajednicama Roma i Sinta i policijski rad u tim zajednicama.

III.1 Sistematska procena policijske politike i prakse u odnosu na Rome i Sinte

Prema *Akcionom planu OEBS-a*, države članice dužne su da „procene stepen odstupanja postojeće nacionalne prakse od međunarodnih standarda o policiji, uz konsultacije s nacionalnim policijskim snagama, NVO i predstavnicima zajednica Roma i Sinta“.⁴³

⁴³ OEBS, *Akциони plan za unapređenje položaja Roma i Sinta na prostoru OEBS-a* (op.cit, nap. 9), Prep. 30.

Generalno, „sistematska procena“ predstavlja ispitivanje kojim se utvrđuju prednosti i mane postojećeg organizacionog učinka u vezi s nizom standarda koji se mere na osnovu dokaza, što omogućuje naknadno preduzimanje mera radi ispunjenja standarda.⁴⁴

Procenu treba preduzeti u okviru jasnog konteksta politike i uz odgovarajuće organizacione strukture koje omogućuju izvršenje zadataka. Rezultat treba da bude izrada strateškog akcionog plana koji će nadomestiti nedostatke i utvrditi institucionalne mehanizme kojima se obezbeđuje poštovanje tih standarda i u budućnosti.

Procena treba da obuhvati sledeće korake:⁴⁵

1. utvrđivanje okvira,
2. definisanje obuhvata,
3. utvrđivanje standarda,
4. prikupljanje dokaza,
5. procenu nedostataka,
6. izradu akcionog plana.

Tih šest koraka ukratko je izloženo u nastavku teksta.⁴⁶

III.1.1 Utvrđivanje okvira politike

Ovaj okvir treba da obuhvati sledeće:

- Nedvosmisleni izjavu političkog i policijskog rukovodstva o posvećenosti sprovođenju predviđenih mera, o čemu je potrebno obavestiti, u najvećoj mogućoj meri, policijsko osoblje, naročito sindikate policije, aktiviste – pripadnike Roma i Sinta, romske NVO, kao i druge NVO i specijalizovana tela

44 Oakley, Robin/Slater, John/Taylor,Chris, *Sistematska procena policijske politike i prakse u odnosu na Rome: Vodič za upotrebu u državama članicama OEBS-a*, Praktični vodič za sprovođenje preporuka o radu policije, sadržanih u Akcionom planu OEBS-a za Rome i Sinte, izradio Evropski dijalog za OSCE/ODIHR, London 2007, str. 9.

45 Oakley/Slater/Taylor, *Sistematska procena policijske politike i prakse u odnosu na Rome* (op.cit, nap. 44), str. 9.

46 Za više informacija videti: Oakley/Slater/Taylor, *Sistematska procena policijske politike i prakse u odnosu na Rome* (op.cit, nap. 44) str. 11-31.
Pored toga, odličan instrument za procenu policijskog sektora je dokument UNODC-a: *Mehanizam procene krivičnog sistema*, Njujork, 2006.
OEBS, *Primeri dobre prakse u izgradnji partnerstava između policije i građana, izradio viši policijski savetnik Generalnog sekretara OEBS-a*, serija izdanja SPMU, tom 4, Beč, maj 2008, str. 36-39; i OEBS, *Sprovođenje policijskih programa, iskustvo stečeno u jugoistočnoj Evropi*, serija izdanja SPMU, tom 7, Beč, decembar 2008, str. 18-20.

koja se bave pravima manjina/ljudskim pravima. Takva jasna poruka je neophodna kako bi se dobila podrška za procenu unutar cele policijske službe i među NVO i aktivistima.

- Zvanični dogovor sa NVO i drugim partnerima uključenim u inicijativu, koji predviđa: spremnost svih strana na saradnju, svrhu, aktivnosti, rezultate i predviđene ishode i naknadne aktivnosti, uloge i odgovornosti partnera, načine upravljanja projektom. NVO koje su kritične prema policijskom radu ne treba izbegavati, već ih treba smatrati „kritičnim prijateljima“. Kako bi se dobila različita relevantna mišljenja, potrebno je slati pozive NVO na sveobuhvatan i transparentan način. Potrebno je birati one NVO koje su jasno opredeljene za demokratiju i ljudska prava i koje su ostvarile rezultate na tim poljima. Radi odabira najprikladnijih NVO, mogu se primenjivati kriterijumi kao što su: statut NVO, izveštaji o radu, stabilnost, odgovornost i istinsko zastupanje građana;⁴⁷
- Uspostavljanje upravljačke grupe koja će nadgledati sprovođenje zadataka, što podrazumeva: dogovaranje o preciznoj metodologiji koja će se koristiti, olakšavanje sprovođenja metodologije, dogovor o vremenski ograničenom akcionom planu i praćenje sprovođenja tog plana, obezbeđivanje dovoljno resursa za obavljanje posla, odobrenje izveštaja o rezultatima procene i pomoć u formulisanju i sprovođenju akcionog plana nakon dobijanja rezultata procene;
- Upravljačka grupa koju čine predstavnici svih relevantnih odeljenja policije, NVO za Rome i Sintu, nezavisni eksperti koji su angažovani kao savetnici za sistematsku procenu. Takođe, grupa treba da razmenjuje iskustva i znanje s telima drugih zemalja koja imaju iskustva u vršenju stručnih procena;
- Izbor i delegiranje zaposlenih za sprovođenje procene. Uloga procenjivača je sledeća: utvrđivanje relevantnih nacionalnih i međunarodnih standarda prema kojima se procenjuju politika i praksa, prikupljanje sve relevantne dokumentacije i drugih dokaza u vezi s postojećom policijskom politikom i praksom, proveravanje da li je pisana politika usaglašena sa Evropskom konvencijom o ljudskim pravima i presudama i praksom Evropskog suda za ljudska prava i drugim odgovarajućim standardima, procena da li su svi drugi dokazi u vezi s politikom i praksom usaglašeni sa Evropskom konvencijom o ljudskim pravima i drugim važećim standardima, i izrada pisane procene kojom se utvrđuje odstupanje postojeće prakse i politike od važećih standarda, uključujući, u meri u kojoj je to moguće, obrazloženje tog odstupanja. Procenu ne mora voditi upravljačka grupa – to može biti i spoljna, kvalifikovana istraživačka institucija;
- Pružanje specijalističke obuke kako bi zaposleni stekli potrebne veštine i upoznali se s važećim nacionalnim i međunarodnim standardima, opšte

47 Videti: OEBS, *Primeri dobre prakse u izgradnji partnerstava između policije i građana* (op.cit, nap. 46), str. 50.

razumevanje policijske prakse u posebnoj oblasti koja se ispituje, svest o posebnim pitanjima koja se odnose na Rome i Sintu, obaveštenost o odgovarajućoj dokumentaciji/drugim potrebnim dokazima i načinima pribavljanja tih dokaza, i sposobnost vršenja objektivne procene politike/prakse u odnosu na standarde, na osnovu prikupljenih dokaza;

- Mehanizam za pribavljanje saveta spoljnog eksperta, ako je potrebno;
- Akcioni plan sa rokovima za sprovođenje vežbi; i
- Raspodela ljudskih i administrativnih resursa potrebnih za sprovođenje vežbi.

Primer zvaničnog dogovora

U periodu od 2004. do 2006, rumunska policija sprovela je sistematsku procenu policijske politike i prakse u odnosu na Rome, uz pomoć OEBS/ODIHR-a. Sačinjen je zvanični Memorandum o razumevanju kao rezultat dogovora između Ministarstva unutrašnjih poslova i uprave, NVO Romskog centra za socijalnu intervenciju i studije i Tačke za kontakt za pitanja Roma i Sinta OEBS/ODIHR-a o saradnji na projektu. Memorandum se zasnivao na nacrtu protokola koji je sačinjen nakon uvodne radionice, na kojoj su predstavnici partnera razgovarali o tome šta treba uključiti u sistematsku procenu i o načinima saradnje. Memorandum je predvideo vodeću ulogu i odgovornost Ministarstva unutrašnjih poslova i uprave, ulogu Romskog centra u koordinaciji informacijama o Romima, kao i ulogu OEBS/ODIHR-a u primanju saveta spoljnih eksperata u toku trajanja projekta. Pored konkretne procene, Memorandum je takođe predvideo program izgradnje kapaciteta romskih NVO, kao i program lokalne policijske obuke o romskim pitanjima. Naposljetku, Memorandum sadrži i odredbe o upravljačkoj grupi koja nadzire napredak projekta.⁴⁸

III.1.2 Definisanje obuhvata procene

Procena treba da obuhvati sve aspekte policijskog rada koji imaju značajan uticaj na zajednice Roma i Sinta i njihove odnose s policijom, i koji su istaknuti u preporukama o radu policije u *Akcionom planu* OEBS-a. Obrazac za procenu tih aspekata sadržan je u Prilogu 2.

Procena može da obuhvati, na primer:

- usaglašenost domaćeg zakonodavstva o ljudskim pravima s međunarodnim propisima, naročito Evropskom konvencijom o ljudskim pravima;

48 Videti: Oakley/Slater/Taylor, *Sistematska procena policijske politike i prakse u odnosu na Rome* (op. cit, nap. 44) str. 12; i Institut za istragu i sprečavanje krivičnih dela, *Pregled policijske politike i prakse u odnosu na Rome u Rumuniji* Bukurešt, 2007, str. 5.

- usaglašenost procedura rada i prakse policije s međunarodnim standardima o ljudskim pravima i obavezama o demokratskom radu policije i radu policije u multietničkim društvima;
- usaglašenost operativnih procedura rada i prakse policije s međunarodnim konvencijama i standardima u vezi sa upotrebom vatrenog oružja u policiji;
- partnerstva s vladinim i nevladinim telima;
- politiku ljudskih resursa u vezi sa učešćem i uključivanjem pripadnika etničkih manjina u policijsku službu.⁴⁹

III. 1.3 Utvrđivanje standarda

Procenu pravnih instrumenata i profesionalnih standarda na nacionalnom nivou potrebno je sprovesti imajući u vidu relevantne međunarodne standarde i preporuke, uključujući i ključne dokumente o ljudskim pravima i smernice o demokratskom radu policije. Takvi standardi su definisani, na primer, u različitim konvencijama Ujedinjenih nacija i kodeksima ponašanja, smernicama za policiju koje su doneli Savet Evrope i OEBS, kao i odlukama Evropskog suda za ljudska prava.⁵⁰ Neki od ključnih načela demokratskog rada policije istaknuti su u Poglavlju II.3.

III. 1.4 Pribavljanje dokaza

Ispravnost i pouzdanost rezultata sistematske procene zavisice od kvaliteta dokaza na kojima su zasnovani.

Dokazi treba da budu:

- relevantni za politiku i praksu rada policije koje se procenjuju;
- zasnovani na analizi svih dostupnih dokumentarnih izvora;
- dopunjeni dodatnim (neevidentiranim) dokazima, ukoliko je to potrebno i izvodljivo;
- prikupljeni u meri u kojoj je to moguće, u skladu s naučnim načelima,
- prikupljeni primenom različitih metoda koji odgovaraju svrsi; i
- obelodanjeni u odgovarajuće vreme, ako je potrebno agregatno i pojedinačno, ili uz čuvanje anonimnosti.

49 Videti: Obuhvat procene u Rumuniji, u: Oakley/Slater/Taylor, *Sistematska procena policijske politike i prakse u odnosu na Rome* (op.cit, nap. 44) str. 17.

50 Za informacije o izboru takvih dokumenata, videti Prilog 1.

Metodi i instrumenti koji mogu biti korišćeni za prikljupljanje podataka obuhvataju sledeće:

- analizu dokumenata (kao što su nacionalni etički kodeksi i kodeksi ponašanja, planovi obuke, godišnji izveštaji policije, izveštaji o nadzoru od strane medija il javnosti, studije o viktimizaciji, itd);
- analitičke studije (npr. o praćenju policijskih službenika u patroli ili tokom zaustavljanja);
- pojedinačne razgovore;
- ankete;
- fokus grupe; i
- sudsku praksu i dokumente o sudskim slučajevima (pred nacionalnim sudovima i Evropskim sudom za ljudska prava budući da sadrže dokumentarne dokaze o incidentima i informacije o percepciji i iskustvima učesnika i posmatrača incidenata, kako policije, tako i Roma i Sinta).

Članovi javnih foruma u zajednicama, kao što su „građanske savetodavne grupe“ (videti Poglavlje III.5.1) u kojima je zastupljen niz organizacija i pojedinaca, mogu biti odličan izvor za intervju i ankete.

Primeri politike i prakse koje su predmet procene

Na osnovu intervju a i analiza slučaja u okviru procene rumunske policije, tim koji je sprovodio procenu utvrdio je situacije u kojima je ponašanje policijskih službenika prema Romima najčešće dovođeno u pitanje. Reč je o:

- intervenciji policije prilikom hapšenja osumnjičenih lica;
- intervenciji policije na punopravni zahtev državnih organa ili radi izvršenja naloga koje su izdali sudovi za prekršaje (tužioc i sudije);
- ponašanju policije prema osumljenima tokom istaga;
- saopštavanju rezultata istraga koje su sprovedene na žalbe Roma.⁵¹

Dokazi u vezi s praksom i zakonodavstvom treba da budu uzeti pre svega iz odgovarajuće politike ili pravnih dokumenata. Prvi zadatak tima zaduženog za procenu jeste da objedini sve propise, politiku i druge dokumente relevantne za određenu oblast ili aspekt policijskog rada koji se procenjuje.

Međutim, politika ne mora biti uvek izražena u pisanim dokumentima. Nju mogu izraziti usmenim putem šefovi policije ili rukovodioci, ili se može implicitno izraziti putem kolektivnog policijskog razumevanja da se „stvari tako rade“. Pojedinačni razgovori (ili druge odgovarajuće metode) mogu stoga biti korišćeni kako bi se primenila politika koja nije zvanično napisana.

51 Institut za istragu i sprečavanje krivičnih dela, Pregled politike i prakse prema Romima u Rumuniji (op.cit, nap. 48), str. 10

Dokazi o konkretnoj praksi treba da budu dobijeni iz niza izvora. U državama u kojima se prikupljanje i obrada podataka o etničkoj pripadnosti u vezi sa određenim policijskim radnjama (npr. zaustavljanja i pretresi, hapšenja) vrše zvanično i rutinski i gde se kategorija „Romi“ (ili sličan termin) koristi prilikom klasifikacije podataka, potencijalno važan izvor podataka biće odmah dostupan. Takođe, u pojedinim okolnostima, relevantne podatke su možda već prikupile druge organizacije, npr. NVO, ili su podaci prikupljeni u okviru akademskog istraživanja. Prikupljanje i obrada podataka o etničkoj pripadnosti predstavljaju osetljivu oblast koja iziskuje pažljivu analizu relevantnog pravnog okvira, postupka prikupljanja podataka, prakse obezbeđivanja podataka i pristupa njima s ciljem sprečavanja moguće zloupotrebe.⁵² Lični podaci koji otkrivaju etničko poreklo treba da budu „[...] prikupljeni u obliku u kome subjekti na koje se podaci odnose ne mogu biti identifikovani.“⁵³

III.1.5 Procena nedostataka

Nakon što se prikupe, podaci treba da budu analizirani i procenjeni kako bi se utvrdilo da li ispunjavaju međunarodne standarde, utvrđene u međunarodnim konvencijama i smernicama (videti i Poglavlje III.1.3). Nakon toga, potrebno je izraditi izveštaj u kome su predstavljeni rezultati analize, zajedno s preporukama zasnovanim na tim rezultatima.

Analizu je potrebno sprovesti u skladu sa sledećim načelima:

- Potrebno je uključiti sve oblasti policijskog rada koje su predmet procene.
- Potrebno je jasno utvrditi referentne standarde;
- Potrebno je jasno definisati dokaze u vezi sa svakom oblašću aktivnosti.
- Potrebno je ukazati na posebne prednosti ili slabosti dokaza.
- Potrebno je jasno utvrditi odstupanja postojeće prakse od standarda.
- Potrebno je ispitati i utvrditi razloge za postojanje nedostaka, ukoliko je to moguće. To je posebno važno radi utvrđivanja odgovarajućih korektivnih mera. U tom smislu, neophodno je analizirati da li uzroci problema leže u pojedinim službenicima, u strukturi i upravljanju policijom, ili u nejasnoći odgovarajućih pravila. Pitanjima kojima se vrši procena potrebno je utvrditi nedostatak jasnih smernica ili kodeksa ponašanja, nedostatak odgovarajuće obuke i opreme, neuspeh rukovodilaca policije

52 Videti: Institut za otvoreno društvo, *Etničko profilisanje u Evropskoj uniji: sveprisutno, nedelotvorno i diskriminatorno*, Njujork, 2009, str. 120f; videti i: Barton, Sasha, *Praćenje etničkih skupina, Cigana i putnika*, u kvartalnoj publikaciji o pravima Roma, izdanje: 1 / 2004, str. 24-29, ovde 28. i 29.

53 Komitet ministara Saveta Evrope, Preporuka br. R (97) 18 Komiteta ministara državama članicama u vezi sa zaštitom ličnih podataka koji se prikupljaju i obrađuju u statističke svrhe (1997), stav 4.8, str. 4.

da primene standarde, ili neuspeh pojedinih policijskih službenika da profesionalno deluju.

U svrhe procene, generički okvir za analizu politike, izložen u Prilogu 3, moguće je koristiti kao alatku.

Nakon što se utvrdi odstupanje postojeće politike i prakse od standarda, kao i, ukoliko je moguće, razlog za to odstupanje, potrebno je izvući jasne logične zaključke na osnovu dokaza o meri u kojoj su politika i praksa usaglašene sa standardima, i utvrditi rizike neusaglašenosti. Potrebno je izraditi preporuke za preduzimanje odgovarajućih aktivnosti kako bi se rešila pokrenuta pitanja. To je potrebno uraditi za svaki aspekt policijskog rada koji se procenjuje.

III.1.6 Izrada akcionog plana

Obaveza preduzimanja naknadnih aktivnosti s ciljem prevazilaženja razlika između postojeće prakse i međunarodnih standarda treba da bude dogovorena i javno saopštena na početku inicijative. Ako procena predstavlja deo postojeće strategije koja se odnosi na Rome ili policijska pitanja, potreban je strateški okvir za primenu preporuka.

Nadležni organi treba da odluče o konkretnim koracima u praksi, u svetlu preciznih nalaza i preporuka koji su rezultat procena i imajući u vidu širi okvir politike i organizaciona pitanja. Međutim, prilikom davanja odgovora potrebno je uzeti u obzir sledeće:

- Potrebno je formulisati akcioni plan kako bi se uklonilo odstupanje nacionalnog zakonodavstva, politike i prakse od međunarodnih standarda, što je utvrđeno u proceni.
- Akcioni plan treba da bude strateški i da sadrži jasne ciljeve i vremenske okvire.
- Ciljevi treba da se direktno odnose na zaključke i preporuke date u strateškoj proceni.
- Potrebno je jasno utvrditi lica odgovorna za ostvarenje ciljeva i tim licima pružiti dovoljna ovlašćenja i resurse za sprovođenje potrebnih zadataka.
- Potrebno je ustanoviti telo koje će nadzirati sprovođenje akcionog plana i procenjivati delotvornost uvedenih mera.
- Zajednice Roma i Sinti treba da budu direktno uključene u pripremu, sprovođenje i praćenje primene akcionog plana.

III.2. Izrada regulative, politike, etičkih kodeksa i kodeksa ponašanja i standardnih procedura rada

Na osnovu procene odstupanja nacionalnog zakonodavstva, politike, etičkih kodeksa i kodeksa ponašanja i standardnih procedura rada od međunarodnih standarda (videti Poglavlje III.1.3), u vezi sa tretmanom zajednica Roma i Sinta od strane nacionalnih policijskih organa, pomenuti nedostaci moraju biti nadomešćeni kroz sveobuhvatnu analizu nacionalnog zakonodavstva, politike, kodeksa i procedura. Ako takvi okviri postoje na nacionalnom nivou, a procena ukazuje na nepostojanje primene u vezi s Romima, nadležna policijska tela treba da preduzmu odgovarajuće mere.

Pre analize ili izrade regulative i politike, političko i policijsko rukovodstvo treba da ukaže na postojanje nedostataka i problema u pogledu, na primer, diskriminacije Roma i Sinta u okviru politike. Pri tom, rukovodstvo treba da preuzme čvrstu nameru da će preuzeti odgovarajuće mere s ciljem rešavanja problema i prevazilaženja nedostataka.

Postupak analize i izrade regulative i politike u vezi s Romima i Sintima treba da bude preduzet uz bliske konsultacije s predstavnicima tih zajednica.

III.2.1 Izrada regulative

Nacionalno antidiskriminatorno zakonodavstvo treba da bude usaglašeno s međunarodnim standardima, ako to nije urađeno, pri čemu je potrebno osnovati tela za borbu protiv diskriminacije, koja bi ispitala povredu propisa, uključujući povredu prava Roma i Sinta, naročito ukoliko su ih počinili policijski službenici.⁵⁴ Bilo kakav vid diskriminacije državnih organa pri obavljanju dužnosti treba eksplicitno biti označen kao nezakonit.⁵⁵ „Pored pravnih lekova u građanskim postupcima na koje se mogu pozvati žrtve diskriminacije, zakon treba da predvidi postupke na osnovu kojih državni organi mogu poništiti diskriminatornu praksu državnih zvaničnika na svim nivoima [...]; takođe je važno da antidiskriminatorni zakoni sadrže jasne definicije zabranjenog ponašanja.”⁵⁶

54 Videti: Savet Evropske unije, *Direktiva Saveta 2000/43/EZ od 29. juna 2000. o primeni načela jednako tretmana lica bez obzira na njihovo rasno ili etničko poreklo*, Službeni list L 180, 19/07/2000 P. 0022 - 0026, članovi 13. i 14.

55 Videti: Evropska komisija za borbu protiv rasizma i netolerancije (ECRI), *Opštepolutička preporuka ECRI br. 3 o borbi protiv rasizma i netolerancije protiv Roma /Cigana*, CRI(98)29 rev., usvojena 6. marta 1998, Strazbur, 1998, str. 4.

56 Visoki komesar OEBS-a za nacionalne manjine, *Izveštaj o položaju Roma i Sinta na prostoru OEBS-a* (op.cit, nap. 8) str. 55.

U Dokumentu iz Kopenhagena iz 1990, države članice OEBS-a „jasno i nedvosmisleno osuđuju [...] rasno i etničku mržnju, antisemitizam, ksenofobiju i diskriminaciju protiv bilo koga [...]. U tom smislu, one takođe prepoznaju posebne probleme Roma (Cigana). Izražavaju čvrstu nameru da intenziviraju napore u borbi protiv tih pojava u svim oblicima i stoga će preduzimati delotvorne mere i usvajati, u skladu sa svojim ustavnim sistemima i međunarodnim obavezama, potrebne zakone, s ciljem obezbeđenja zaštite protiv bilo kojih radnji koje predstavljaju podstrekivanje na nasilje protiv lica ili grupa na osnovu nacionalne, rasne, etničke i religijske diskriminacije, neprijateljstva ili mržnje[...]“.⁵⁷

Države treba takođe da usvoje zakonodavstvo koje predviđa veće kazne za rasno motivisane prekršaje.⁵⁸

III.2.2 Izrada politike

Države članice OEBS-a „[...] treba da usvoje politike kojima se jasno priznaje značaj policijskog rada za međuetničke odnose.“⁵⁹ Te politike treba da budu deo šire politike kojom se unapređuje integracija Roma i Sinta na nacionalnom i lokalnom nivou.

U skladu sa zakonodavstvom, države članice treba da:

- „Izrade politike kojima se promoviše svest kod policijskih institucija u pogledu položaja Roma i Sinta i čiji je cilj borba protiv predrasuda i negativnih stereotipa.“ (Preporuka 26. iz *Akcionog plana* OEBS-a).

Kao i članovi bilo koje druge profesionalne grupe, policijski službenici „donose na posao znanje i stavove na osnovu svog vaspitanja i iskustva stečenog u društvu. Ukoliko postoji etnička raznolikost u društvu, često je prisutno zanemarivanje drugih etničkih grupa kao i određeni negativni stavovi prema njima. Normalno je očekivati da policijski službenici odražavaju tu opštu tendenciju ka „etnocentrizmu“, naročito ukoliko svega nekolicina njih potiče iz manjinskih etničkih grupa.“⁶⁰

57 KEBS, *Dokument sa sastanka u Kopenhagenu* (op.cit, nap. 4), stav (40.1), str. 21.

58 Visoki komesar OEBS-a za nacionalne manjine, *Izveštaj o položaju Roma i Sinta na prostoru OEBS-a* (op.cit, nap. 8), str. 55; i OEBS, *Akcionni plan za unapređenje položaja Roma i Sinta na prostoru OEBS-a* (op.cit, nap. 9), član 9, str. 4.

59 Visoki komesar OEBS-a za nacionalne manjine, *Preporuke za rad policije u multietničkim društvima* (op.cit, nap. 28), Prep. 1, str. 5.

60 Oakley, Robin, *Policijska obuka u vezi s migrantima i nacionalnim manjinama*, u: Savet Evrope, *Ljudska prava i policija*, Strazbur, 1997, str. 74f.

Stoga, politike treba da propišu obavezu da policijski službenici i administrativni policijski službenici prođu kroz osnovnu obuku i obuku u službi, koja će im pružiti osnovno znanje, svest (uključujući samosvest) i veštine koji će im omogućiti da vrše svoje uloge u različitim društvima. „Idealno, oni treba da budu spremni da prikladno i pošteno tretiraju pripadnike svih etničkih grupa, kao i da budu svesni kulturoloških razlika u vezi s religijom, tradicijom, strukturom porodice, rodnim ulogama, brigom o deci i životnim stilom uopšte.“⁶¹ (za više informacija videti Poglavlje III.4.)

Pored toga, politike treba da predvide obavezu policijskih supervizora da, putem mentorstva, podsticaja, nagrada i disciplinskih radnji, unapređuju i održavaju svest među policijskim osobljem i da obezbeđuju prikladno ponašanje.

- „Izrada politika ima za cilj unapređenje odnosa između zajednica Roma i Sinta i policije, sprečavanje zlostavljanja i nasilja policajaca prema Romima i Sintima, i unapređenje poverenja u policiju među Romima i Sintima“. (Preporuka 28. iz Akcionog plana OEBS-a). Te politike treba i da podstaknu razvoj odgovarajućih modaliteta za vođenje dijaloga između policije, lokalnih vlasti i zajednica Roma/Cigana.“ (Politička preporuka ECRI, br. 3).⁶²

Ukoliko se problemi ne rešavaju u partnerskom odnosu, policija će imati teškoće da legitimizuje državni monopol nad silom i da pridobije poverenje zajednica u kojima radi. Takođe će biti teško dobiti podršku javnosti u delotvornoj borbi protiv zločina (Videti Poglavlje III.5.1).

Imajući u vidu često izazovne odnose između policije i zajednica Roma i Sinta, politikama je potrebno istaći da izgradnja poverenja iziskuje posvećenost i stvarnu uključenost, transparentnost, vreme, kreativnost i odgovarajuće resurse.

- „Izrada politika i procedura za obezbeđenje efikasne policijske reakcije na rasno motivisano nasilje nad Romima i Sintima.“ (Preporuka 29. iz Akcionog plana OEBS-a i Politička preporuka ECRI br. 11).

61 Oakley, *Policijska obuka u vezi s migrantima i nacionalnim manjinama*, (op.cit, nap. 60), str. 75; videti i: OEBS, *Vodič za demokratski rad policije* (op.cit, nap. 34), str. 5; OEBS, *Dobra praksa u osnovnoj policijskoj obuci – aspekti nastavnog plana, viši policijski savetnik Generalnog sekretara OEBS-a*, serija izdanja SPMU, tom 5, maj 2009, str. 17f; i Visoki komesar OEBS-a za nacionalne manjine, *Preporuke za rad policije u multietničkim društvima* (op.cit, nap. 28), Prep. 8, str. 19.

62 OEBS, *Akcionni plan za unapređenje položaja Roma i Sinta na prostoru OEBS-a* (op.cit, nap. 9). ECRI, *Opštepolutičke preporuke ECRI*, br. 3 (op.cit, nap. 55), str. 5.

„Dela fizičkog nasilja koja su motivisana etničkom mržnjom predstavljaju naj-ozbiljnije vidove krivičnih dela i najozbiljniju pretnju po stabilnost i blagostanje multietničkih demokratija uopšte. Takva dela ne čine samo ozbiljnu štetu pojedincima, već i celim zajednicama – budući da su usmerena na pojedince kao pripadnike etničkih grupa, pa tako štete i celom društvu. Neophodno je da policija razume važnost svoje uloge u borbi protiv ovog vida zločina [...] kako bi bila svesna da celo društvo zavisi od njenog efikasnog delovanja.“⁶³

U velikom broju presuda, Evropski sud za ljudska prava istakao je da prilikom ispitivanja nasilnih zločina organi moraju da preduzmu sve razumne korake kako bi utvrdili moguću rasnu motivaciju, kao i to da li su mržnja ili predrasuda zasnovane na etničkoj diskriminaciji igrale ulogu u zločinu.⁶⁴ U Odluci Ministarskog saveta iz Mastrohta br. 4/03, Odluci Ministarskog saveta iz Sofije br. 12/04 i Deklaraciji iz Kordobe iz 2005, države članice OEBS-a takođe su istakle obavezu da izrade i primene metodologije i sisteme za prikupljanje podataka i praćenje, koji su usaglašeni s međunarodnim standardima, s ciljem delotvorne istrage zločina iz mržnje.⁶⁵

Budući da cele zajednice, a ne samo pojedinci, mogu biti žrtve viktimizacije u slučajevima zločina počinjenih iz etničke mržnje, politika treba da predvidi podršku policije celim zajednicama ugroženim zločinom.

- Izrada procedura i mehanizama kojima se utvrđuje odgovornost i uspostavljanje nezavisnog tela za praćenje i analizu policijskih politika i prakse, kao i analizu usaglašenosti s međunarodnim policijskim standardima (prema Preporukama 26. i 28. iz Akcionog plana OEBS-a).

Policijski službenici i organi treba da budu odgovorni za radnje preduzete prema zajednicama Roma i Sinta (videti i Poglavlje II.3). Jedan način reagovanja na doživljaj Roma i Sinta da su predmet preterano revnosnog policijskog rada i da nisu dovoljno zaštićeni bilo bi objavljivanje statističkih podataka o broju, prirodi i ishodu kontakata policije i tih manjinskih grupa. Međutim, skoro da ne postoje bilo kakvi statistički podaci zbog nepostojanja mehanizma upravljanja podacima o etničkoj pripadnosti u okviru koga bi policija vodila evidenciju o etničkoj/nacionalnoj pripadnosti pojedinaca prema kojima postupa, kao i o razlozima i ishodu kontakata s njima.

63 Visoki komesar OEBS-a za nacionalne manjine, *Preporuke za rad policije u multietničkim društvima* (op.cit, nap. 28), Prep. 19, str. 36.

64 Videti: Evropski sud za ljudska prava, *Nachova i drugi protiv Bugarske*, br. 43577/98; *Šečić protiv Hrvatske*, br. 40116/02; i *Cobzaru protiv Romunije*, br. 48254/99 (op.cit, nap. 23).

65 Videti: OEBS, Odluka br. 4/03, *Tolerancija i nediskriminacija*, MC. DEC/4/03, Mastroht 2003, str. 2; OEBS, Odluka br. 12/04, *Tolerancija i nediskriminacija*, MC.DEC/12/04, Prilog, Sofia 2004, str.1; i OEBS, *Deklaracija predsedavajućeg iz Kordobe*, FINAL CIO.GAL/76/05/Rev.2, Cordoba 2005, str. 2f.

Odgovornost se stoga možda najbolje može ostvariti i iskazati ukoliko se uspostave unutrašnji i spoljni mehanizmi upućivanja žalbi i nadzora, koji su delotvorni u istraživanju navodnog nepravilnog postupanja policije prema Romima i Sintima. Ta nadzorna tela treba takođe da imaju kapacitet da analiziraju uzroke nepravilnog postupanja kako bi izradili strategije za rešavanje tog problema.

Jedan rezultat uvođenja delotvornih žalbenih i nadzornih mehanizama biće taj da Romi i Sinti steknu više poverenja u policiju. Štaviše, kvalitet policijskog rada biće unapređen, što treba da bude u interesu svih šefova policije. Za detaljniji opis žalbenih mehanizama i unutrašnjih i spoljašnjih nadzornih struktura, videti: Vodič za demokratski rad policije.⁶⁶

Štaviše, vlade treba da usvoje interne disciplinske standarde koji predviđaju kažnjavanje državnih službenika koji vrše diskriminaciju i ne postupaju u skladu s propisima, uključujući i policijske službenike.⁶⁷

66 OEBS, *Vodič za demokratski rad policije* (op.cit, nap. 34), str. 39-42; videti i Savet Evrope/Komesar za ljudska prava, *Mišljenje Komesara za ljudska prava u vezi s nezavisnim i delotvornim žalbama protiv policije*, CommDH(2009)4, 12. mart 2009.

67 Videti: Visoki komesar OEBS-a za nacionalne manjine, *Preporuke za rad policije u multietničkim društvima* (op.cit, nap. 28), Preporuka 10, str. 22; Evropska komisija za borbu protiv rasizma i netolerancije (ECRI) 2001, *Praktični primeri borbe protiv rasizma i netolerancije prema Romima/Ciganima*, CRI (2001) 28, Strazbur, 2001, str. 63; i OEBS, *Vodič za demokratski rad policije* (op.cit, nap. 34), str. 21.

III.2.3 Izrada etičkih kodeksa, kodeksa ponašanja i standardnih procedura rada

Kako bi regulativa i politika bile primenjene u konkretnim aktivnostima, države članice treba takođe da:

- „[Izrade, po potrebi, i u partnerstvu s međunarodnim organizacijama i romskim NVO, [...], kodekse ponašanja, praktične priručnike i programe obuke.“ (Preporuka 31. iz Akcionog plana OEBS-a).

Etički kodeksi, kodeksi ponašanja i standardne procedure treba da sadrže profesionalne standarde policijskog rada u multietničkim društvima. Mogu sadržati opšta etička načela demokratskog rada policije, kao i posebne aktivnosti koje je potrebno preduzeti prilikom vršenja posebnih policijskih poslova. Primeri potencijalno izazovnih policijskih zadataka u vezi s Romima i Sintima, koji bi iziskivali posebne kodekse ponašanja su, na primer: provere i zaustavljanja, ispitivanja, pretresi, racije, prisilne deložacije, upravljanje međuetničkim tenzijama i istraga rasno motivisanih zločina.⁶⁸

Odgovarajući programi obuke, osmišljeni kao podrška primeni kodeksa ponašanja i standardnih procedura rada, opisani su u Poglavlju III.4.

Primeri smernica/standardnih procedura rada

Smernice za postupanje u slučaju bespravnog naseljavanja

U Ujedinjenom Kraljevstvu, Udruženje policijskih direktora Engleske, Velsa i Severne Irske izradilo je posebne smernice za postupanje u slučaju bespravnog naseljavanja.⁶⁹ Svrha smernica je pružanje pomoći policijskim službenicima da odgovore na problem bespravnih naselja na dosledan način, vodeći računa o ljudskim pravima Roma i Sinta kao i pravima zemljoposjednika i šire javnosti.

U smernicama je istaknuto da upotreba policijskih ovlašćenja s ciljem ukidanja bespravnih naselja predstavlja diskreciju prisutnih policijskih službenika. Prilikom postupanja, policija treba da uzme u obzir krivične ili antisocijalne elemente ponašanja, kao i uticaj na zemljoposjednike i naseljene zajednice, umesto da reaguje samo zato što su naselja postavljena na određeno mesto.

68 Visoki komesar OEBS-a za nacionalne manjine, *Preporuke za rad policije u multietničkim društvima* (op.cit, nap. 28), Prep. 10, str. 22.

69 Videti: Udruženje policijskih direktora Engleske, Velsa i Severne Irske, *Smernice za postupanje u slučaju nedozvoljenih naselja*, London 2008.

Pored toga, u smernicama je istaknuto da odluka o deložaciji mora biti promišljena i usaglašena s propisima o ljudskim pravima, pri čemu je potrebno voditi računa o legalnosti, neophodnosti i srazmernosti, kao i načelima humanosti. Uz jasan opis karakteristika bespravnih naselja koja ne mogu biti tolerisana, kodeks ponašanja predviđa i pojedine situacije koje mogu biti tolerisane i koje mogu biti predmet blažeg postupanja. Takođe, policijski službenici treba da vode računa o eventualnom nepostojanju alternativnih, dozvoljenih mesta, zbog čega je teško ili nemoguće izbeći postavljanje kampova na nedozvoljenim mestima.

Smernice opisuju posebne korake koje policija treba da preduzme u postupanju u slučaju bespravnih naselja, uključujući:

- početni kontakt sa uključenim licima;
- procenu situacije;
- saradnju s drugim (državnim) organima; i
- sam proces deložacije.

(Za informacije o posebnim koracima „dobre prakse deložacije“, koji treba da budu obrađeni u kodeksima ponašanja, videti Poglavlje III.5.2.)

Smernice o zabrani etničkog profilisanja

Pored toga što je neprihvatljivo zbog svoje diskriminatorne prirode, etničko profilisanje je kontraproduktivno budući da ne vodi uspešnijem pronalaženju kriminalaca⁷⁰, već otuđuje cele zajednice čija je saradnja potrebna radi delotvornog otkrivanja i sprečavanja zločina.

Kodeksi ponašanja treba „uspostave jasne i precizne standarde u pogledu iniciranja i sprovođenja provera identiteta i pretresa, zaustavljanja, kao i svrhu tih radnji i razloge za njihovo sprovođenje [...]. Treba da objasne prirodu „sumnje“ i da kategorički istaknu da etnička pripadnost i druge lične osobine ne mogu predstavljati razlog za zaustavljanje u nedostatku posebnog opisa osumnjičenog.“⁷¹

Budući da se zakonodavstvo i propisi o ovlašćenjima policije i razlozima za zaustavljanje i pretrase dosta razlikuju među državama članicama, generalni metod borbe protiv etničkog profilisanja bio bi uvođenje kodeksa ponašanja koji

70 Videti veliki broj studija koje pokazuju da Romi i Sinti ne čine više krivičnih dela od većinske populacije, u: Institut za otvoreno društvo, *Rešavanje problema etničkog profilisanja policije* (op. cit, nap 25), str. 27 i 51 f.

71 Institut za otvoreno društvo, *Rešavanje problema etničkog profilisanja policije* (op.cit, nap. 25), str. 14.

iziskuju od službenika da prikupljaju podatke o zaustavljanjima i evidentiraju razloge za zaustavljanje. Time bi bila smanjena diskrecija policijskih službenika, ali povećana delotvornost zaustavljanja. Studije su pokazale da su policijski službenici efikasniji kada se usredsrede na definisanje jasnih i pojedinačnih razloga za zaustavljanje i kada snose odgovornost prema nadređenima. Takav pristup je uspešno primenjen u pilot projektima u Mađarskoj i Španiji.⁷²

Štaviše, unapređeno prikupljanje obaveštajnih podataka na osnovu odnosa poverenja između policije i zajednica treba isticati kao alternativnu policijsku praksu.

(Za informacije o posebnim koracima „dobre prakse zaustavljanja i pretresa“, koji treba da budu obrađeni u kodeksima ponašanja, videti Poglavlje III.5.2.)

Smernice za istragu rasno motivisanih zločina

Prvo, smernice za istragu rasno motivisanih zločina treba da odgovaraju definicijama takvih zločina u nacionalnim zakonima. Primeri definicija koje mogu biti obuhvaćene nacionalnim zakonima su sledeće:

ODIHR: Krivično delo je počinjeno iz predrasude. To znači da je počinitelac namerno odabrao metu zločina zbog neke „zaštićene“ osobine. Meta mogu biti jedna ili više osoba, ili to može biti imovina u vezi s grupom koja poseduje određenu karakteristiku. „Zaštićena“ karakteristika je osobina koju deli grupa – npr. „rasa“, jezik, religija, etničko i nacionalno poreklo ili bilo koji drugi sličan zajednički faktor.⁷³

ECRI: „Incident koji žrtva ili drugo lice doživljavaju rasističkim.“⁷⁴

Procedure za istragu etnički motivisanih zločina treba da predvide pravilno prikupljanje dokaza o etničkoj motivaciji tako da ti dokazi mogu biti predstavljeni i uvaženi na sudu. Svi policijski službenici u direktnom kontaktu s građanima treba da budu u stanju da sprovedu početnu istragu, pri čemu smernice mogu predvideti upućivanje slučajeva posebnom osoblju za istragu, u skladu sa stepenom ozbiljnosti zločina.

⁷² Videti: Institut za otvoreno društvo, *Rešavanje problema etničkog profilisanja policije* (op. cit, nap 25), str. 11 i 34.

⁷³ Kancelarija OEBS-a za demokratske institucije i ljudska prava, *Zakonska rešenja o zločinima iz mržnje: Praktični vodič*, Varšava, 2009, str.16. Radna definicija prihvata razlike u zakonodavstvu i podacima prikupljenim u celom regionu OEBS-a i na taj način omogućava svakoj državi da unese izmene koje smatra prikladnim.

⁷⁴ ECRI, Opštepolutička preporuka ECRI, br. 11 (op.cit, nap. 25), str. 5.

Budući da doživljaj rasne motivacije incidenta može podstaći istragu zločina iz mržnje, operativne procedure za takve istrage treba takođe da predvide da doživljaj rasne motivacije zločina mora da bude dobro utemeljen kako bi se izbegle neopravdane optužbe protiv navodnih počinitelja.

Procedure treba takođe da opišu metodologiju za objedinjavanje anonimnih statističkih podataka o rasno motivisanim zločinima, koji su potrebni za analizu trendova zločina i procenu delotvornosti reakcije policije.

Smernice za istragu rasno motivisanih zločina treba takođe da predvide pružanje podrške žrtvama rasno motivisanih zločina, uključujući cele zajednice. Ta podrška takođe bi uključivala blagovremeno pružanje informacija o napretku istrage.

III.2.4 Primena politike, kodeksa ponašanja i standardnih procedura rada

Države članice treba da vode računa da regulativa, politika, kodeksi ponašanja i etički kodeksi ne budu formulisani izolovano, već da budu sastavni elementi nacionalnih strategija integracije Roma i Sinta i, ukoliko je moguće, da budu povezani sa strategijama opšte reforme policije.

Štaviše, „[...] politike i mere za njihovu primenu treba da budu izražene u jasnim, zvaničnim izjavama, iz javnu podršku političkih lidera [...]“⁷⁵ i rukovodstva policije. Te izjave treba takođe da sadrže viziju i misiju, kojima se ukratko objašnjava cilj koji država i policija nastoje da ostvare uvođenjem politike o Romima.⁷⁶ Štaviše, politički lideri treba da podstaknu sve policijsko osoblje da primeni politike i treba da dobije njihovu podršku.⁷⁷

Akcioni planovi za primenu tih politika i odgovarajućih pravila i propisa, kao i za praćenje njihovog sprovođenja treba da budu izrađeni od strane državnih organa i policije, uz blisku saradnju s predstavnicima manjina (Videti Poglavlje III.1.6).⁷⁸

75 Visoki komesar OEBS-a za nacionalne manjine, *Preporuke za rad policije u multietničkim društvima* (op.cit, nap. 28), Prep. 1, str. 10.

76 Videti: OEBS, *Primeri dobre prakse u izgradnji partnerstava između policije i građana* (op.cit, nap. 46), str. 36 i 38.

77 Videti: Visoki komesar OEBS-a za nacionalne manjine, *Preporuke za rad policije u multietničkim društvima* (op.cit, nap. 28), Prep. 2, str. 11.

78 Videti: Visoki komesar OEBS-a za nacionalne manjine, *Preporuke za rad policije u multietničkim društvima* (op.cit, nap. 28), Prep. 3, str. 12; i OEBS, *Primeri dobre prakse u izgradnji partnerstava između policije i građana* (op.cit, nap. 46), str.38f.

Osnovna grupa za sprovođenje može na najbolji način nadzirati sprovođenje politika i vršiti koordinaciju. Ta Grupa bi uspostavila mehanizme za komunikaciju, nadzor i procenu, i snosila bi ukupnu odgovornost za sprovođenje. Nju treba da čine predstavnici policije i zajednica Roma i Sinta. Na čelu Grupe treba da bude viši policijski službenik. Ona treba da poseduje ovlašćenja da pokreće, formuliše i sprovodi aktivnosti kroz potrebne institucionalne promene uprkos nezbežnom otporu. Takođe bi periodično procenjivala praktičnu primenu politika od strane policije kako bi pronašla mogućnosti za unapređenje rada policije.⁷⁹

III.3 Upravljanje ljudskim resursima

„U svetu sve veće etničke i kulturološke različitosti u državama i rastućih tenzija između različitih grupa, uloga policije je ključna u očuvanju samog tkiva naših društava. Policija stoga treba da postupa s neupitnom pravičnošću prema svim grupama.“⁸⁰ Štaviše, kako bi uživala poverenje cele populacije, policija mora da predstavlja zajednicu u celini.⁸¹ Bez toga, Romi i Sinti ne mogu se odmah identifikovati s policijom.

Poverenje u policiju može biti naročito slabo među zajednicama Roma i Sinta koje su već doživele pristrastan, a možda i represivan tretman policije. Da odnosi između većinske i manjinske populacije ne bi bili (dodatno) napeti⁸² i da bi se izbeglo stvaranje paralelnih bezbednosnih struktura u društvu, s mogućnošću stvaranja bezbednosnih vakuuma u zajednicama Roma i Sinta, policija mora odlučno i dosledno suzbijati zločin motivisan rasnom/etničkom mržnjom. Odnosi između policije i zajednica Roma i Sinta moraju biti negovani, a saradnja i uzajmno razumevanje ojačani (videti i Poglavlje III.5).⁸³

79 Videti: OEBS, *Primeri dobre prakse u izgradnji partnerstava između policije i građana* (op.cit, nap. 46), str. 39.

80 Fondacija „Rad policije za multietničko društvo“, *Povelja iz Roterdama* (op.cit, nap. 35), Uvod; videti i OEBS, *Vodič za demokratski rad policije* (op.cit, nap. 34), str. 51; i Savet Evrope, Preporuka Rec(2001) 10 Komiteta ministara državama članicama o *Evropskom kodeksu policijske etike* (2001), § 18.

81 Generalna skupština Ujedinjenih nacija, Res. A/Res/34/169, *Kodeks ponašanja za policijske službenike* (1979), Preambula, stav 8(a); videti i OEBS, *Vodič za demokratski rad policije* (op.cit, nap. 34), str. 51 f; OEBS, *Povelja za evropsku bezbednost* (op.cit, nap. 6), član 44; i Savet Evrope, *Evropski kodeks policijske etike* (op.cit, nap. 80), § 25.

82 Videti: OEBS, *Vodič za demokratski rad policije* (op.cit, nap. 34), str. 52; videti i Fondacija „Rad policije za multietničko društvo“, *Povelja iz Roterdama* (op.cit, nap. 35), Uvod; i Savet Evrope, *Evropski kodeks policijske etike* (op.cit, nap. 80), § 18.

83 Videti: OEBS, *Vodič za demokratski rad policije* (op.cit, nap. 34), str. 52; videti i Generalna skupština Ujedinjenih nacija, *Kodeks ponašanja za policijske službenike* (op.cit. note 84), Preambula, stav 8(a); OEBS, *Povelja za evropsku bezbednost* (op.cit, nap. 6), član 44; i Savet Evrope, *Evropski kodeks policijske etike* (op.cit, nap. 80), §§ 25 i 30.

Važan korak ka zadobijanju poverenja zajednica Roma i Sinta jeste njihova integracija u policiju, i to u sve činove i uloge. Preporuka 32. iz Akcionog plana za Rome i Sinte zahteva od država članica da „[...] podstiču Rome i Sinte da rade u policijskim ustanovama, što predstavlja održiv način promovisanja tolerancije i različitosti“.

Pored toga, njihova integracija ne predstavlja samo korak ka izgradnji poverenja, već pruža policiji znanje i veštine potrebne za rad u multikulturnom okruženju.⁸⁴

III.3.1 Regrutovanje

Politika regrutovanja treba da predvidi odgovarajuće učešće žena i nacionalnih manjina, kao što su Romi i Sinti, u policiji⁸⁵, pri čemu policijsko rukovodstvo treba da bude posvećeno podizanju svesti o vrednosti regrutovanja žena i nacionalnih manjina na sve nivoe organizacije. Iako svaka kampanja regrutovanja mora da bude usmerena na celo društvo, obično se preduzimaju posebni koraci kako bi se podiglo učešće žena i manjina u policiji.

Potrebno je postaviti statističke ciljeve za povećanje učešća Roma i Sinta, a u izuzetnim okolnostima i u ograničenom vremenskom periodu, mogu se preduzeti i posebne mere regrutovanja kako bi se brzo ispravila neravnoteža. Međutim, potrebno je jasno razlikovati „ciljeve“ od „kvota“. Ciljevi su usmereni na veću zastupljenost pojedinih grupa, što je moguće postići na različite načine. „[...] Upotreba ciljeva kako bi se obezbedilo da zaposleni budu predstavnici stanovništva predstavlja dobru praksu. Kvote podrazumevaju raspodelu radnih mesta članovima posebnih grupa koja se popunjavaju tokom postupka odabira. Upotreba kvota kao načina ostvarenja ciljeva za angažovanje manjina često dovodi do žalbi o nepravičnom postupanju i rizika od spuštanja standarda, te je stoga takvu praksu potrebno izbegavati. Međutim, upotreba kvota može biti prikladna i opravdana u posebnim okolnostima. Ako se, na primer, u okviru policijske reforme u multietničkoj državi obrazuje potpuno ili u velikoj meri nov kadar policijskog osoblja, može biti neophodno da taj kadar, zarad svoje legitimnosti i efikasnosti, bude od samog početka sastavljen od predstavnika cele populacije. U takvim okolnostima, može biti opravdano postaviti i ispuniti kvote prema etničkoj pripadnosti, naročito u početnoj fazi odabira i obuke, pod uslovom da lica ispunjavaju odgovarajuće minimalne

84 Videti: OEBS, *Vodič za demokratski rad policije* (op.cit, nap. 34), str. 52; videti i Fondacija "Rad policije za multietničko društvo", *Povelja iz Roterdama* (op.cit, nap. 35), član 3.7; Savet Evrope, *Evropski kodeks policijske etike* (op.cit, nap. 80), § 25; i Visoki komesar OEBS-a za nacionalne manjine, *Preporuke za rad policije u multietničkim društvima* (op.cit, nap. 28), Prep. 4, str. 10f.

85 Videti: OEBS, *Vodič za demokratski rad policije* (op.cit, nap. 34), str. 53.

profesionalne zahteve kako bi bili primljeni kao policijski službenici. Međutim, kvote po etničkom principu mogu se primenjivati samo u prelaznom periodu, nakon čega je potrebno ostvarivati ciljeve drugim sredstvima [...].⁸⁶ Kako bi se proverilo da li su ispunjeni statistički ciljevi, potrebno je prikupiti podatke o etničkoj pripadnosti službenika. Zbog njihove osetljivosti, te podatke „[...] treba pretvoriti u anonimne, statističke podatke i potrebno je izbeći svaku mogućnost pronalaženja ličnih fajlova na osnovu takvih podataka [...].“⁸⁷ Budući da se kandidati iz zajednica Roma i Sinta mogu nerado zvanično izjašnjavati kao Romi zbog straha od diskriminacije, policija treba da obzbedi kulturološki neutralno i nediskriminatorno okruženje u samoj organizaciji (videti i Poglavlje III.3.2) i treba da podrži formiranje grupa romskih predstavnika na višem nivou, putem kurseva obuke, njihovog raspoređivanja na radna mesta i radnog vremena.

Međutim, opisi poslova i kriterijumi odabira ne smeju biti usmereni na Rome i Sinte, već treba da budu primenjivi na sve delove i zajednice društva. Odabir i unapređenje policijskih službenika moraju biti transparentni i zasnovani na njihovom znanju, veštinama, stavovima i ponašanju (ne smeju biti osuđivani za ozbiljna krivična dela), a ne na njihovoj etničkoj pripadnosti ili pripadnosti posebnim (političkim) grupama. Spuštanje standarda za Rome i Sinte ili davanje prednosti kandidatima koje su predložile posebne (političke) grupe samo će naneti štetu njihovom kredibilitetu. Obrazovni nedostaci Roma i Sinta, kao što su problemi s jezikom ili stepenom obrazovanja, mogu biti nadoknađeni obukom pre početka rada.⁸⁸

86 Visoki komesar OEBS-a za nacionalne manjine, *Preporuke za rad policije u multietničkim društvima* (op.cit, nap. 28), Prep. 5, str. 14f; videti i

OEBS, *Vodič za demokratski rad policije* (op.cit, nap. 34), str. 53; i

Evropska platforma za rad policije i ljudska prava (EPPHR), *Regrutovanje i zadržavanje policijskih službenika iz manjinskih zajednica: aspekti koje je potrebno razmotriti* (2004), str. 5.

87 Visoki komesar OEBS-a za nacionalne manjine, *Preporuke za rad policije u multietničkim društvima* (op.cit, nap. 28), Prep. 5, str. 15.

88 Videti: OEBS, *Vodič za demokratski rad policije* (op.cit, nap. 34), str. 53; videti i Fondacija „Rad policije za multietničko društvo“, *Povelja iz Roterdama* (op.cit, nap. 35), članovi 2.5 i 2.6; Savet Evrope, Preporuka br. R(2000) 10 Komiteta ministara državama članicama o kodeksu ponašanja državnih službenika (2000), član 24; Savet Evrope, *Evropski kodeks policijske etike* (op.cit., nap. 80), §§ 22 i 24; EPPHR, *Regrutovanje i zadržavanje policijskih službenika iz manjinskih zajednica* (op.cit, nap. 86), str. 5; i

Visoki komesar OEBS-a za nacionalne manjine, *Preporuke za rad policije u multietničkim društvima* (op.cit, nap. 28), Prep. 6, str. 16f.

Primeri posebnih mera unapređenja regrutacije Roma i Sinta:

Inicijative za unapređenje informisanja zajednica Roma i Sinta o prilikama za zaposlenje u policiji i za podsticanje zainteresovanih lica da se prijave.

Inicijative za pružanje informacija o radnim mestima za Rome i Sinte i važnosti njihove integracije u partnerski pristup policijskom radu mogu da obuhvate otvorene dane u policiji, podelu letaka, upotrebu radija i televizije, posete policijaca školama i centrima u zajednici, kao i pružanje mogućnosti mladima da posete policijske stanice i centre za obuku. Informacije je potrebno dati i na romskom jeziku. Pored toga, škole je potrebno snažno podsticati da olakšaju pružanje tih informacija. Aktivnosti je potrebno koordinirati sa romskim policijskim udruženjima, vođama zajednice i romskim NVO.⁸⁹ Saradnja s romskim policijskim službenicima i romskim NVO takođe bi pomogla u identifikovanju zajednica Roma i Sinta koje podržavaju integraciju svojih pripadnika u policiju.

U Republici Češkoj, u saradnji s NVO Romskim centrom DROM, policija grada Brno pokrenula je „projekat s misijom“, s ciljem jačanja poverenja u policiju i sprečavanje kriminaliteta među mladim Romima. Predstavnici policije su učestvovali u aktivnostima s decom od sedam do deset godina iz različitih škola, nastojeći da ih zainteresuju za rad policije. Takođe su pokušali da motivišu decu da se obrazuju i poštuju zakon.⁹⁰

Ministarstvo unutrašnjih poslova Mađarske organizuje „kampove za izbor karijere u policiji“ za romske srednjoškolce. Tokom petodnevnih kampova, đaci se upoznaju sa uslovima prijavljivanja i radom srednjih i viših policijskih obrazovnih institucija, kao i sa ličnim iskustvima romskih policijaca.⁹¹ Đaci u kampu takođe pohađaju obuku za uspešan upis u policijsku školu.

Ministarstvo unutrašnjih poslova Srbije organizuje javne kampanje usmerene na regrutovanje u policiju nacionalnih manjina i marginalizovanih grupa, uključujući Rome i Sinte. U oktobru 2009. godine, 30 mladih Roma pozvano je u Centar za osnovnu policijsku obuku u Sremskoj Kamenici i upoznato je sa radom i prostorijama Centra.

U Ujedinjenom Kraljevstvu, policijska uprava u Kembridžširu izradila je CD na lokalnom romskom jeziku – Del gavvers pukker-cheerus [„Dajte policiji šan-

89 Videti: Visoki komesar OEBS-a za nacionalne manjine, *Preporuke za rad policije u multietničkim društvima* (op.cit, nap. 28), Prep. 6, str. 16.

90 Videti: Evropska komisija za borbu protiv rasizma i netolerancije (ECRI) 2001, *Praktični primeri borbe protiv rasizma i netolerancije prema Romima/Ciganima* (op.cit, nap. 67), str. 59.

91 Savet Evrope, *Treći izveštaj koji je podnela Mađarska u skladu s članom 25. stav 1. Okvirne konvencije za zaštitu nacionalnih manjina*, ACFC/SR/III(2009)007, Strazbur, 4. juni 2009, str. 46.

su“], kako bi unapredila svoje aktivnosti u romskim zajednicama, povećala njihovo poverenje u policiju i podstakla ih da se uključe u rad policije. Tom prilikom, viši policijski službenik govori o potrebi prevazilaženja nepoverenja, ističe da policija treba da bude odraz zajednice kojoj služi i obavezuje se da će Romi koji uđu u policiju biti dobrodošli.⁹²

Finansijska pomoć za romske đake

Ministarstvo unutrašnjih poslova Mađarske ustanovilo je stipendije za talentovane romske srednjoškolce koji žele da počnu karijeru u policiji. Svrha tih stipendija je da obezbedi da finansijske teškoće ne budu prepreka za ulazak u policiju. Stipendirani đaci dobijaju udžbenike, sredstva za školsku opremu, smeštaj i obroke, kao i finansijsku pomoć na osnovu ostvarenog uspeha.⁹³

Mere za prevazilaženje obrazovnih nedostataka

Opšta mera bila bi analiza postojećeg stepena obrazovnih kvalifikacija zbog kojih bi kandidati bili eliminisani, kao i utvrđivanje da li je postojeći stepen kvalifikacija zapravo potreban kako bi se identifikovale osobe sa odgovarajućim potencijalom.⁹⁴ Za brojne romske kandidate, nepoznavanje engleskog jezika može biti glavna prepreka u ispunjenju zahteva. Stoga treba razmotriti ideju da poznavanje romskog jezika bude prednost koja bi nadomestila nepoznavanje engleskog.

U Rumuniji, na primer, romski kandidati mogu da polažu test iz romskog, umesto test iz međunarodnog jezika.⁹⁵

Druge mere za prevazilaženje obrazovnih nedostataka uključivale bi pružanje pripremne obuke za proces prijavljivanja, u toku koje bi kandidati bili upoznati s procesom prijavljivanja i kriterijumima koje treba da ispune.

92 Coxhead, John/Home Office, *Dalji koraci. Kako se zajednice Cigana i putnika mogu više angažovati u unapređenju učinka policije*, kraljevska nagrada za inovacije u policijskoj obuci i razvoju, 2003, Derbišir 2005, str. 25.

Videti: Evropska komisija za borbu protiv rasizma i netolerancije (ECRI) 2009, *Izveštaj ECRI o Mađarskoj*, (četvrti krug praćenja), CRI(2009)3, Strazbur 2009, str. 47.

93 Videti: Evropska komisija za borbu protiv rasizma i netolerancije (ECRI) 2009, *Izveštaj ECRI o Mađarskoj*, (četvrti krug praćenja), CRI(2009)3, Strazbur 2009, str. 47.

94 Videti: Oakley, „Praktične mere za unapređenje odnosa između etničkih manjina i policije“ (op.cit, nap. 12), str. 95.

95 Videti: Institut za istragu i sprečavanje krivičnih dela, *Pregled policijske politike i prakse u odnosu na Rome u Rumuniji* (op.cit, nap. 48), str. 82f.

U bugarskom gradu Razgrad, NVO Centar Razgrad, u saradnji s Regionalnim direktoratom Ministarstva unutrašnjih poslova, organizovala je dvodnevnu pripremnu obuku za potencijalne policijske kandidate iz manjinskih zajednica, uključujući i pripadnike romske zajednice.⁹⁶

U Republici Češkoj, organizovani su posebni „kursevi pristupa“ kako bi se pomoglo romskim kandidatima da ispune potrebne standarde za ulazak u policiju.⁹⁷

U Srbiji, prijemni testovi i postupci odabira takođe se sprovode na romskom jeziku i jezicima drugih nacionalnih manjina. Testovi se prevode na devet jezika.

Mere za uklanjanje diskriminatornih prepreka u postupku regrutacije i odabira

Politike upravljanja ljudskim resursima moraju da zabrane diskriminatorne prakse u postupku regrutovanja. Osoblje koje vrši regrutovanje treba da bude obučeno tako da primenjuje poštene kriterijume regrutovanja.

Potrebno je ispitati da li su postupci i kriterijumi regrutovanja zasnovani na predrasudama i da li sadrže nepotrebne prepreke koje indirektno štete Romima i Sintima.⁹⁸ Bezbednosne provere treba da se usredsrede samo na kandidata, a ne njegovu/njenu porodicu.

Rumunska policija je otišla čak i jedan korak dalje i uvela je korake koji idu u prilog angažovanju Roma. Godine 2005, policija je počela da rezerviše mesta isključivo za Rome u Policijskoj akademiji i policijskim školama. Do 2007. godine, dodeljeno je 58 mesta. Mesta koja nisu popunjena jer kandidati nisu prošli prijemni ispit ostaju rezervisana za Rome.⁹⁹

96 Danski centar za rešavanje konflikata/Danski institut za ljudska prava/Regionalni centar za uspešniju primenu mera i pregovaranje/romski CRISS/Romski centar za socijalnu intervenciju i studije/Ministarstvo uprave i unutrašnjih poslova Rumunije, *Izveštaj o regionalnoj policijskoj radionici o manjinama. Ljudska prava i upravljanje konfliktima za romske policijske službenike za vezu*, Sinaja, 12-15. septembar 2005, str. 29.

97 Videti: Evropska komisija za borbu protiv rasizma i netolerancije (ECRI) 2001, *Praktični primeri borbe protiv rasizma i netolerancije prema Romima/Ciganima* (op.cit, nap. 67), str. 55f.

98 Videti: Visoki komesar OEBS-a za nacionalne manjine, *Preporuke za rad policije u multietničkim društvima* (op.cit, nap. 28), Prep. 6, str. 16; videti i: Savet Evrope, *Policijska obuka u vezi s migrantima i etničkim odnosima. Praktične smernice*, odnosi u zajednici, MG-EO (94) 3 E, Strazbur 1993, str. 39.

99 Videti: Institut za istragu i sprečavanje krivičnih dela, *Pregled policijske politike i prakse u odnosu na Rome u Rumuniji* (op.cit, nap. 48), str. 83; Kancelarija OEBS-a za demokratske institucije i ljudska prava, *Terenska poseta o pitanjima odnosa policije i Roma*, Rumunija 12-15. novembar 2007, Varšava, 2008, str. 7; i Resursni centar za etnokulturnu raznolikost, *Moguća misija – informativna kampanja o karijeri policajaca koji pripadaju nacionalnim manjinama*.

Vlada Ujedinjenog Kraljevstva, uz podršku Udruženja policijskih organa i Udruženja glavnih policijskih službenika, pokrenula je strategiju „ukidanja prepreka“, 1999. godine, koja je kasnije preimenovana u strategiju „napretka“ i koja sadrži ciljeve za regrutovanje, zadržavanje i napredovanje policijskih službenika iz manjinskih zajednica, koji treba da budu ostvareni u 2009. Sačinjen je Akcioni plan, u vidu praktičnog priručnika, s ciljem unapređenja regrutovanja, zadržavanja i napredovanja u službi. Sadrži opis posebnih koraka, i to: analizu doživljaja policije kao pružaoca usluga i poslodavca; utvrđivanje prepreka i motivacije mogućih kandidata; pružanje pomoći u ispunjavanju prijavnih formulara; analiza razloga neuspjeha u prvoj fazi odabira; i unapređenje rada centara za procenu.¹⁰⁰

III.3.2 Zadržavanje zaposlenih

Regrutovanje i integracija Roma i Sinta pomažu u negovanju kulturne različitosti u policiji. Potrebno je stvoriti kulturološki neutralno okruženje u kome se žene, muškarci i sve zajednice osećaju prijatno, pri čemu je potrebno uvesti mere kako bi svi policijski službenici bili prihvaćeni i jednako tretirani u organizaciji. Stoga, bilo kakvi seksualno uvredljivi simboli i publikacije i pozivanje na posebne religiozne ili nacionalne simbole koji se tiču jedne etničke grupe treba da budu uklonjeni iz policijskih prostorija.¹⁰¹

Policijske kandidate koji imaju rasističke stavove ne treba primiti u policiju. Štaviše, zaposleni, kao i novi službenici, treba da budu upoznati s prihvatljivim standardima ponašanja u službi koja se zalaže za polnu jednakost i multikulturni pristup. Potrebni su interni žalbeni mehanizmi, a pretpostavljeni Roma i Sinta treba da ih podstiču da ulažu žalbe ukoliko su izloženi diskriminaciji ili maltretiranju.¹⁰² Štaviše, potrebno je predvideti pozicije poverenika u prostorijama policije. To bi bili policijski službenici koje su odabrale njihove kolege i koji su prošli obuku iz, između ostalog, upravljanja stresom i pitanja kulturne različitosti. Policijski službenici ih mogu kontaktirati onda kada se osećaju diskriminisanim, a poverenici mogu pružiti pomoć slušanjem, obezbeđivanjem stručne pomoći psihologa i slanjem žalbi.

100 Direktorat za komunikacije Ministarstva unutrašnjih poslova, *Napredak u sprovođenju Akcionog plana: Unapređenje zapošljavanja etničkih manjina u policijskog službi*, London 2004, str. 11-21.

101 Videti: OEBS, *Vodič za demokratski rad policije* (op.cit, nap. 34), str. 53; videti i EPPHR, *Regrutovanje i zadržavanje policijskih službenika iz manjinskih zajednica* (op.cit, nap. 86), str. 3; i Visoki komesar OEBS-a za nacionalne manjine, *Preporuke za rad policije u multietničkim društvima* (op.cit, nap. 28), Prep. 7, str. 17.

102 Videti: OEBS, *Vodič za demokratski rad policije* (op.cit, nap. 34), str. 54; videti i Fondacija "Rad policije za multietničko društvo", *Povelja iz Roterdama* (op.cit, nap. 35), član 2.13; i Visoki komesar OEBS-a za nacionalne manjine, *Preporuke za rad policije u multietničkim društvima* (op.cit, nap. 28), Prep. 7, str. 17.

Nakon regrutovanja i početne obuke, službenike treba podstaći da ostanu u policiji. Važni elementi koji će uticati na njihovu odluku da ostanu u službi jesu radno okruženje, zadaci i mogućnosti napredovanja.¹⁰³

Kad je reč o radnim zadacima, neophodno je izbeći izolovanost policijskih službenika Roma i Sinta (npr. u udaljenim romskim naseljima), pri čemu Romi i Sinti treba da budu integrisani u strukture daljeg razvoja i napredovanja u policiji (videti i Poglavlje III.3.3).

Budući da policija takođe ima zadatak da bude model ponašanja u društvu, njen multikulturni karakter treba da bude vidljiv u svim mestima i regionima, a ne samo u multikulturnim.¹⁰⁴ „Policijski službenici treba da budu podstaknuti i nagrađeni za rad u mešanim zajednicama iz kojih ne potiču.“¹⁰⁵

Međutim, Romi i Sinti su potrebni u policijskom radu u zajednicama Roma i Sinta kako bi olakšali svakodnevnu saradnju zasnovanu na poverenju. U početku, te zajednice mogu biti sumnjičave prema sopstvenim pripadnicima koji rade u policiji. Međutim, budući da mogu da komuniciraju s pripadnicima sopstvene etničke grupe, policijaci Romi i Sinti mogu u pridobijanju poverenja zajednice biti u boljoj poziciji od drugih kolega iz drugih zajednica (videti i Chapter III.5). Naposljetku, policijske službenike Rome i Sinte „[...] treba pre svega smatrati opštim policijskim službenicima, a tek onda službenicima čija pripadnost određenoj manjinskoj grupi omogućava angažovanje na određenim zadacima i primenu određenih veština [...]“¹⁰⁶

III.3.3 Napredovanje u službi i razvoj karijere

Kad je reč o napredovanju, službenici Romi i Sinti moraju da imaju iste mogućnosti kao i službenici iz drugih etničkih zajednica u pogledu stalnog obrazovanja koje im omogućuje napredovanje na više pozicije. To „[...] može da uključi posebne programe obuke za razvoj karijere ili mentorstvo za one koji imaju

103 OEBS, *Vodič za demokratski rad policije* (op.cit, nap. 34), str. 54; videti i Parlamentarna skupština Saveta Evrope, Uredba 690 (1979) o deklaraciji o policiji, (1979), deo B, § 4.

104 Videti: OEBS, *Vodič za demokratski rad policije* (op.cit, nap. 34), str. 54; videti i Visoki komesar OEBS-a za nacionalne manjine, *Preporuke za rad policije u multietničkim društvima* (op.cit, nap. 28), Prep. 4, str. 10.

105 Visoki komesar OEBS-a za nacionalne manjine, *Preporuke za rad policije u multietničkim društvima* (op.cit, nap. 28), Prep. 7, str. 17; videti i OEBS, *Vodič za demokratski rad policije* (op.cit, nap. 34), str. 54.

106 Visoki komesar OEBS-a za nacionalne manjine, *Preporuke za rad policije u multietničkim društvima* (op.cit, nap. 28), Prep. 7, str. 18.

potencijal da napreduju [...].¹⁰⁷ Iskustvo i uspeh u radu u različitim zajednicama mogu ići u prilog napredovanju u službi.

Napredovanje mora biti transparentno i zasnovano isključivo na iskustvu i zaslugama službenika (procena se vrši putem pisanih tekstova i razgovora, kao i preko centara za procenu), a ne na osnovu njihove pripadnosti određenoj zajednici ili političkoj grupi.¹⁰⁸

Potrebna je jasna politička podrška (od strane vlade, političkog i policijskog rukovodstva) napredovanju i razvoju karijere Roma i Sinta, primeni profesionalnih standarda u pogledu tretmana manjina¹⁰⁹, pri čemu je potrebna i spremnost zajednica Roma i Sinta da se integrišu u državne organe. Iako je usmerenje za integraciju Roma i Sinta koje dolazi s vrha važno, do konkretne primene mora da dođe na lokalnom nivou.¹¹⁰ Partnerstva sa organizacijama Roma i Sinta na lokalnom nivou mogu biti od velike pomoći.¹¹¹

Imajući u vidu posebna pitanja koja se na njih odnose, policijaci iz zajednica Roma i Sinta mogu želeti da osnuju sopstvena profesionalna udruženja. „U načelu, policijski organi treba da podrže takve inicijative i da budu spremni da olakšaju njihovu realizaciju. Osnivanje takvih udruženja predstavlja ljudsko pravo građana. Te organizacije mogu pružati ličnu podršku policiji koja je sastavljena iz pripadnika manjina, naročito kada je policija brojčano mala i geografski izolovana. Takođe mogu obezbeđivati kanal komunikacije između policijskih organa i policajaca iz manjinskih zajednica i predstavljati izvor vrednih saveta za nadležne organe o manjinskim pitanjima.“¹¹²

107 Visoki komesar OEBS-a za nacionalne manjine, *Preporuke za rad policije u multietničkim društvima* (op.cit, nap. 28), Prep. 7, str. 17.

108 Videti: OEBS, *Vodič za demokratski rad policije* (op.cit, nap. 34), str. 54f; videti i EPPHR, *Regrutovanje i zadržavanje policijskih službenika iz manjinskih zajednica* (op.cit, nap. 86), str. 7.

109 Videti: OEBS, *Vodič za demokratski rad policije* (op.cit, nap. 34), str. 55.

110 Videti: OEBS, *Vodič za demokratski rad policije* (op.cit, nap. 34), str. 55.

111 Videti: OEBS, *Vodič za demokratski rad policije* (op.cit, nap. 34), str. 55; videti i Fondacija „Rad policije za multietničko društvo“, *Povelja iz Roterdama* (op.cit, nap. 35), Uvod.

112 Visoki komesar OEBS-a za nacionalne manjine, *Preporuke za rad policije u multietničkim društvima* (op.cit, nap. 28), Prep. 7, str. 18.

Primer romskog udruženja u policiji

Najbolji primer takvog udruženja je Bratsko udruženje evropskih policijskih službenika Roma.

Osnovano u Mađarskoj 2006. godine od strane mađarskih policijskih službenika romskog i neromskog porekla, Udruženja ima članove u Bugarskoj, Republici Češkoj, Rumuniji, Slovačkoj i Ujedinjenom Kraljevstvu. Udruženje ima za cilj, između ostalog:

- pružanje podrške ostvarenju jednakosti među evropskim policijskim organima;
- smanjenje predrasuda među policijskim organizacijama i zajednicama Roma i Sinta;
- povećanje broja Roma i Sinta u policijskim organizacijama;
- unapređenje uslova života i službovanja romskog kadra u policiji;
- medijaciju između policije i Roma i Sinta;
- učešće i saradnju u policijskoj obuci o različitosti, jednakosti i smanjenju predrasuda.¹¹³

III.4 Obuka i profesionalni razvoj

Kako je pomenuto, policijski službenici treba da prođu kroz obuku koja će im pružiti osnovno znanje, svest (uključujući samosvest) i veštine koje su im potrebne za ostvarenje svoje uloge u različitim društvima. Zahvaljujući toj obuci, oni treba da postupaju prema zajednicama Roma i Sinta na prikladan i pravičan način i treba da budu svesni kulturoloških razlika koje se tiču porodičnih struktura, rodni uloga, brige o deci i generalno načina života.¹¹⁴

Mogući razlog neprikladnog ili diskriminatornog ponašanja policijskih službenika mogu biti „ne toliko njihove lične osobine, koliko uticaj „kulture“ policijske organizacije i pritisci vezani za prirodu policijskog posla. Na primer, policijski rad „u prvim redovima“ podrazumeva kontakt službenika s „kriminalnim“ elementom u svim društvenim grupama. Ako službenici nemaju neposredno znanje o posebnim etničkim zajednicama, brzo grade negativne stereotipe o

113 Videti: <http://faerleo.com/en>.

114 Videti: OEBS, *Dobra praksa u osnovnoj policijskoj obuci – aspekti nastavnog plana* (op.cit, nap. 61), str. 17-19; Oakley 1997, „Policijska obuka u vezi s migrantima i nacionalnim manjinama“ (op.cit, nap. 60), str. 75; OEBS, *Vodič za demokratski rad policije* (op.cit, nap. 34), str. 57; i Visoki komesar OEBS-a za nacionalne manjine, *Preporuke za rad policije u multietničkim društvima* (op.cit, nap. 28), Recs. 8-11.

ljudima iz određene zajednice. Kao rezultat, to može stvoriti stav da su svi članovi takvih zajednica verovatno kriminalci. Takve slike, koje se prenose među policajcima na sličnim dužnostima u vidu priča ili „anegdota“ zasnovanih na iskustvu, postaju deo opšteg znanja ili „radne kulture“ koja utiče na ponašanje službenika i novih kolega.“¹¹⁵

„Negativni uticaji tog tipa mogu negativno uticati na ponašanje službenika koji su potencijalno u stanju da tretiraju pripadnike etničkih grupa na jednak i pošten način. Pravilno osmišljena obuka i profesionalni razvoj u vezi s tim pitanjima pomoći će im da ispune standarde profesionalnog ponašanja kojima teže. Takvu obuku ne treba smatrati korektivnom aktivnošću zbog ranijih prekršaja. Naime, sve policijske organizacije su dužne da unapred pruže svim svojim službenicima potrebno znanje, svest i veštine kako bi oni pravično postupali prema pripadnicima svih etničkih grupa i kako bi pomogli službenicima da budu svesni i prevaziđu negativne pritiske.“¹¹⁶

Takve pritiske mogu smanjiti i rukovodioci u policiji koji mogu sprečiti širenje predrasuda i rasno motivisanih stavova u policiji, i to bliskim praćenjem i nadziranjem ponašanja policijskih službenika.

Akcioni plan OEBS-a za Rome i Sintu jasno zahteva od država članica da:

- „izrade programe obuke za prevenciju prekomerne upotrebe sile i širenje svesti o ljudskim pravima i o poštovanju ljudskih prava.“ (Preporuka 27);
- „unaprede svest o položaju Roma i Sintu“;
- „obezbede efikasnu policijsku reakciju na rasno motivisano nasilje nad Romima i Sintima“ (Preporuka 29; i Politička preporuka ECRI br. 3, str. 5);
- „unaprede poverenje u policiju među Romima i Sintima“ (Preporuka 28);
- „spreče zloupotrebe od strane policije i nasilje protiv Roma i Sintu“ (Preporuka 28); i da
- izrade odgovarajuće programe obuke uz konsultacije sa zajednicama Roma i Sintu (Preporuka 30).

Te preporuke su obrađene u daljim delovima poglavlja o ciljevima i sadržaju programa obuke, metodima obuke i drugim organizacionim zahtevima za ispunjenje ciljeva obuke.¹¹⁷

115 Oakley 1997, „Policijska obuka u vezi s migrantima i nacionalnim manjinama“ (op.cit, nap. 60), str. 75.

116 Oakley 1997, „Policijska obuka u vezi s migrantima i nacionalnim manjinama“ (op.cit, nap. 60), str. 75.

117 Za više informacija o smernicama za policijsku obuku videti publikaciju Saveta Evrope u kojoj su navedeni primeri policijske obuke u devet evropskih zemalja; videti: Savet Evrope, *Policijska obuka u vezi s migrantima i etničkim odnosima* (op.cit, nap.98).

III.4.1 Ciljevi obuke

Cilj obuke treba da bude obezbeđenje poštenog i jednakog tretmana pripadnika svih etničkih grupa prema njihovim pojedinačnim potrebama, kao i borba protiv diskriminacije.¹¹⁸

Opšti ciljevi obuke treba da budu:

- unapređenje znanja i razumevanja policijskih službenika u oblasti ljudskih odnosa;
- unapređenje veština komunikacije, posebno u multikulturnom okruženju;
- unapređenje kapaciteta policije da pruži visoko kvalitetnu uslugu građanima;
- poštovanje svih pojedinaca, bez obzira na njihovo poreklo;
- jačanje poverenja u policiju u ispunjavanju njenih zadataka u multikulturnom društvu;
- unapređenja znanja policijskih službenika o zakonima i propisima u vezi s rasnom diskriminacijom¹¹⁹ i određenim karakteristikama kulture i načina života Roma i Sinta, a posebno aspekta putovanja.

III.4.2 Sadržaj obuke o zajednicama Roma i Sinta

Kad je reč o unapređenju razumevanja i znanja policijskih službenika o dobrom policijskom radu u zajednicama Roma i Sinta, opšta obuka policijskih službenika treba da obuhvati sledeće oblasti:

- ljudska prava,
- prošlost i sadašnji položaj zajednica Roma i Sinta,
- kulturu, tradiciju i način života Roma i Sinta,
- potrebu za poštovanjem vrednosnih sistema različitih kulturnih grupa,
- izazove u odnosima policije i Roma i Sinta,
- svest o osnovima dominantne kulture i svest o etnocentrizmu,
- koncepte predrasuda i diskriminacije (lične i institucionalne);
- koncept etničkog profilisanja, praktične smernice o osnovima sumnje koji nemaju veze sa etničkim poreklom, i načine povećanja efikasnosti bez etničkog profilisanja,
- prirodu i vidove rasizma i ksenofobije,

118 Oakley 1997, „Policijska obuka u vezi s migrantima i nacionalnim manjinama” (op.cit, nap. 60), str. 77.

119 Oakley, „Policijska obuka u vezi s migrantima i nacionalnim manjinama” (op.cit, nap. 60), str. 77; videti i OEBS, *Dobra praksa u osnovnoj policijskoj obuci – aspekti nastavnog plana* (op.cit, nap. 61), str. 19.

- mere za borbu protiv zločina iz mržnje,
- poznavanje jezika,
- mere za uspostavljanje partnerstava s Romima i Sintima i uvođenje pristupa rešavanju problema,
- veštine upravljanja projektima,
- ulogu supervizora.¹²⁰

Kad je reč o prikladnom ponašanju policijskih službenika prema Romima i Sintima, veštine i sposobnosti potrebne u postupanju po pitanjima koja se tiču manjinskih grupa u velikoj meri su slične dobroj policijskoj praksi uopšte. Međutim, neki aspekti su posebno važni u odnosima s Romima i Sintima:

- uspešna komunikacija u okolnostima koje podrazumevaju prisustvo predstavnika različitih kultura,
- poštovanje običaja Roma i Sinta (npr. kućne posete, komunikacija sa ženama),
- postupanje u slučaju diskriminatornog ponašanja,
- upravljanje nasiljem i konfliktima (primena sile, postupanje sa žrtvama/povređenim licima, posredovanje između protivničkih grupa),
- nošenje sa strahom i stresom u teškim situacijama.¹²¹

Sadržaj obuke za unapređenje znanja, veština i ponašanja policijskih službenika koji rade u zajednicama Roma i Sinta naravno nije iscrpan. Posebni nastavni planovi uvek treba da budu zasnovani na analizi potreba za obukom kako bi se prepoznale potrebe u posebnom kontekstu lokalnih okolnosti.

Primeri obuke

Obuka trenera

Kako bi se omogućilo podizanje svesti o etničkoj različitosti u dovoljnoj meri, treneri u policiji treba da dobro poznaju: opštu prirodu predrasuda i diskriminacije; istoriju i pojave rasizma; način na koji manjine reaguju na dominaciju; i

120 Videti: OEBS, *Dobra praksa u osnovnoj policijskoj obuci – aspekti nastavnog plana* (op.cit, nap. 61), str. 19;
 Institut za otvoreno društvo, *Rešavanje problema etničkog profilisanja policije* (op.cit, nap. 25), str. 67 i 72;
 Visoki komesar OEBS-a za nacionalne manjine, *Preporuke za rad policije u multietničkim društvima* (op.cit, nap. 28), str. 19; i
 Oakley, „Policijska obuka u vezi s migrantima i nacionalnim manjinama” (op.cit, nap. 60), str. 78.

121 Videti: Oakley, „Policijska obuka u vezi s migrantima i nacionalnim manjinama” (op.cit, nap. 60), str. 78.

probleme u međukulturnoj komunikaciji.¹²² Kad je reč o posebnim problemima zajednica Roma i Sinta, treneri treba da dobro poznaju lokalnu istoriju i kulturu Roma i Sinta.

Štaviše, trenerima su potrebne posebne veštine kako bi uspešno doveli u pitanje etničke predrasude, stereotipe i stavove u vezi s Romima i Sintima, a da pri tom ne zauzmu odbrambeni stav i da ne odbiju studente.¹²³

Štaviše, obuka trenera može da uključi studijske posete u inostranstvo kako bi se oni upoznali s dobrom praksom i pozitivnim rezultatima policijskih partnerstava sa zajednicama Roma i Sinta u drugim zemljama i kako bi razmenjivali iskustva.¹²⁴

Etnička različitost

Izvestan broj institucija koje se bave policijskom obukom u nekoliko država članica formulisao je osnovnu i stručnu obuku, uključujući obuku o etničkoj različitosti. U saradnji sa NVO Roma i Sinta, te institucije su utvrdile predmete, sadržaj i način obuke. Predstavnici NVO su treneri i drže predavanja zajedno sa osobljem tih institucija. Akcenat obuke može biti stavljen na:

- veštine kojima se prepoznaje rasno motivisano ponašanje, razvijaju sposobnosti i motivacija za postupanje po žalbama o rasnim incidentima;
- veštine kojima se prepoznaje diskriminacija i instrumente koji su potrebni policijskim službenicima za rešavanje slučajeva,

122 Videti: Mercer, Peter/Oakley, Robin, *Policijska obuka o pitanjima Cigana/putnika u Britaniji*, prezentacija na evropskoj radionici o odnosima između Roma i policije, Turska, 1999, u: Kontakt kancelarija za pitanja Roma i Sinta OEBS-a/Evropski dijalog 2006, *Policijski rad i Romi: Priručnik sa izvorima. Zbirka pratećih dokumenata za sprovođenje akcionog plana OEBS-a za Rome i Sinte*. Neobjavljen nacrt dokumenta izrađen za ODIHR CPRSI, str. 170.

123 Videti: Mercer/Oakley, *Policijska obuka o pitanjima Cigana/putnika u Britaniji* (op.cit, nap. 122), str. 172.

124 OEBS, *Primeri dobre prakse u izgradnji partnerstava između policije i građana* (op.cit, nap. 46), str. 47.

- poznavanje zakonodavstva koje štiti protiv diskriminacije (Evropske direktive 2000/43/EC i 2000/78/EC).¹²⁵

Obuka o etničkoj različitosti treba takođe da obuhvati predavanja o kulturi, tradiciji i običajima Roma i Sinta i da pruži praktične smernice za procenu i pravilno postupanje u posebnim okolnostima rada s tim zajednicama. Moguće je obuhvatiti posebne okolnosti tog rada – npr. ulaženje u stalne i privremene kuće, tradicionalne običaje i rodno osetljiva pitanja, postupanje u slučaju velikih skupova, zaustavljanja i pretese i postupanje u slučaju bespravničkih naselja.

Uspostavljanje partnerstava s Romima i Sintima

U bliskoj vezi s podizanjem svesti o etničkoj različitosti, obuka o policijskom radu u zajednici treba da obuhvati i dobru praksu u uspostavljanju partnerskih odnosa sa zajednicama Roma i Sinta u rešavanju problema.¹²⁶

To bi podrazumevalo razvoj posebnih veština službenika, i to veština:

125 Valles, Lola, *Obrazovni programi o pitanjima različitosti i manjina, uključujući romska pitanja, izrađeni za policijsku službu u Kataloniji (Španija)*, prezentacija s međunarodne radionice o odnosima između policije i Roma/putnika, Derbišir, 27-28. novembar 2006, str. 290-292;
Dodatni primeri o obuci o etničkoj raznolikosti koja se odnosi na Rome mogu s naći u, između ostalog:
Bugarska, videti: Evropska komisija za borbu protiv rasizma i netolerancije (ECRI), *Praktični primeri borbe protiv rasizma i netolerancije prema Romima/Ciganima* (op.cit, nap. 67), str. 57;
Republika Češka, videti: ECRI, *Praktični primeri borbe protiv rasizma i netolerancije prema Romima/Ciganima* (op.cit, nap. 67), str. 58-60;
Mađarska, videti: ECRI, *Praktični primeri borbe protiv rasizma i netolerancije prema Romima/Ciganima* (op.cit, nap. 67), str. 53, i Projekat o etničkim odnosima, *U susret radu policije u zajednici: policija i etničke manjine u Mađarskoj*, Budimpešta/Prinston, 2000, str. 16f;
Poljska, Lesinska, Magdalena/Rozycka, Malgorzata, „Unpređenje odnosa između Roma i policije: praktični primeri za Poljsku“, Thesaurus Association, Vroclav, Poljska, 2005, in: OEBS ODIHR Kontakt kancelarija za pitanja Roma i Sinta/Evropski dijalog, *Policijski rad i Romi: Priručnik sa izvorima. Zbirka pratećih dokumenata za sprovođenje akcionog plana OEBS-a za Rome i Sinte*.
Neobjavljen nacrt dokumenta izrađen za ODIHR CPRSI, str. 180-187;
Rumunija, videti: Institut za istragu i sprečavanje krivičnih dela, *Pregled politike i prakse prema Romima u Rumuniji* (op.cit, nap. 48), str. 63-75;
Srbija, videti: pisana informacija koju je dostavilo Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srbije za potrebe ove publikacije;
Slovačka, videti: Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Slovačke/Prezidium policije/Sektor za javni red, *Projekat policijskih specijalaca za rad sa zajednicama*, Bratislava, oktobar 2009, str. 15f; i Ujedinjeno Kraljevstvo, videti: Danflous, Romy, *Rad policije u vezi sa zajednicama Roma, Cigana i putnika*, izveštaj sa radionice, Evropski dijalog, London 2006, str. 235f, 266, 271, i Coxhead, John, *Dalji koraci* (op.cit, nap. 92), str. 21ff.

126 Konrad, Oto/Suryova, Eva, *Pilot projekat policijskih specijalaca za rad sa zajednicama u Slovačkoj*, prezentacija na bukureškoj konferenciji o „primeni i usaglašavanju nacionalnih politika o Romima, Sintima i putnicima“, Bukurešt, 4-5. maj 2006, str. 31 Of.

- komunikacije (uključujući komunikaciju na jezicima lokalnih zajednica Roma i Sinta),
- sagledavanja različitih mišljenja,
- izgradnje poverenja i posredovanja u konfliktima,
- kreativnog pristupanja problemima zajednice, uključujući organizovanje grupa zajednice,
- rešavanja problema primenom pristupa „ispitivanja, analize, reakcije, procene“ ili „metoda analize problema“¹²⁷,
- primene opštih policijskih ovlašćenja u odgovarajućim aktivnostima kao i predstavljanja bojazni zajednice policijskom rukovodstvu i drugim akterima.¹²⁸

Predstavnici Roma i Sinta treba da budu pozvani na te radionice – oni treba da predstave uspešne inicijative ili da uče o konceptu policijskog rada u zajednici, zajedničkim odgovornostima i koristima.

Istraga zločina iz mržnje

Cilj obuke treba da bude uspešna primena nacionalnih policijskih politika i procedura za borbu protiv rasističkog i ksenofobičnog nasilja. Svi službenici, posebno oni u prvim redovima, kao i njihovi nadređeni, treba da pohađaju obuku na ovu temu budući da svaki službenik u određenoj oblasti može biti pozvan na mesto zločina iz mržnje i stoga mora da kompetentno postupa po takvim incidentima u početnim fazama. Takvu opštu obuku je obično najbolje pružati u okviru redovne početne i naprednije obuke. Službenici s posebnim ovlašćenjima za rešavanje problema (ili u oblastima gde je problem češći) moraju proći kroz dodatnu obuku, u vidu posebnih seminara ili radionica.

ODIHR je pripremio smernice o najboljem načinu vođenja obuke.¹²⁹

127 Informacije o različitim metodama nalaze se na sledećim sajtovima: Za pristup „ispitivanja, analize, reakcije, procene“ videti: www.crimereduction.homeoffice.gov.uk/learningzone/sara.htm, ili www.popcenter.org/about-SARA.htm; za „metod analize problema“ videti: www.popcenter.org/learning/pam.

128 Videti: OEBS, *Primeri dobre prakse u izgradnji partnerstava između policije i građana* (op.cit, nap. 46), str. 27f. i 32; videti i Danski centar za rešavanje konflikata et.al., *Izveštaj o regionalnoj radionici o policijskim manjinama. Ljudska prava i upravljanje konfliktima za romske policijske službenike za vezu* (op.cit, nap. 96), str. 17f.

129 Videti: Kancelarija OEBS-a za demokratske institucije i ljudska prava, *Program za policijske službenike za borbu protiv zločina iz mržnje, osnovne informacije*, Varšava, 2006.

Predmeti treba da obuhvate:

- istoriju i značaj zločina iz mržnje,
- vrste zločina iz mržnje,
- pokazatelje zainteresovanosti za zločine iz mržnje,
- širenje zločina iz mržnje,
- uticaj zločina iz mržnje na pojedinačne žrtve i cele zajednice,
- otkrivanje i prepoznavanje zločina iz mržnje, uključujući:
 - brz odgovor na mestu mogućeg zločina iz mržnje,
 - vođenje razgovora sa žrtvama,
 - vođenje razgovora sa osumnjičenima,
 - istragu zločina iz mržnje,
 - čuvanje i prikupljanje forenzičkih dokaza,
 - prikupljanje i razmenu obavestajnih podataka o zločinima iz mržnje i počinocima,
- postupanje sa žrtvama: pružanje podrške i informacija,
- saradnju sa zajednicama u sprečavanju zločina iz mržnje.¹³⁰

Uslovi za uspešnu obuku o istrazi zločina iz mržnje su sledeći:

- Posebnoj obuci treba da prethodi opšta obuka o položaju grupa migranata i etničkih manjina, kao i o prirodi stereotipa i predrasuda, i treba da sadrži praktične primere borbe protiv stereotipa i predrasuda.
- Obuka treba da bude praktične prirode i da ima za cilj osposobljavanje službenika da se uspešno nose sa incidentima rasnog i ksenofobičnog nasilja, i treba da bude usaglašena s posebnim procedurama (npr. vođenje evidencije).
- Obuka je naslonjena na studije slučaja stvarnih incidenata i treba da utvrdi dobru praksu rešavanja tih incidenata. Praktični deo treba da bude prilagođen posebnim okolnostima u svakoj zemlji. Stoga je neophodna upotreba lokalnih primera i studija slučaja.
- Treneri treba da prođu kroz obuku kako bi u potpunosti razumeli incidente, i treba da poseduju veštine i spremnost da održe obuku na tu temu u učionici.
- Pripadnici zajednica Roma i Sinti treba da budu uključeni kao treneri kako bi policijski službenici direktno saznali kakvi su njihovi doživljaji i iskustva u vezi s takvim incidentima.

130 Videti: Kancelarija OEBS-a za demokratske institucije i ljudska prava, *Program za policijske službenike za borbu protiv zločina iz mržnje* (op.cit, nap. 129), str. 3f; videti i OEBS, *Dobra praksa u osnovnoj policijskoj obuci – aspekti nastavnog plana* (op.cit, nap. 61), str. 29f.

III.4.3 Metodi obuke

Obuka treba da bude praktična i vezana za posao kako bi službenici uvideli da će im nova znanja i veštine pomoći da bolje i uspješnije obavljaju svoje zadatke.¹³¹ Metodi nastave treba da budu različiti, tj. da uključuju ne samo predavanja već i igranje uloga, vežbe, diskusije i video prezentacije. Potrebno je analizirati posebne slučajeve iz različitih okolnosti kako bi učesnici bolje razumeli određene situacije. Korišćenje posebnih slučajeva dalo bi najbolje rezultate ukoliko ih predstave službenici koji su bili direktno uključeni. Materijal za obuku treba da bude prilagođen multietničkim društvima i potrebno je voditi računa da se njime ne podstiču predrasude.¹³²

Pripadnici zajednica Roma i Sinta treba da budu direktno uključeni kako u planiranje tako i u izvođenje policijske obuke o etničkim pitanjima. Policija stoga treba da uspostavi partnerstva sa različitim udruženjima Roma i Sinta kako bi identifikovala predstavnike različitog godišta i pola i delove zajednica koji bi mogli da prenesu različite stavove zajednice. Policijski službenici bi tako mogli da saznaju iz prve ruke kakve su tradicije i običaji Roma i Sinta, kao i kakav je njihov doživljaj policije.¹³³ Redovni kontakt s Romima i Sintima (van konteksta kontrole krivičnih dela) može pomoći u poništavanju policijskih stereotipa o tim zajednicama.¹³⁴ Rekrutovanje službenika iz zajednica Roma i Sinta (videti Poglavlje III.3.1) omogućilo bi da policijska obuka sadrži informacije iz prve ruke.

Prpratni materijal o specifičnim tradicijama i kulturi Roma i Sinta treba izraditi za upotrebu tokom obuke, ali i kao referentni materijal za službenike u njihovom svakodnevnom radu.

Smernice za odnose s Romima i Sintima

U Finskoj i Ujedinjenom Kraljevstvu, izrađene su posebne smernice za odnose policije s Romima i Sintima, koje pomažu u širenju svesti o kulturi, tradiciji i obi-

131 Videti: Visoki komesar OEBS-a za nacionalne manjine, *Preporuke za rad policije u multietničkim društvima* (op.cit, nap. 28), Prep. 8, str. 19.

132 Videti: Savet Evrope, *Policijska obuka u vezi s migrantima i etničkim odnosima* (op.cit, nap. 98); str. 33-37. i 92.

133 Za opšti kontekst razvoja policijskih partnerstava s manjinskim zajednicama, videti: Visoki komesar OEBS-a za nacionalne manjine, *Preporuke za rad policije u multietničkim društvima* (op.cit, nap. 28), Prep. 9, str. 21 f.

134 Videti: Helsinški odbor Mađarske, *Kontrolna (kontrolisana) grupa, Konačni izveštaj o projektu za izradu strategija za efikasno zaustavljanje i pretrese policije*, Budimpešta, 2008, str. 62.

čajima Roma i Sinta i daju praktična uputstva za procenu i prikladno delovanje u tim zajednicama.¹³⁵

Takve smernice mogu biti korišćene u obuci (videti raniji tekst), ali se mogu podeliti svim policijskim službenicima kao referentni dokument za pomoć u svakodnevnim kontaktima sa pripadnicima zajednica Roma i Sinta. Pored toga što pružaju praktična operativna uputstva za policijske službenike, takvi dokumenti mogu biti namenjeni i zajednicama Roma i Sintima kako bi im se objasnile uloga i aktivnosti policije u zajednicama i prava i dužnosti građana/pojedinaca.¹³⁶

Potrebno je izdvojiti dovoljno vremena za analizu pitanja koja mogu biti osetljiva i kontroverzna, kao što su predrasude među policijskim službenicima prema zajednicama Roma i Sinta, kao i uzroci tih predrasuda.

Međutim, budući da je teško promeniti duboko uvrežene stavove odraslih osoba tokom ograničenog perioda obuke, bilo kakav pokušaj da se to uradi naišao bi na otpor ili bi čak bio kontraproduktivan. „Uprkos tome, od ključne je važnosti da obuka obuhvati pitanje predrasuda i stereotipa prema etničkim grupama kao potencijalnu prepreku poštenom i profesionalnom tretmanu manjina. Takva obuka treba da pruži policiji mogućnost da razmotri sopstvene stavove i predrasude i da pronađe načine da spreči negativan uticaj tih predrasuda na vršenje dužnosti.“¹³⁷

Stoga, glavni akcenat obuke i daljih aktivnosti razvoja „[...] ne treba staviti samo na pružanje informacija i promenu stavova, već na pružanje praktične pomoći policiji da obavlja svakodnevni posao u multietničkom okruženju, u skladu s profesionalnim standardima i ljudskim pravima zagarantovanim na međunarodnom nivou.“¹³⁸

Pored toga, obuka treba da istakne koristi za policijske službenike od unapređenih odnosa s Romima i Sintima. Policijsko rukovodstvo i treneri treba da

135 Videti: Ministarstvo unutrašnjih poslova Ujedinjenog Kraljevstva, *Romski Cigani i irski putnici: praktični saveti za policiju i druge organe u Engleskoj i Velsu*, nacionalna agencija za unapređenje policijskog rada, nacrt dokumenta, London 2010; i Nacionalni obrazovni odbor/tim za obrazovanje romske populacije/Ministarstvo unutrašnjih poslova, Odeljenje za policiju, *Romanin ja poliisin kohdatessa [Kontakti između Roma i policije]*, Helsinki 2007.

136 Videti: Nacionalni obrazovni odbor et.al, *Romanin ja poliisin kohdatessa* (op.cit, nap. 135).

137 Visoki komesar OEBS-a za nacionalne manjine, *Preporuke za rad policije u multikulturalnim društvima* (op.cit, nap. 28), Prep. 8, str. 20.

138 Visoki komesar OEBS-a za nacionalne manjine, *Preporuke za rad policije u multietničkim društvima* (op.cit, nap. 28), Prep. 8, str. 20.

predstave obuku i profesionalni razvoj kao sredstvo unapređenja policijskog rada i efikasnosti.¹³⁹

III.4.4 Uslovi za primenu

Osnovni preduslov za uspeh obuke o širenju svesti o pitanjima Roma i Sinta jesu organizaciona podrška i posvećenost kako na nivou politike, tako i na nivou supervizora i rukovodilaca. Policijski organi treba da istaknu potrebu za posebnom obukom o odnosima s Romima i Sintima, utvrde posebne potrebe za obukom i izrade jasne strategije obuke, kako bi odgovorili na prepoznate potrebe za obukom. U tom procesu, policija treba da se konsultuje s relevantnim romskim NVO u vezi sa potrebama za obukom i da uključi NVO kao partnere u izradi programa obuke.

Štaviše, lica zadužena za obuku policijskih službenika o tim pitanjima treba i sama da prođu kroz specijalističku obuku (videti i Poglavlje III.4.2). Ukoliko država članica ne poseduje kapacitete za obuku, OEBS može pružiti stručnu pomoć.

Pitanja u vezi sa zajednicama Roma i Sinta potrebno je rešavati putem osnovne/početne policijske obuke, obuke na radnom mestu i putem drugih aktivnosti profesionalnog razvoja za iskusne službenike. Obuka na radnom mestu treba da bude redovna i ciklična i treba da predstavlja deo stalnog procesa učenja službenika. Generalno, početnu obuku i obuku na radnom mestu treba sprovoditi u opštem kontekstu ljudskih prava, rada policije u zajednici i rada policije orijentisanog na konkretan rezultat. Takva obuka ne treba da bude odvojena od ostatka osnovne policijske obuke. Međutim, neke nastavne lekcije treba posebno da se bave pitanjima Roma i Sinta kako bi se odgovorilo na specifične probleme i potrebe tih zajednica.¹⁴⁰

Štaviše, predmeti obuke razlikuju se u zavisnosti od toga da li su namenjeni službenicima u direktnom kontaktu s građanima, iskusnim supervizorima i rukovodiocima i službenicima sa najvećim odgovornostima. Akcenat obuke za službenike u direktnom kontaktu s građanima treba da bude stavljen na operativne zadatke kao što su patrole, istrage, provere, zaustavljanja, deložacije, pretresi, hapšenja, borba protiv etnički motivisanih zločina i izgradnja partnerstava između policije i građana. Više policijsko osoblje treba da prođe kroz obuku o primeni politike, uspostavljanju standarda, upravljanju organiza-

139 Videti: Institut za otvoreno društvo, *Rešavanje problema etničkog profilisanja policije* (op.cit, nap. 25), str. 69.

140 Videti i: Visoki komesar OEBS-a za nacionalne manjine, *Preporuke za rad policije u multietničkim društvima* (op.cit, nap. 28), Prep. 9, str. 21.

cionim i kulturološkim promenama, kao i komandnim odgovornostima u vezi sa prepoznavanjem i rešavanjem problema diskriminacije, etničkih tenzija i konflikata u široj zajednici.¹⁴¹

Uspeh obuke je potrebno periodično procenjivati kako bi se obezbedilo ispunjenje ciljeva.¹⁴² Metodi procene mogu biti: testovi i upitnici na kraju kurseva obuke kako bi se utvrdile promene u znanju i stavovima u vezi s Romima i Sintima; naknadni uputnici za službenike u direktnom kontaktu s građanima i njihove supervizore kako bi se procenile relevantnost i održivost novih znanja i veština u odnosu na konkretno radno iskustvo; ankete među Romima i Sintima kako bi se ispitalo da li su primetili da se ponašanje policije popravilo i da li su promenili doživljaj rada policije; procene podataka o žalbama o nedozvoljenom radu policije prema Romima i Sintima; i analiza statističkih podataka o etničkom poreklu kako bi se utvrdilo smanjenje stepena etničkog profilisanja.

Konačno, kako bi se omogućila promena ponašanja policijskih službenika, obuka treba da bude dopunjena elementima profesionalnog razvoja kao što su mentorstvo, podsticaji i pozitivno nagrađivanje pravilnog ponašanja od strane policijskog rukovodstva, kao i disciplinske mere/sankcije u slučaju nedozvoljenog postupanja.¹⁴³ Stavljanjem akcenta samo na obuku bio bi ne samo potcenjen efekat obuke na konkretan rad policije na ulici, već postoji i rizik da bi neki aspekti različitosti koji su istaknuti na obuci mogli biti shvaćeni idealistički i da bi tako bili zanemareni u operativnom radu. Kako bi se ostvarila trajna promena u operativnom radu policije, potrebna je kulturološka strategija. Stavljanjem akcenta na ponašanje na radnom mestu, pre nego na ponašanje u učionici omogućuje se ostvarenje uticaja na ponašanje službenika u konkretnim životnim okolnostima. Analizu romskih pitanja potrebno je organizovati u okviru takvog „biheorijskog pristupa“, koga mogu pratiti i voditi supervizori koristeći definisane profesionalne standarde u pogledu ciljeva. Međutim, treba istaći da pristup kojim se vrši uticaj na ponašanje može biti zaista delotvoran ukoliko postane svakodnevna i ako se prepozna kao osnovna vrednost za celu organizaciju. Da bi se to ostvarilo, rukovodioci moraju da daju primer sopstvenim ponašanjem – u tom smislu, važno je videti šta pojedinci zaista rade, a ne šta kažu da bi mogli da urade.¹⁴⁴

141 Videti: Helsinški odbor Mađarske, 2008, *Kontrolna (kontrolisana) grupa* (op.cit, nap. 134), str. 62; i Visoki komesar OEBS-a za nacionalne manjine, *Preporuke za rad policije u multietničkim društvima* (op.cit, nap. 28), Prep. 9, str. 21.

142 Videti: Oakley, "Policijska obuka u vezi s migrantima i nacionalnim manjinama" (op.cit, nap. 60).

143 Videti: Oakley, „Praktične mere za unapređenje odnosa između nacionalnih manjina i policije“ (op.cit, nap. 12), str. 92.

144 Videti: Coxhead, John, *Unapređenje učinka u pogledu rase i različitosti*, Lambard Academic Publishing, 2009, Poglavlje 6.

U krajnjem ishodu, sama obuka nije dovoljna za promenu stavova i ne može zameniti strukturne i organizacione mere kojima bi se podstaklo uvođenje promena. „Imajući u vidu opštu hijerarhijsku strukturu policijskih organizacija, proces promene treba da počne „odozgo“ kako bi se omogućilo višem rukovodstvu i kreatorima politike da prepoznaju izazove za organizaciju u pogledu odnosa između policije i Roma i Sinta.¹⁴⁵

III.5 Rad sa zajednicama Roma i Sinta: izgradnja partnerstava i vođenje operacija

Policija predstavlja najvidljiviji izraz državne vlasti i obavlja najočiglednije i neposredne poslove kojima se obezbeđuje blagostanje pojedinaca i zajednica. Demokratski policijski organi formulišu i sprovode aktivnosti u skladu s potrebama građana i države i pomažu onim pripadnicima zajednice kojima je potrebna direktna pomoć. Policija mora da služi celoj zajednici i da deluje brzo, na jednak i nepristrasan način. Aktivnosti policije treba da budu deo zajedničkih napora društva da unapredi pravnu zaštitu i osećaj bezbednosti.¹⁴⁶

Budući da ima posebnu nadležnost da održava zakon i red u društvu, policija je čuvar društvenog poretka. U demokratskim multietničkim društvima, policija ne samo da mora da deluje pošteno i jednako poštujući pripadnike svih etničkih grupa, već mora da upotrebljava svoja zakonska i ustavna ovlašćenja kako bi se što uspešnije borila protiv diskriminacije, rasizma i ksenofobije koji ugrožavaju blagostanje multietničkih društava.¹⁴⁷

Iako ima jedinstvena ovlašćenja, policija ne može samostalno obavljati te zadatke već joj je potrebna praktična saradnja s građanima. Međutim, ta saradnja će postojati samo ako policija deluje uz pristanak zajednice. Preduslov za dobijanje podrške građana je transparentnost rada policije i negovanje komunikacije i međusobnog razumevanja između građana i policije. Bez konsultovanja građana, policija bi nametala svoje usluge umesto da pravovremeno reaguje. Mere za ostvarenje transparentnosti i komunikaciju uključuju: javno publikovanje izveštaja o zločinima i policijskom radu, uspostavljanje mehanizama putem kojih javnost može zatražiti uslugu policije, organizovanje foruma

145 Savet Evrope, *Policijska obuka u vezi s migrantima i etničkim odnosima* (op.cit, nap. 98), str. 17.

146 OEBS, *Vodič za demokratski rad policije* (op.cit, nap. 34), str. 15f.

147 Videti: Oakley, „Praktične mere za unapređenje odnosa između etničkih manjina i policije“ (op.cit, nap. 12), str. 85; i

Oakley, Robin, „Izgradnja partnerstava između policije i manjina“, u: OEBS ODIHR, *Policijski rad i Romi: Priručnik sa izvorima. Zbirka pratećih dokumenata za sprovođenje akcionog plana OEBS-a za Rome i Sinte*.

Neobjavljen nacrt dokumenta izrađen za ODIHR CPRSI, str. 117-123, ovde str. 118.

za otvorenu diskusiju o zločinima i bezbednosnim problemima i uvođenje rada policije u zajednici.¹⁴⁸

Komunikacija s građanima i zadobijanje poverenja mogu biti naročito izazovni u manjinskim zajednicama ukoliko su te zajednice doživele diskriminaciju ili druge vidove represije od strane policije i stoga prema njoj gaje snažno nepoverenje. Budući da su Romi i Sinti imali negativne kontakte s policijom u brojnim delovima oblasti u kojoj deluje OEBS (videti Poglavlje II.), policija bi trebalo da uloži posebne napore u izgradnju odnosa poverenja i partnerstva sa zajednicama Roma i Sinta.

Bolja saradnja i partnersko rešavanje problema takođe će unaprediti učinak policije i smanjiti tenzije i konflikte tokom obavljanja određenih policijskih poslova koji mogu uzrokovati tenzije i konflikte između policije i zajednica Roma i Sinta, kao što su poslovi sprovođenja zakona koji utiču na Rome i Sinte – na primer, prava na stanovanje ili grupe putnika.¹⁴⁹

U daljem tekstu biće izložena načela i dobra praksa u izgradnji partnerstava između policije i zajednica Roma i Sinta, a zatim i postupci za pravilno vođenje osetljivih policijskih operacija, u skladu s načelima demokratskog rada policije.

Potrebno je istaći da konkretno sprovođenje aktivnosti jačanja poverenja i radnji policije, koje su opisane dalje u tekstu, treba uvek da bude zasnovano na potrebama i odgovarajućim politikama i kodeksima ponašanja koji su unapred procenjeni i izrađeni. Veštine i znanje službenika treba da budu razvijeni kako bi oni mogli da se pridržavaju kodeksa ponašanja u svojim aktivnostima i službenici treba da budu adekvatno opremljeni kako bi profesionalno obavljali svoje aktivnosti.

III.5.1 Izgradnja partnerstava

Osnovni preduslov za izgradnju partnerstava je mogućnost međusobne komunikacije. Takođe je neophodno da policija bude dostupna građanima gde i kada je to potrebno. Štaviše, policija mora da bude spremna i da poseduje dovoljno resursa da bi pravilno odgovorila na potrebe građana u slučaju nesreća, zločina i drugih hitnih slučajeva. Najdirektniji način komunikacije putem koga se obezbeđuje zaštita života i imovine jesu telefonske linije za hitne slučajeve koje pojedinci mogu da koriste da bi zatražili pomoć. Tu su, zatim, patrole, i to naročito patrole koje policijaci obavljaju peške, kao i tačke za kontakt u

148 OEBS, *Vodič za demokratski rad policije* (op.cit, nap. 34), str. 42f.

149 Videti: Oakley, „Praktične mere za unapređenje odnosa između etničkih manjina i policije“, (op.cit, nap. 12), str. 87.

lokalnim policijskim (pod)stanicama, uključujući i Rome i Sinte kao službenike za vezu. Policijski organi treba da obezbede da policijski službenici u kraju i službenici za vezu Romi i Sinti budu na svojim radnim mestima dovoljno dugo kako bi upoznali „svoje“ zajednice i kako bi te zajednice upoznale njih, kao i da bi stekli i održali poverenje zajednica i njihovu spremnost na saradnju.¹⁵⁰

Budući da se romska naselja često nalaze na periferiji gradova, državni organi treba da vode računa o ispunjenju logističkih zahteva kako bi policija imala direktan pristup zajednicama. To podrazumeva otvaranje policijskih ispostava u udaljenim oblastima, asfaltiranje puteva do naselja Roma i Sinta tako da policija može lako da im pristupi u svim vremenskim uslovima, kao i obezbeđenje automobila policajcima kako bi brzo stigli do udaljenih naselja.

Dodatni osnovni preduslov za dostupnost policije jeste da javnost razume ulogu i zadatke policije i da je upoznata sa uslugama koje je policija obavezna da pruži. Time bi se povećalo poverenje stanovništva koje traži usluge policije.

Osnovni preduslov za komunikaciju jeste sposobnost policije da razgovara sa osobama iz zajednica Roma i Sinta i da ih razume ukoliko te osobe govore samo lokalne romske jezike. Najbolja strategija jeste organizovanje kurseva jezika za policijske službenike i angažovanje policijskih službenika iz zajednica Roma i Sinta. Manje idealno, ali prihvatljivo rešenje jeste angažovanje kvalifikovanih i iskusnih prevodilaca.¹⁵¹

Pored toga, postoji niz metoda za komunikaciju policije sa zajednicama Roma i Sinta. Leci, novine i radio i TV emisije pomažu u prenošenju informacija. Međutim, potrebno je izraditi politiku koja će propisati izbor informacija koje se saopštavaju – npr. informacija kojima se povećava poverenje građana ili pruža osećanje sigurnosti, ili se saopštavaju opšte činjenice o ciljevima i načinu rada policije. Ne smeju se objavljivati informacije koje bi kompromitovale policijsku istragu i poverljive informacije važne za očuvanje javne bezbednosti ili pretpostavku nevinosti. Policijske organizacije treba da analiziraju svoja saopštenja kako bi izbegle diskriminatorne asocijacije između Roma i Sinta i zločina. Policija takođe treba da traži od medija da ne tumače pogrešno statističke podatke ili podatke o zločinima koji mogu podgrejati predrasude i negativne stereotipe prema Romima i Sintima i tako stigmatizovati cele zajednice.¹⁵²

Uprkos vrednosti medija u pogledu veće transparentnosti i bolje komunikacije, korišćenje javnih medija zapravo podrazumeva jednosmernu komunikaciju

150 Videti: OEBS, *Vodič za demokratski rad policije* (op.cit, nap. 34), str. 43.

151 Videti: Visoki komesar OEBS-a za nacionalne manjine, *Preporuke za rad policije u multietničkim društvima* (op.cit, nap. 28), str. 27f.

152 Videti: ECRI, *Opštepolutička preporuka ECRI br. 3*, (op.cit, nap. 55), str. 5.

koja ne omogućava uzajamnu razmenu informacija koja bi bila korisnija u izgradnji uzajamnog razumevanja i poverenja.¹⁵³

Uzajamna razmena informacija i ličnih gledišta može biti olakšana putem organizovanja otvorenih dana u policiji, javnih sastanaka, foruma zajednice, savetodavnih odbora u zajednici i zajedničkih radionica policije i pripadnika zajednice. Ideja organizovanja foruma za javnu diskusiju potiče od pristupa radu policije u zajednici, koji ima za cilj negovanje saradnje između policije i stanovništva u prepoznavanju i rešavanju pitanja važnih za građane kao što su, na primer, zločini, nepostojanje društvenog reda i opšti kvalitet života u zajednici.¹⁵⁴

Javni forumi, kao što su savetodavni odbori u zajednici¹⁵⁵ predstavljaju institucije s najboljom strukturom za dvosmerni dijalog i aktivno učešće zajednice u rešavanju problema. U njima treba da učestvuju predstavnici svih zajednica i organa koji su aktivni u kraju. Stoga treba da ih čine predstavnici lokalnih upravnih organa, sudova, tužilaštva i policije, socijalnih, zdravstvenih službi i službi za zaštitu životne sredine, stambenih odbora, obrazovnih i verskih organizacija, poslovnih organizacija, privatnih kompanija za zaštitu bezbednosti, manjinskih grupa, NVO za zaštitu ljudskih prava i drugih NVO, medijskih i sportskih organizacija, itd. Treba takođe da budu otvoreni za svakog člana zajednice koga interesuju njihove aktivnosti.¹⁵⁶

Aktiviranje zajednica Roma i Sinta može da bude težak zadatak iz različitih razloga. Romi i Sinti mogu pokazati otpor prema saradnji s policijom zbog:

- ranijih loših iskustava s policijom, na primer zbog lošeg tretmana ili zbog toga što im nije pružena zaštita,
- nedostatka samoorganizacije,
- nepoznavanja takvih vidova javnih okupljanja,
- ideoloških prepreka saradnji s policijom kod određenih delova zajednice,

153 Videti: Visoki komesar OEBS-a za nacionalne manjine, *Preporuke za rad policije u multietničkim društvima* (op.cit, nap. 28), str. 25.

154 Videti: OEBS, *Vodič za demokratski rad policije* (op.cit, nap. 34), str. 45; OEBS, *Primeri dobre prakse u izgradnji partnerstava između policije i građana* (op.cit, nap. 46), str. 26-28 i 44; i Visoki komesar OEBS-a za nacionalne manjine, *Preporuke za rad policije u multietničkim društvima* (op.cit, nap. 28), str. 25f.

155 U oblasti OEBS-a takvi javni forumi nose različite nazive. Pored „savetodavnih odbora zajednice“, tu su i „građanski savetodavni odbori“, „savetodavni odbori u zajednici“, „bezbednosni akcioni timovi u zajednici“ ili „lokalni javni bezbednosni komiteti“. Iako nose različite nazive, sva ova tela imaju zajedničke konceptualne karakteristike u pogledu strukture, funkcionisanja i zadataka.

156 OEBS, *Primeri dobre prakse u izgradnji partnerstava između policije i građana* (op.cit, nap. 46), str. 50f.

straha od osvete određenih pripadnika zajednice, ukoliko se smatra da su aktivni učesnici saradnici policije, ili jednostavno zbog toga što ne vide neposrednu ličnu korist od dobrovoljnog učeća.¹⁵⁷

U slučaju kada zajednice Roma i Sinta iskazuju otpor prema okupljanju s drugim grupama, potrebno je uspostaviti tematske forume, bar u početnoj fazi, u kojima bi učestvovali samo pripadnici zajednice Roma i Sinta i predstavnici državnih organa, i koji bi se bavili samo potrebama i zahtevima te posebne zajednice. Druga opcija bilo bi organizovanje diskusija s tim posebnim grupama i predstavljanje rezultata tih sastanaka na opštem javnom forumu.¹⁵⁸

U svim tim slučajevima, policija treba da sasluša žalbe i bojazni zajednica i da im predstavi politiku i zadatke policije u vezi s rešavanjem problema. Štaviše, policija treba da jasno i nedvosmisleno predstavi razloge za preduzimanje određenih aktivnosti.¹⁵⁹

Pripadnici zajednica Roma i Sinta treba da budu podstaknuti da izvuku najveću moguću korist iz pomenutih struktura.¹⁶⁰ To uključuje izgradnju kapaciteta u vidu radionica i drugih vidova obuke (uz zajedničku obuku s policijom i drugim državnim zvaničnicima). Prema Političkoj preporuci ECRI br. 3, obuka treba da omogući Romima i Sintima da se upoznaju sa svojim pravima i funkcionisanjem pravnog sistema.¹⁶¹ Druga komponenta bile bi kampanje za širenje svesti u okviru kojih bi se učesnici upoznali sa opštom svrhom i pravilnim funkcionisanjem foruma i ulogama, pravima i dužnostima učesnika u rešavanju problema. Takvi događaji bi pružili učesnicima priliku da razviju veštine u utvrđivanju problema, postavljanju prioriteta, izradi predloga projekata i sprovođenju i proceni projekata.

Policija takođe treba da pristane na dvosmerni dijalog na ravnopravnoj osnovi, koji bi bio zasnovan na zajedničkom znanju i jednakim pravima na donošenje odluka i postavljanje prioriteta. Kako bi se održavala zajednička baza znanja, zajednice treba stalno obavestavati o napretku, uspehu ili nedostacima policijskog rada u zajednici. Netačne informacije i glasine treba uvek brzo korigovati jer, u suprotnom, mogu dovesti do pogrešnih predstava, frustracije i gubitka interesovanja. Potrebno je uspostaviti informacionu mrežu koja omogućava

157 Videti: OEBS, *Primeri dobre prakse u izgradnji partnerstava između policije i građana* (op.cit, nap. 46), str. 48f.

158 Videti: OEBS, *Primeri dobre prakse u izgradnji partnerstava između policije i građana* (op.cit, nap. 46), str. 52.

159 Videti: OEBS, *Primeri dobre prakse u izgradnji partnerstava između policije i građana* (op.cit, nap. 46), str. 5.

160 Videti: ECRI, *Opštepoltička preporuka ECRI br. 3* (op.cit, nap. 55), str. 5.

161 Videti: ECRI, *Opštepoltička preporuka ECRI br. 3* (op.cit, nap. 55), str. 5.

tačan i brz prenos informacija. U tom kontekstu, mediji igraju važnu ulogu (videti i str. 85).¹⁶²

Budući da mogu igrati ključnu ulogu u mrežama za razmenu informacija, NVO treba da budu uključene u stvaranje struktura saradnje, čak i ako su postojale tenzije i kontroverze između NVO i policije u prošlosti. Policija treba da prihvati NVO kao svoje „kritične prijatelje“. Kako je pomenuto (Poglavlje III.1.1), NVO treba da budu odabrane na osnovu kriterijuma kao što su njihova stabilnost, odgovorno delovanje i istinsko zastupanje građana. U Političkoj preporuci br. 3, ECRI jasno preporučuje da „[...] romske/ciganske organizacije treba podstaći da igraju aktivnu ulogu.“ Protokoli o saradnji, koji jasno propisuju zajedničke ciljeve, kao i zadatke, prava i obaveze svih uključenih partnera, bili bi korisni za uspostavljanje održivih partnerstava.¹⁶³

Odluke donesene na forumima moraju imati uticaj na rad policije i drugih organa državne uprave. Državni službenici stoga treba da imaju ovlašćenja da potrebe i zahteve pretoče u konkretnu politiku i aktivnosti. U suprotnom, zajednice bi brzo izgubile interesovanje za učešće u rešavanju problema i koristile bi javne forume samo kao instrument za upućivanje žalbi, ukoliko uopšte nastave da prisustvuju sastancima.¹⁶⁴

Štaviše, inicijative za zajedničko rešavanje problema treba da postoje na dugi rok, pri čemu je potrebno pokazati doslednost u saradnji i ozbiljnost policijskog pristupa, uz negovanje dugoročnog partnerstva.

Za detaljan opis organizacije javnih foruma, videti dokument *Dobra praksa u izgradnji partnerstava između policije i građana*.¹⁶⁵

U društvima koja nemaju tradiciju javnih okupljanja u zajednici – na primer, u slučajevima kada su proširene porodice dominantna struktura društvene kontrole i komunikacije između grupa u zajednici, ti kontakti mogu biti jedini način za uključivanje grupa u rešavanje problema. Policija može da bude i medijator u rešavanju konflikata među porodicima u okviru tradicionalnog i neformalnog mehanizma rešavanja konflikata. Policija, međutim, treba da vodi računa da

¹⁶² Videti: OEBS, *Primeri dobre prakse u izgradnji partnerstava između policije i građana* (op.cit, nap. 46), str. 57-58.

¹⁶³ ECRI, *Opštepoltička preporuka ECRI*, br. 3 (op.cit, nap. 55), str. 5; i Institut za istragu i sprečavanje krivičnih dela, *Pregled policijske politike i prakse u odnosu na Rome u Rumuniji* (op.cit, nap. 48), str. 67.

¹⁶⁴ OEBS, *Primeri dobre prakse u izgradnji partnerstava između policije i građana* (op.cit, nap. 46), str. 54.

¹⁶⁵ Videti: OEBS, *Primeri dobre prakse u izgradnji partnerstava između policije i građana* (op.cit, nap. 46), str. 48-57.

ne postoji saradnja s grupama i institucijama koje deluju protivno ljudskim pravima i vladavini prava. Prepoznajući postojanje tradicionalnih porodičnih struktura, policija treba da vodi računa i o unapređenju mogućnosti za demokratsko učešće onih lica koja tradicionalno imaju podređen status u porodici. U bliskoj vezi s tim je potreba za osnaživanjem žena koje su u nekim kulturama često izopštene iz učešća i ne poseduju samouverenost i veštine.¹⁶⁶

Drugi dobar način aktivnog angažovanja stanara u susedstvu jesu grupe građana koje prate bezbednost u naselju (*neighbourhood watch groups*) – takve grupe mogu pružati podršku policiji, podsticanjem rutinske komunikacije između građana i policije i unapređenjem osećaja odgovornosti zajednice za sopstvenu bezbednost. Kako bi se izbegao rizik da članovi takvih grupa građana preuzmu zakon u sopstvene ruke i počnu da se bave policijskim radom ili rizik da ih zloupotrebe uticajne grupe u zajednici zarad sopstvenih interesa, neophodno je nedvosmisleno istaći da je izveštavanje njihova jedina uloga i da monopol primene sile leži u rukama policije. Stoga bi bilo uputno imati jasne i stroge propise o grupama građana koje prate bezbednost u zajednici, kao i policijskog službenika koji bi ih nadzirao i koordinirao njihovim aktivnostima i snosio odgovornost za njihovo postupanje. Takve grupe ne treba da budu sastavljene od pripadnika samo jedne etničke skupine budući da bi to dovelo do segregacije od drugih etničkih skupina.¹⁶⁷

Primeri inicijativa za izgradnju partnerstava

Uvođenje oficira za vezu

U okviru strategija za rad policije u zajednici, određeni broj država članica uveo je posebne pozicije za policijske službenike za vezu koji rade u zajednicama Roma i Sinta i koji su prošli kroz dodatnu obuku o radu policije u zajednici, sa akcentom na posebne potrebe tih zajednica, uključujući i kurseve jezika.

U Slovačkoj, nakon uspešnog pilot projekta, uvedeni su „policajci specijalci“ za rad s romskim zajednicama u svim regionima. Pored toga što su u bliskom kontaktu sa zajednicama Roma i Sinta i drugim nadležnim vladinim i nevladinim organizacijama, oni imaju ulogu oficira za vezu između zajednica Roma i Sinta i drugih policijskih službenika. Prisustvuju izvršenju sudskih naloga i redovno učestvuju u ispitivanju osumnjičenih lica Roma. Pored aktivnosti sprečavanja krivičnih dela, posvećuju veliki deo vremena pružanju pravnih saveta i pomoći u administrativnim pitanjima (npr. podnošenje prijave za lične i putne

¹⁶⁶ OEBS, *Primeri dobre prakse u izgradnji partnerstava između policije i građana* (op.cit, nap. 46), str. 56.

¹⁶⁷ Videti: OEBS, *Primeri dobre prakse u izgradnji partnerstava između policije i građana* (op.cit, nap. 46), str. 56f.

isprave, vozačke dozvole i socijalnu zaštitu). Iskustvo je pokazalo da su zajednice Roma i Sinta stekle dosta poverenja u te oficire.¹⁶⁸

Uvođenje policijskih asistenata u romske zajednice

Godine 2006, Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Češke uvelo je „policijske asistente“ koji deluju u društveno izopštenim oblastima, dok je u Brnu pokrenut program „pomoć policije za Rome“. Cilj projekta bilo je uvođenje policijskih asistenata odabranih iz romskih zajednica i obučeni u oblastima medijacije i podsticanja komunikacije i kontakata između romske zajednice i policije.

Delimično finansirani od strane policije i evropskih strukturnih fondova, uz podršku NVO „Život zajedno“ i DROM i uz saradnju s policijom i drugim državnim organima, školama i socijalnim službama, tri policijska asistenta deluju u zajednici tako što uspostavljaju kontakte s policijom, unapređuju odnose između policije i zajednica, daju policiji smernice o zajednicama i pružaju zajednicama informacije o mogućim rizicima njihovog načina života, pri čemu se naročito vodi računa o mladima i deci, žrtvama i počiniocima krivičnih dela, prekršajima, zloupotrebi droge i nasilju u kući.¹⁶⁹

Izdavanje ličnih karata i rodni listova za Rome i Sinte

Nepostojanje zvaničnog identiteta predstavlja ozbiljan uzrok socijalne ekskluzije Roma i Sinta. Stoga je određen broj država članica, uz saradnju s NVO, pokrenuo projekte izdavanja ličnih karata i rodni listova Romima i Sintima koji ne poseduju te isprave.

Projekat se sprovodio u sledećim fazama:

- kampanje za podizanje svesti među Romima i Sintima o pravnom i društvenom značaju tih isprava,
- identifikovanje i utvrđivanje zakonitosti statusa Roma i Sinta koji nisu imali lične karte ili važeće lične karte,
- pravno savetovanje na sudu radi dobijanja rodni listova,

¹⁶⁸ Videti: Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Slovačke /Prezidijum policije/Sektor za javni red, *Projekat policijskih specijalaca za rad sa zajednicama*, Bratislava, oktobar 2009 (op.cit. note 125), str. 15ff.

¹⁶⁹ Videti: Romski centar DROM, *Pomoć u sprečavanju kriminaliteta*, rad predstavljen na radionici eksperata OEBS-a o inicijativama i dobroj praksi u izgradnji poverenja i razumevanja između policije i zajednica Roma i Sinta, Beč, 28/29. oktobar 2009.

- dolasci Roma da bi se fotografisali i dali lične podatke,
- prikupljanje sredstava (iz spoljnih izvora) radi pribavljanja ličnih karata.¹⁷⁰

Primeri javnih foruma u kojima su zastupljeni Romi

U izvesnom broju zemalja članica OEBS-a, romski saveti postoje na opštinskom i državnom nivou. Oni iznose probleme i zastupaju interese romskih zajednica u javnim forumima u kojima je zastupljena i policija, drugi državni organi, predstavnici organizacija građanskog društva i privatnog sektora.

Policija u Mađarskoj je obrazovala „Građanski savetodavni odbor“ u okrugu Nograd, sastavljen od predstavnika svih zajednica u državi, pa između ostalih i romske zajednice. Odbor pomaže policiji u tom okrugu u izradi različitih programa i strategija kojima se unapređuje imidž policije, jača poverenje građana okruga u policiju i gradi kultura rešavanja problema kojom se učvršćuju javni poredak i bezbednost u okrugu. Zajednička obuka i redovni okrugli stolovi organizuju se uz učešće svih predstavnika lokalne zajednice.¹⁷¹

U Bivšoj Jugoslovenskoj Republici Makedoniji, Ministarstvo unutrašnjih poslova formiralo je posebne romske „građanske savetodavne grupe“ u nekoliko opština. Na osnovu predloga tih grupa, lokalna policija jača svoje prisustvo i organizuje događaje čiji je cilj podizanje svesti kod maloletnika i njihovih roditelja o mogućim rizicima noćnih izlazaka. Policija je širila svest kod romske dece o pitanjima bezbednosti u saobraćaju, kao i svest romske zajednice i svih zainteresovanih strana o bezbednosti i prevenciji kriminaliteta, uključujući i pitanja kao što su porodično nasilje i zloupotreba droge.

U Srbiji su policija i predstavnici romske zajednice sproveli projekat „Razvoj saradnje sa romskom zajednicom na unapređenju zaštite bezbednosti i položaja Roma u opštini Grocka“. Cilj projekta je ostvarivanje bolje komunikacije i veće raspoloživosti policije čime će se doprineti boljoj zaštiti Roma, nesmetanom izdavanju ličnih karata i integraciji u društvo.¹⁷²

170 Videti: Institut za istragu i sprečavanje krivičnih dela, *Pregled politike i prakse prema Romima u Rumuniji* (op.cit, nap. 48), str. 77f; i Danski centar za rešavanje konflikata et.al., *Izveštaj sa regionalne radionice o radu policije u manjinskim zajednicama* (op.cit, nap. 96), str. 9, 14, 16. i 35.

171 Projekat o etničkim odnosima: *U susret radu policije u zajednici: policija i etničke manjine u Mađarskoj* (op.cit, nap. 125); str. 11; i Geskó, Sándor, *Rendőrök és romák: konfliktusok, vagy párbeszéd? [Policajci i Romi: konflikti ili dijalog?]*, Mediátor Tanácsadó Iroda, 2000, str. 42.

172 Videti: pisana informacija koju je dostavilo Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srbije za potrebe ove publikacije.

U Finskoj, savetodavni odbori za pitanja Roma obrazuju se na nacionalnom, pokrajinskom, regionalnom i opštinskom nivou i čine ih predstavnici policije, drugih državnih organa i romskih nevladinih organizacija koje prate stanje u toj oblasti i rade na eliminaciji svih oblika diskriminacije, promociji romske kulture i unapređenju uslova života i mogućnosti za Rome kako bi mogli ravnopravno učestvovati u društvu. Dok se odbori na pokrajinskom, regionalnom i opštinskom nivou koncentrišu prevashodno na rešavanje konkretnih pitanja na lokalnom nivou, odbor na državnom nivou utiče na izradu zakonskih propisa u Finskoj, upravu i druge inicijative u oblastima od značaja za Rome.¹⁷³

III.5.2 Sprovođenje policijskih operacija

Uprkos značaju inicijativa čiji je cilj izgradnja međusobnog poverenja, zajednice Roma i Sinta steći će poverenje u policiju isključivo onda kada policija bude svakodnevno pokazivala spremnost i sposobnost da profesionalno pruža kvalitetnu uslugu svim članovima zajednice, uključujući Rome i Sinte, a naročito u aktivnostima u kojima postoji velika mogućnost nastupanja konflikta i tenzija. Kako ispravno sprovesti takve akcije biće detaljno opisano u ovom delu poglavlja.

Za stabilnost strukture društva jedne države, važno je da se policija, kao jedan od najuočljivijih elemenata javne vlasti, vidi kao organ koji svoja ovlašćenja vrši primereno, uvek postupajući profesionalno i uz poštovanje ljudskih prava, a da zakon primenjuje nepristrasno i bez diskriminacije bilo koga. Prema Romima i Sintima, dakle, treba postupati pravično, prema njima se odnositi jednako i sa jednakim uvažavanjem njihovih zajednica kao prema drugima.

Osim toga, imajući u vidu prethodno opisanu ulogu policije i njena jedinstvena ovlašćenja, policija treba, u skladu sa zakonom, da vodi računa o posebnoj ugroženosti Roma i Sinta u pogledu rasno motivisane diskriminacije i nasilja. U meri u kojoj policija ima nadležnost nad tim krivičnim delima, potrebno je doneti rešenja kojim će se zajednice Roma i Sinta zaštititi.

Konačno, u svom ophođenju prema Romima i Sintima, policija treba da bude svesna i da vodi računa o odgovarajućim kulturološkim razlikama.

Ta načela će u nastavku biti pretočena u praktična uputstva o tome kako voditi konkretne policijske akcije.

173 Gronfors, Janette/Kankainen, Heidi, *Izgradnja poverenja i razumevnja između policije i Roma u Finskoj*, prezentacija na radionici za policijske stručnjake o temi *Policija i Romi i Sinti. Dobre prakse u izgradnji međusobnog poverenja i razumevanja*, Beč 28. 9. 2009. godine

Patroliranje u područjima naseljenim Romima i Sintima

Mora se izbegavati prisustvo policije u neprimerenom obliku i broju u krajevima naseljenim Romima i Sintima. Neprimerenost se ogleda u nesrazmernom i učestalom patroliranju ili pretećem ponašanju prema tim zajednicama, a može se uzrokovati i, na primer, prisustvom teško naoružanih jedinica¹⁷⁴.

Policijske patrole treba uvek da pokazuju da su svima dostupne i da reaguju na potrebe zajednice. Njihova taktika i pojava (npr. izgled i vrste naoružanja, vrsta uniforme) treba da budu primerene njihovim zadacima i da nepotrebno ne izazivaju strah ili tenziju.¹⁷⁵

U krajevima naseljenim Romima patrole treba da čine, po mogućnosti, multi-etničke jedinice među kojima će biti članovi zajednica Roma i Sinta. Minimalni uslov treba da bude da članovi patrolnih jedinica umeju da razgovaraju sa Romima i Sintima na njihovom jeziku.

Policijski službenik u zajednici treba da ima funkciju veze, odnosno da služi kao osoba za kontakt sa stanovnicima toga kraja, i to treba da bude sastavni deo inicijativa za rad policije u zajednici.

Prilikom ulaska u kuće Roma i Sinta, policijski službenici treba strogo da poštuju specifične običaje Roma. Na policijskoj obuci i distribucijom edukativnih brošura, policijskim službenicima treba dati odgovarajuće informacije (videti Poglavlje III.4.3, str. 79) .

Sa grupama građana koje prate bezbednost u svom kraju mogu se uspostavljati partnerstva (videti Poglavlje III.5.1, str. 89), ali i osmišljavati drugi mehanizmi za prevenciju kriminaliteta u saradnji s tim zajednicama.

Zaustavljanje građana i pretresi

Svesni nedelotvornosti etničkog profilisanja i njegovog štetnog uticaja po odnose, policija treba svesno da prekine sa praksom etničkog profilisanja prilikom zaustavljanja građana i vršenja pretresa.

Policijski službenici treba uvek da se ophode ljubazno i profesionalno. Time se stvara atmosfera prijatnija za lice koje se zaustavlja i pretresa čime se unapre-

174 OEBS, *Priručnik za demokratski rad policije* (op.cit, nap. 34), str. 27.

175 Visoki komesar za nacionalne manjine OEBS-a, *Preporuke za rad policije u multietničkim društvima* (op.cit, nap. 28), Prep. 18, str. 35.

đuje odnos između policije i građana. Ukoliko je prilikom preduzimanja takvih radnji neophodna upotreba sile, policija se uvek mora pridržavati načela upotrebe minimalne sile i načela primerenosti upotrebljene sile konkretnoj pretnji, time svodeći mogućnost nastupanja štete i povreda na minimum¹⁷⁶. To je naročito bitno kod sprovođenja policijskih racija jer njihova nesrazmerna učestalost i primenjena sila, kao i nepotrebno teško uništavanje imovine i nepotrebna pretnja po ljude uzrokuju još veće otuđenje Roma i Sinta od policije.

Primeri promovisanja postupaka zaustavljanja i pretresa bez tenzije

Mađarska državna policija je 2007. godine izdala informator o pravima i obavezama građana prilikom zaustavljanja i pretresa od strane policije. Motivacija za ovaj projekat, čiji je cilj podizanje svesti kod građana, bila je u potrebi promovisanja intenzivnije saradnje građana sa organima gonjenja, kao i smanjenje nedozvoljenog postupanja prema manjinama i profilisanja, uglavnom Roma, od strane policije. Smernice su izrađene u saradnji sa NVO koje se bave ljudskim pravima, kao što je mađarski Helsinški odbor za ljudska prava.¹⁷⁷

U Španiji, policija u mestu Fuenlabrada, u saradnji sa Institutom za otvoreno društvo, pripremila je informator na četiri različita jezika (arapskom, engleskom, rumunskom i španskom). Informator je podeljen građanima koje je policija zaustavljala, objašnjavajući im njihovu obavezu da sarađuju sa policijom, ali i njihova prava, i to da:

- budu učtivo pozdravljeni i da se prema njima korektno i ljubazno postupaju;
- budu ukratko obavesteni o razlozima zahteva za legitimisanje;
- dobiju informacije o identifikacionom broju policijskog službenika koji vrši legitimisanje;
- dobiju primerak obrasca o zaustavljanju/legitimisanju;
- ulože primedbu na rad ako prema njima nije korektno postupano.¹⁷⁸

176 OEBS, *Priručnik za demokratski rad policije* (op.cit, nap. 34), str. 34-36.

177 ORSZAGOS RENDOR-FOKAPITANYSAG, TAJEKOZTATO az allampolgarok reszere a rendori igazoltatásról [Centrala državne policije, Informator za građane o policijskom zaustavljanju i pretresima], Budimpešta 2007.

178 Ayuntamiento de Fuenlabrada, Derechos ciudadanos ante identificaciones y registros policiales [Prava građana prilikom legitimisanja i policijskih pretresa], Fuenlabrada.

Primer nadzora nad radom policije i prikupljanja podataka o policijskoj praksi prilikom zaustavljanja građana i pretresa

Inicijativa lokalne policije u mestu Fuenlabrada u Španiji, u saradnji sa Institutom za otvoreno društvo, usmerena je na unapređenje odgovornosti policije prilikom zaustavljanja građana i pretresanja. Uvedeni su mehanizmi nadzora, među kojima su i obrasci koje službenici treba da ispune. U obrascima se navode sledeći podaci:

- etnička pripadnost i/ili državljanstvo zaustavljenog lica;
- ime službenika koji vrši zaustavljanje;
- vreme, dan i mesto zaustavljanja;
- pravni osnov zaustavljanja;
- osnov sumnje;
- rezultat (bez daljih radnji, novčano kažnjavanje, lišavanje slobode, opomena); i
- dodatni prostor u koji se konkretnije opisuju okolnosti zaustavljanja u obaveštajne svrhe.¹⁷⁹

Primerak obrasca se mora uručiti zaustavljenom licu. Obrasci sadrže i informacije o pravima tog lica i o tome kako uložiti primedbu ukoliko zaustavljeno lice nije bilo zadovoljno policijskim tretmanom.

Rezultat ove prakse doveo je do toga da policijski službenik sada vodi računa o tome kako postupa prema građanima prilikom njihovog zaustavljanja. Pomenute obrasce pregledaju i pretpostavljeni policijski službenici u cilju određivanja stepena etničkog profilisanja.

Osim ovog internog vida nadzora, uveden je i spoljni nadzor koji vrši građansko društvo. Cilj je praćenje učinka policije i razgovor o njihovim zapažanjima sa pretpostavljenima u policiji.¹⁸⁰

Pribavljanje podataka o etničkoj pripadnosti neophodno je radi utvrđivanja stepena etničkog profilisanja. Podaci bi se mogli upotrebljavati i u razmatranju, sa dotičnim zajednicama, uzroka različitog postupanja prilikom zaustavljanja a

¹⁷⁹ Videti: Institut za otvoreno društvo, *Rešavanje problema etničkog profilisanja policije* (op. cit, nap.25), str. 64. Primerak obrasca priložen u Prilogu 4.

¹⁸⁰ Videti: Institut za otvoreno društvo, *Rešavanje problema etničkog profilisanja policije* (op. cit, nap. 25), str. 61; i Helsinški odbor Mađarske, *Kontrolna (kontrolisana) grupa* (op.cit, nap. 134), str. 63.

bili bi i od pomoći u osmišljavanju strategije za prevazilaženje tih razlika.¹⁸¹ U slučajevima kada samo Romi i Sinti smatraju da ih policija prilikom zaustavljanja diskriminiše, policija tada može pravdati nesrazmernost u broju zaustavljanja Roma i Sinta, pa zajednice mogu tako prihvatiti povremeno nesrazmerne ali neophodne policijske radnje.¹⁸² U pogledu osetljivosti podataka o etničkoj pripadnosti (videti i Poglavlje III.1.4), države članice OEBS-a moraju voditi računa o poštovanju preporuka Saveta Evrope o zaštiti podataka o ličnosti koji se prikupljaju i obrađuju u statističke svrhe.¹⁸³

Deložacije i izvršenje sudskih naloga

Kada se od policije traži da pomogne drugim državnim organima u izvršenju sudskih naloga i deložaciji porodica Roma i Sinta iz nelegalnih romskih naselja ili bespravno zauzetih kuća/stanova, prilikom ostvarivanja kontakta s tim građanima treba prvo da razmotre sledeće korake:

Kad stupa u kontakt sa Romima i Sintima, policijski službenik mora uvek obratiti pažnju na njihove običaje.

Kada odlazi u naselje ili kuću/stan, policija treba uvek da od početka u proces uključi vlasnike zemlje ili kuće/stana kako bi se obezbedila transparentnost.

Ukoliko postoji policijski službenik za vezu sa Romima i Sintima, on uvek treba što pre da dođe na lice mesta, zajedno s dežurnim policijskim službenicima, u svako naselje ili kuću, pošto bi on mogao biti bolje pripremljen za medijaciju između vlasnika zemlje i Roma i Sinta.¹⁸⁴

Drugo, policijski službenici treba da ocene situaciju u naselju ili kući/stanu, obraćajući pažnju, između ostalog, na ponašanje stanara (da li je prihvatljivo ili ima odlike krivičnog dela) i njegov uticaj na lokalnu zajednicu, mišljenje o željenom trajanju njihovog boravka u objektu i potrebama za socijalnom pomoći, stanje u pogledu njihovog zdravlja i obrazovanja, nivou tenzija između nastanjene zajednice/vlasnika kuće/stana i Roma i Sinta, mogućnostima alternativnog smeštaja itd.

181 Videti: Institut za otvoreno društvo, Rešavanje problema etničkog profilisanja policije (op. cit, nap. 25), str. 19.

182 Videti: Institut za otvoreno društvo, *Kontrolna (kontrolisana) grupa* (op.cit, nap. 134), str. 61.

183 Videti: Komitet ministara Saveta Evrope, preporuka br. R (97) 18 (op.cit, nap. 55).

184 U Velikoj Britaniji, policija se u ovom kontekstu obično bavi „ciganskim i irskim putujućim“ zajednicama.

Treći značajan aspekt je saradnja sa državnim i nevladinim organizacijama u domenu medijacije, traženja kompromisa, obezbeđenja odgovarajućeg alternativnog smeštaja i lokacija za stanovanje, kao i razmatranja potreba za obrazovanjem i zdravstvenom zaštitom.¹⁸⁵

Policija ipak ne bi trebalo da vodi glavnu reč u ovim situacijama, a naročito ne da preuzima ulogu nekoga ko upravlja takvim mestima.¹⁸⁶

Primer obezbeđenja odgovarajuće lokacije za naselja

U Francuskoj, gradovi koji imaju više od 5.000 stanovnika imaju obavezu da obezbede lokacije za naselja za određen broj putujućih zajednica Roma i Sinta (npr. 50 ljudi). Taj propis se pokazao korisnim u dekoncentraciji naselja u zemlji.¹⁸⁷

Četvrto, u vezi sa deložacijom, policijski službenici treba da se staraju da se ti postupci vrše uz poštovanje opštih načela humanosti (da se deložacija ne vrši u toku noći, da se ostavi dovoljno vremena za hranjenje dece itd), i poštovanje načela srazmernosti u upotrebi sile, imajući u vidu i opasnosti koju može prozrokovati korišćenje teške opreme i mogućnost izbijanja požara u objektima. Transparentnost deložacije će se obezbediti, a legalnost postupka dokumentovati pravljenjem video zapisa intervencije.¹⁸⁸

Naravno, količina logističkih resursa i taktičke planske/operativne procedure neophodne za „masovne deložacije“ razlikuju se od onih koje su neophodne

185 Videti: Savet Evrope, Preporuka Rec(2005) 4 Komiteta ministara državama članicama o unapređenju stambenih uslova za Rome i putujuće zajednice u Evropi, Strazbur, stav 26; videti i Komitet Ujedinjenih nacija za ekonomska, socijalna i kulturna prava, opšti komentar br. 7. Pravo na adekvatno stanovanje (član 11.1 Sporazuma): prisilne deložacije, 16. sednica 1997, stav 16.

186 Videti, na primer, Udruženje policijskih direktora Engleske, Velsa i Severne Irske 2008, Smernice o bespravnim naseljima (op.cit, nap. 69), str. 3-9; videti i Savet Južnog Norfolka, *Strategija za Cigane i putnike u Norfolku*, april 2005-mart 2008, str. 15; i Ričardson, Džoana, *Rad policije sa zajednicama Cigana i putnika*, Lester 2005, str. 24-31; i Policija Merisajda 2009, *Cigani i putnici (politika i procedure)*, verzija V1. 3-4. mart 2009, str. 8-10.

187 Dubuis, Samuel, *Etat des relations entre la police et les Roms, Sinti et voyageurs: des contacts locaux établis autour des aires d'accueil*, prezentacija sa radionice za policijske eksperte o temi *Policija i Romi i Sinti. Dobra praksa u izgradnji poverenja i razumevanja*, Beč, 28. 9. 2009, str. 1.

188 Videti: Komitet Ujedinjenih nacija za ekonomska, socijalna i kulturna prava, Opšti komentar br. 7. Pravo na adekvatno stanovanje (član 11.1 Sporazuma): prisilne deložacije (op. cit, nap. 185), stav 15.
Coxhead, *Dalji koraci. Kako se zajednice Cigana i putnika mogu više angažovati u unapređenju učinka policije* (op.cit, nap. 95), str. 27; i Merseyside Police 2009, *Cigani i putnici (politika i procedure)* (op.cit, nap. 119), str. 11-12; i *Institut za istragu i sprečavanje krivičnih dela: Pregled policijske politike i prakse u odnosu na Rome u Rumuniji* (op.cit, nap. 48), str. 54, 57 i 88.

za deložacije manjih grupa. Policija i drugi državni organi treba dakle da budu spremni da obezbede resurse za profesionalno obavljanje tih operacija.

Primer smernica za sprovođenje akcija u romskim naseljima

U Rumuniji, Ministarstvo unutrašnjih poslova izradilo je priručnik o standardnim procedurama rada za specijalne interventne jedinice, koji sadrži poglavlje pod naslovom: „Intervencija u slučajevima marginalizovanih zajednica s visokim stepenom solidarnosti“, koje se bavi karakteristikama u ponašanju i merama koje policija treba da preduzme da ne bi došlo do kršenja ljudskih prava u toku intervencije. U priručniku se opisuju pripremne radnje, kao što je dokumentovanje strukture stanovništva, karakterističnih obeležja običaja i stavova stanovništva, identifikuju se potencijalni saradnici i informanti i konfiguracija zemljišta.

Priručnik govori i o strategijama kojima se garantuje bezbednost policije za vreme sprovođenja operacije i deeskalacija potencijalnih tenzija, između ostalog i angažmanom lokalnih policijskih službenika, lokalnih vlasti i lidera lokalnih zajednica u procesu javnog informisanja i medijacije, kao i preduzimanje mera za ocenu policijskih operacija, uključujući i video zapisivanje operacija.¹⁸⁹

Prevenција i upravljanje konfliktima između različitih zajednica

Osnovni doprinos policije prevenciji i upravljanju konfliktima i tenzijama između Roma i Sinti i drugih zajednica jeste praćenje stepena tenzija između tih zajednica, na osnovu dokaza i sistematski praćenih indikatora. „Dokazi treba da se sastoje od (a) broja i težine konkretnih incidenata (npr. javna saopštenja, ispoljavanje uvredljivih poruka, pretnje i nasilje između pojedinaca) među licima i grupama koje pripadaju različitim etničkim zajednicama, i koji imaju potencijal eskalacije, i (b) obaveštajnih podataka koji potiču iz izvora u samim zajednicama o opštem nivou međuetničkih konflikata od interesa i stepena animoziteta između grupa, ili o planovima koji se prave za konkretne akte neprijateljstva.“¹⁹⁰ Policija će takve informacije primati isključivo ako zajednice imaju poverenja u sposobnost policije da spreči dalju eskalaciju tenzija. Pouzdanost informacija takođe zavisi od uzajamnog poverenja.

189 Videti: Generalni inspektorat policije Rumunije/Institut za prevenciju i psihosociologiju, Izveštaj o proceni policijskog rada i romskih zajednica, Bukurešt 2009, str. 4; i Ministarstvo unutrašnjih poslova, Intervencija u slučajevima sa marginalizovanim zajednicama sa visokim stepenom solidarnosti. Specifična obeležja i preporuke, Bukurešt 2007.

190 Visoki komesar za nacionalne manjine OEBS-a, Preporuke za rad policije u multietničkim društvima (op.cit, nap. 28), prep. 21, str. 39f.

Konsultacije sa zajednicama uz učešće drugih državnih organa treba takođe da imaju za rezultat zajedničke inicijative za prevenciju kriminaliteta. To podrazumeva aktivnosti medijacije između različitih grupa i integraciju grupa u društvo. U slučaju postojećih tenzija, treba uložiti napore da se pojača vidljivost policijskih patrola i grupa građana koji prate bezbednost u svom naselju i donesu infrastrukturne mere (u koordinaciji sa opštinama). Cilj bi bio da se ojačaju kapaciteti policije za nadzor – postavljanjem kamera, ili popravljanjem bezbednosne situacije uopšte – postavljanjem boljeg osvetljenja i izgradnjom asfaltiranih puteva u zaostalijim krajevima radi lakšeg pristupa policije i obrnuto.

Primer inicijative za rešavanje konflikta

U Rumuniji, NVO Romski centar za socijalnu intervenciju i studije pokrenuo je projekat pod nazivom „Serija romskih okruglih stolova za promociju poverenja i komunikacije u zajednicama i sprečavanje kriminaliteta“. Učesnici tih radnih stolova bili su Romi, pripadnici policije i drugih administrativnih i državnih organa i verskih organizacija, NVO i drugi. Ti skupovi su omogućili otvoren razgovor i dijalog o odnosima između različitih zajednica i policije i promovisali načine prevencije i reakcije na krizne situacije.¹⁹¹

U slučaju eskalacije nasilja između etničkih grupa, policija mora intervenirati na takav način da očuva svoj legitimitet u očima svih grupa. To zahteva, s jedne strane, nepristrasno ponašanje, gonjenje za počinjene povrede zakona bez obzira sa čije strane u konfliktu te povrede dolaze i nesvrstavanje ni na jednu stranu. S druge strane, sila se mora upotrebljavati isključivo kao poslednje rešenje, naročito upotreba vatrenog oružja, i uvek u najmanjoj mogućoj meri, srazmerno zaprećenoj opasnosti vodeći računa o smanjenju štete i povređivanja na najmanju moguću meru. Prilikom upotrebe sile, policijski službenici moraju se strogo pridržavati jasnih kodeksa ponašanja. O svakoj upotrebi vatrenog oružja moraju se neodložno i detaljno obavestiti nadležni organi.¹⁹²

Kao organ koji predstavlja državu, sve aktivnosti policije i drugih državnih organa pažljivo će pratiti sve dotične zajednice tako da postupci policije imaju najveći uticaj na to kakav će biti odnos različitih zajednica sa državom. Nepristrasnim i profesionalnim postupanjem u rešavanju konflikata između različitih etničkih zajednica, policija i drugi državni organi moraju nastojati da steknu i sačuvaju poverenje svih zajednica u državi.

¹⁹¹ Videti: Evropska komisija za borbu protiv rasizma i netolerancije (ECRI) 2001, *Praktični primeri borbe protiv rasizma i netolerancije prema Romima/Ciganima* (op.cit, nap. 67), str. 61f.

¹⁹² Za sveobuhvatnu studiju o upotrebi sile, videti OEBS, *Priručnik za demokratski rad policije* (op.cit, nap. 34), str. 34-36.

Borba protiv incidentata i krivičnih dela motivisanih mržnjom

Borba protiv zločina iz mržnje ne počinje njihovom istragom. Države moraju preduzeti efikasne mere, između ostalog i usvajanje – u skladu sa svojim ustavnim poretkom i međunarodnim obavezama – zakona koji su neophodni za obezbeđenje zaštite od svakog akta koji predstavlja podsticanje na nasilje protiv lica ili grupa i koji je zasnovan na nacionalnoj, rasnoj, etničkoj diskriminaciji, neprijateljstvu ili mržnji.¹⁹³ U okviru domaćih zakona, a poštujući slobodu izražavanja, države su u obavezi da se suprotstave podsticanju na iminentno nasilje i zločin iz mržnje.¹⁹⁴ Osim toga, moraju se boriti protiv zločina iz mržnje koji se često raspiruje rasističkom propagandom u medijima ili na internetu, i na odgovarajući način osuditi zločine iz mržnje javno kada god do njih dođe.¹⁹⁵ Shodno svojim međunarodnim obavezama, države moraju zabraniti i organizacije kao i organizovanu i svaku drugu propagandnu aktivnost koja promovise ili podstiče na rasnu diskriminaciju.¹⁹⁶ U cilju sticanja poverenja zajednica Roma i Sinta, policija treba da pokaže proaktivan pristup i spremnost na korišćenje svojih ovlašćenja protiv rasizma, istovremeno objašnjavajući Romima i Sintima ustavne obaveze policije i njenu ulogu.¹⁹⁷ Javna tela poput onih koja su opisana u poglavlju I | I.2.1 mogla bi biti adekvatno mesto za razmatranje tih pitanja.

U pogledu borbe protiv zločina iz mržnje, „element rasizma i etničke mržnje [...] često je eksplicitan, iako nekad zna biti neprimetan ili prikriiven. U multietničkom kontekstu, policija uvek treba da razmotri mogućnost takvih motiva za vršenje krivičnih dela i (bez obzira na svoje početno mišljenje o tom pitanju) treba uvek da u istrazi prihvati navode oštećenog ili drugog lica da postoji element rasne motivacije“.¹⁹⁸

U cilju borbe protiv etnički motivisanog kriminala, policija mora da evidentira (budući da postoje procedure evidentiranja) i istražuje takve zločine (videti

193 Konferencija za bezbednost i saradnju u Evropi, *Dokument sa sastanka konferencije u Kopenhagenu o ljudskoj dimenziji KEBS-a*, Kopenhagen 1990.

194 OEBS, Odluka br. 10/07, *Tolerancija i nediskriminacija: Promovisanje uzajamnog poštovanja i razumevanja*; MC.DEC/10/07, Madrid 2007.

195 OEBS, Odluka br. 12/04, *Tolerancija i nediskriminacija*, MC.DEC/12/04, prilog, Sofija 2004.

196 Generalna skupština Ujedinjenih nacija, Rez. 2106(XX), *Međunarodna konvencija o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije* (1965), član 4(b).

197 Videti: Oakley, Robin, *Borba protiv rasističkog i ksenofobičnog nasilja u Evropi: Uloga policije*, u OEBS ODIHR, *Polijski rad i Romi: priručnik sa izvorima*. Zbirka pratećih dokumenata za sprovođenje akcionog plana OEBS-a za Rome i Sinte. Neobjavljen nacrt dokumenta izrađen za ODIHR CPRSI, str. 107-116, ovde str. 114f; videti i Oakley, *Borba protiv rasističkog i ksenofobičnog nasilja u Evropi*, Council of Europe Publishing, 1996, str. 59-75.

198 Visoki komesar OEBS-a za nacionalne manjine, *Preporuka za rad policije u multietničkim društvima* (op.cit, nap. 28) Prep. 19, str. 36.

Strategije (Poglavlje III.2.2) i Smernice (Poglavlje III.2.3)). Dokazi postojanja elemenata etničke motivisanosti moraju se ispravno prikupiti kako bi se izložili sudu.¹⁹⁹ Time će se sudu omogućiti da u obzir uzme mogućnost pristrasnosti u motivaciji prilikom određivanja kazne.

„Policija treba da obezbedi da poverenje za prijavljivanje takvih krivičnih dela ima ne samo većinska nego i manjinska zajednica koja je u nesrazmernom obimu žrtva takvih dela, pa bi policija trebalo da saraduje sa NVO i grupama u zajednici u tom smislu.“²⁰⁰ Početni korak u unapređenju poverenja Roma i Sinta jeste da rukovodioci policije razgovaraju sa žrtvama i predstavnicima dotičnih zajednica, da saslušaju njihove primedbe, i da javno pokažu razumevanje prirode i posledica takvih krivičnih dela. Ti razgovori treba da se nastave davanjem javnih saopštenja da je policija privržena borbi protiv rasno motivisanih krivičnih dela i da neće biti nimalo tolerancije za krivična dela počinjena protiv Roma²⁰¹, uključujući i od strane policijskih službenika. (Za druge prigodne načine komunikacije sa zajednicama, pogledati Poglavlje III.5.1.)

Policija može uvesti i mehanizme za anonimno prijavljivanje zločina iz mržnje kada članovi zajednice nerado prijavljuju takve incidente.²⁰²

Primeri inicijativa za povećanje broja prijava krivičnih dela iz mržnje

U Finskoj, država je ustanovila program koji se bavi povećanjem broja prijava krivičnih dela iz mržnje i izgradnjom poverenja zajednice. Inicijativa je kroz kampanje podizanja svesti, seminare i distribuciju informativnog materijala imala za cilj jačanje odgovarajućih NVO i podsticanje žrtava – između ostalih i Roma – da prijavljuju krivična dela motivisana mržnjom.²⁰³

U Švedskoj, romska Riksförbundet (Nacionalna federacija Roma) pokrenula je dvogodišnju inicijativu za prevenciju zločina iz mržnje, u saradnji s drugim udruženjima i nadležnim državnim organima. Cilj projekta je unapređenje zna-

199 Videti: Visoki komesar OEBS-a za nacionalne manjine, Preporuka za rad policije u multietničkim društvima (op.cit, nap. 28), Prep. 19, str. 37.

200 Visoki komesar OEBS-a za nacionalne manjine, Preporuka za rad policije u multietničkim društvima (op.cit, nap. 28), Prep. 19, str. 37; videti i

Kancelarija OEBS-a za demokratske institucije i ljudska prava, Prevencija i reakcija na krivična dela iz mržnje. Informator za NVO u regionu koji pokriva OEBS (op.cit, nap. 12), str. 19ff.

201 Evropska komisija za borbu protiv rasizma i netolerancije (ECRI), Opštepitička preporuka br. 3 (op. cit, nap. 55), str. 5.

202 Videti: Danflous, Romy, *Rad policije sa Romima, Ciganima i putnicima* (op.cit, nap. 128), str. 268.

203 OEBS, Kancelarija OEBS-a za demokratske institucije i ljudska prava, *Zločin iz mržnje u regionu OEBS-a – Incidenti i reakcije. Godišnji izveštaj za 2008.* (op.cit, nap. 12), str. 39.

nja i kapaciteta Roma za prijavljivanje zločina iz mržnje, povećanje poverenja u pravosudni sistem i poboljšanje prikupljanja podataka, kao i obaveštavanje nadležnih organa i šire javnosti o pitanjima koja zaokupljaju Rome.²⁰⁴

U Velikoj Britaniji, policijska uprava u Kembridžširu izradila je CD „Del gavvers pukker-cheerus“ [„Dajte policiji šansu“] (videti Poglavlje III.3.1), kojim se romska zajednica podstiče na prijavljivanje krivičnih dela iz mržnje.²⁰⁵

U skladu s preporukama Saveta Evrope o zaštiti podataka o ličnosti koji se prikupljaju u statističke svrhe (videti i Poglavlja III.1.4 i III.5.2), policija treba takođe „da prikuplja anonimne, zbirne statističke podatke o tim krivičnim delima i da ih analizira tako da može pratiti učestalost navedenih krivičnih dela i efikasnost svoje reakcije na njih. Ti podaci treba da budu dostupni drugim državnim organima i nevladinim organizacijama kako bi ti organi i organizacije mogli saradivati s policijom u preduzimanju preventivnih radnji.“²⁰⁶ Zvanične podatke treba upotpuniti podacima koje prikupljaju NVO da bi se formirala što obuhvatnija slika postojećeg stanja.²⁰⁷

Osim toga, policija treba, u saradnji s drugim državnim organima i NVO, da preduzima sve odgovarajuće mere za pružanje podrške i zaštite žrtava tih krivičnih dela i da obaveštava žrtve o napretku istraga koje sprovode. Ovde ponovo policija, kao prva dodirna tačka sa žrtvama kriminala, ima obavezu da obaveštava oštećene o njihovim pravima i da im omogući pristup pravdi.²⁰⁸

Osim bliske komunikacije sa zajednicama u cilju ocenjivanja stepena tenzija, konkretne mere za prevenciju krivičnih dela iz mržnje podrazumevale bi, kao i u slučaju prevencije i upravljanja etničkim konfliktima uopšte, i praćenje ekstremnih neonacističkih grupa uz podršku obaveštajnih službi. Nevladine

204 OEBS, Kancelarija OEBS-a za demokratske institucije i ljudska prava, *Zločini iz mržnje u regionu OEBS-a – Incidenti i reakcije. Godišnji izveštaj za 2008.* (op.cit, nap. 12), str. 39.

205 Coxhead, John/Home Office 2005, *Dalji koraci. Kako se zajednice Cigana i putnika mogu više angažovati u napređenju učinka policije* (op.cit, nap. 92), str. 25.

206 OEBS, Kancelarija OEBS-a za demokratske institucije i ljudska prava, *Zločini iz mržnje u regionu OEBS-a – Incidenti i reakcije. Godišnji izveštaj za 2008.* (op.cit, nap. 28), Prep. 19, str. 37.

207 Videti: Kancelarija OEBS-a za demokratske institucije i ljudska prava, *Prevencija i reakcija na krivična dela iz mržnje* (op.cit, nap. 12), str. 27.

208 OEBS, *Priručnik za demokratski rad policije* (op.cit, nap. 34), str. 30; Savet Evrope, Preporuka br. R (85) 11 Komiteta ministara državama članicama o položaju žrtava u okviru krivičnog prava i krivičnog postupka (1985), čl. 1-4.

Visoki komesar OEBS-a za nacionalne manjine, *Preporuke za rad policije u multietničkim društvima* (op.cit, nap. 28), Prep. 20, str. 37; videti i Evropska komisija za borbu protiv rasizma i netolerancije (ECRI), *Opštepitičke preporuke* br. 3 (op.cit, nap. 55), str. 4 i Kancelarija OEBS-a za demokratske institucije i ljudska prava, *Prevencija i reakcija na krivična dela iz mržnje* (op.cit, nap. 12), str. 21 i 33-41.

organizacije mogu imati aktivnu ulogu u praćenju govora mržnje na medijima i internetu.²⁰⁹

Osnovna preventivna policijska radnja podrazumeva, međutim, brzu i efikasnu reakciju policije na govor mržnje i zločin iz mržnje, koja će imati preventivno dejstvo na potencijalne izvršioce.

III.5.3 Odgovornost policije za preduzete radnje

Organi gonjenja podležu kontroli, nadzoru i proverama kojima se obezbeđuje njihov integritet i ispravno funkcionisanje, što predstavlja sastavni deo demokratskog rada policije.²¹⁰

Moraju se uvesti efikasni mehanizmi internog i eksternog nadzora i postupci rešavanja žalbi na rad policije tokom policijskih operacija. Zastupljenost Roma i Sinta u tim strukturama značajno bi povećalo legitimitet policije među ovim dvema zajednicama.

Rutinsko sačinjavanje video zapisa policijskih operacija kao što su zaustavljanje, pretresi, racije, deložacije i regulisanje javnog reda i mira značajno bi olakšalo istrage po pritužbama na rad policije i omogućilo inspektorima da potvrde ili opovrgnu optužbe.

Rezultati istraga i odnosne sankcije moraju se obznaniti, inače javnost neće steći poverenje u mehanizme nadzora.

Osim toga, javno priznanje i osuda slučajeva rasističkog ili neprofesionalnog ponašanja policijskih službenika u odnosu na Rome i Sinte, zajedno sa odgovarajućim disciplinskim i pravnim postupcima protiv počinitelaca i naknada oštećenima, značajno bi unapredilo poverenje Roma i Sinta u policiju i unapredilo međusobne odnose.

Institucije koje nadziru rad policije takođe treba da imaju kapacitet za analizu i ocenu policijskih akcija kako bi se uočili trendovi nedozvoljenog rada policije i utvrdile potrebe za obuku u cilju prevazilaženja utvrđenih nedostataka.

209 Kancelarija OEBS-a za demokratske institucije i ljudska prava, *Prevenција i reakcija na krivična dela iz mržnje* (op.cit, nap. 12), str. 43-45.

210 OEBS, *Priručnik za demokratski rad policije* (op.cit, nap. 34), str. 39.

Primer institucije za nadzor čiji je cilj unapređenje odnosa između policije i Roma

U Rumuniji je formiran konsultativni odbor pri Generalnoj direkciji policije koga čine rukovodioci glavnih odseka zaduženih za održavanje reda i mira, ljudske resurse i institucionalnu organizaciju i razvoj policije. Zadužen je za analizu vanrednih slučajeva policijskih intervencija u romskim zajednicama i formulisanje preporuka ili rešenja za adekvatno sprovođenje tih intervencija.²¹¹

211 Videti: Institut za istragu i sprečavanje krivičnih dela, *Pregled policijske politike i prakse u odnosu na Rome u Rumuniji* (op.cit, nap. 48), str. 89.

IV. Zaključci i preporuke

S obzirom na postojeće obrasce diskriminacije i rasno motivisanog nasilja nad zajednicama Roma i Sinta u velikom broju država članica OEBS-a, potrebno je znatno unaprediti reakciju policije na te pojave. Policija treba da unapredi odnos sa zajednicama Roma i Sinta budući da partnersko rešavanje problema predstavlja jedini način na koji policija može delotvorno sprečavati krivična dela i diskriminaciju, vršiti istragu i služiti potrebama i pravima i štititi potrebe i prava najveće manjinske grupe u oblasti OEBS-a.

Ova publikacija sadrži pregled relevantnih opštih informacija i dobre prakse s ciljem strateškog unapređenja rada policije u zajednicama Roma i Sinta, i pokriva sledeće oblasti:

- sistematsku procenu policijske politike i prakse u odnosu na Rome i Sinte,
- izradu regulative, kodeksa ponašanja, etičkih kodeksa i standardnih procedura rada,
- upravljanje ljudskim resursima,
- obuku i profesionalni razvoj, i
- rad sa zajednicama Roma i Sinta: izgradnju partnerstava i vođenje operacija.

Kako bi ti strateški koraci bili uspešno sprovedeni, a dobijeni rezultati bili održivi, potrebno je uzeti u obzir nekoliko ključnih elemenata. Da bi imale maksimalan uticaj, politike policijskog rada ne treba posmatrati izolovano već kao sastavni deo politike za integraciju Roma i šire strategije borbe protiv sistematske diskriminacije i unapređenja inkluzije Roma i Sinta. Štaviše, ukoliko je potrebno, romska pitanja treba da budu uključena u strategije za opštu reformu policije kako bi se obezbedilo da policija u svom radu poštuje ljudska prava, da bude orijentisana na pružanje usluge i da odgovori na zahteve multietničkog društva.

Pored toga, potrebno je preduzeti sve strateške korake radi unapređenja odnosa između policije i zajednica Roma i Sinta, i to od zakonodavnog nivoa i nivoa politike do upravljačkog i operativnog nivoa, uz blisku saradnju sa svim akterima, uključujući naročito predstavnike zajednica Roma i Sinta, ali i drugih nadležnih državnih organa (npr. u oblasti obrazovanja, stanovanja i zdravstva), predstavnike crkava, građanskog društva i privatnog sektora.

Budući da imaju neposredno znanje o kulturi, običajima, potrebama i bojaznima zajednica Roma i Sinta, pripadnici tih zajednica treba aktivno da učestvuju

u izradi politika, regrutovanju policijskih službenika Roma i Sinta, formulisanju i pružanju policijske obuke o romskim pitanjima, uspostavljanju partnerstava između policije i zajednica Roma i Sinta i unapređenju odgovornosti policije. Prisustvo Roma i Sinta u tim strukturama i aktivnostima ne samo da povećava sposobnosti policije nego i znatno unapređuje legitimnost tih struktura i aktivnosti u zajednicama.

Međutim, policiji je nekad teško da ubedi zajednice Roma i Sinta da aktivno sarađuju budući da te zajednice nemaju poverenja u policiju zbog pristrasnog i represivnog tretmana koje su doživljavale od policije u prošlosti, kao i zbog tradicionalnog nedostatka interesovanja za saradnju s policijom. Stoga je važno da policija pristupi različitim grupama Roma i Sinta i identifikuje one koje su otvorenije za saradnju. Pomoć građanskog društva može biti veoma korisna u prepoznavanju i podsticanju tih grupa da se uključe.

Kako bi dobilo podršku svih aktera za sprovođenje promena, političko i policijsko rukovodstvo mora biti posvećeno i jasno iskazati svoju spremnost da unapredi rad policije u zajednicama Roma i Sinta, kao i da sprovede potrebne promene na organizacionom, upravljačkom i operativnom nivou u celoj policijskoj službi. Takav stav treba saopštiti svim relevantnim akterima unutar i van policije, kao i zajednicama Roma i Sinta.

Posvećenost promenama potrebno je izraziti u praksi putem uspostavljanja i održavanja dugoročnih partnerstava između policije i zajednica Roma i Sinta i razmenjivanjem primera uspešnih partnerskih inicijativa s drugim regionima država članica.

Partnerske inicijative su održive samo ako policija svakodnevno pokazuje svoju spremnost i sposobnost pružanja profesionalne, kvalitetne usluge svim pripadnicima zajednice, uključujući Rome i Sinte, naročito tokom rada u oblastima koje su podložne konfliktima i tenzijama. Jedan primer loše prakse samo jednog službenika može poništiti uspehe njegovih/njenih kolega.

Budući da Romi i Sinti žive u brojnim različitim zemljama na prostoru OEBS-a, a suočavaju se sa sličnim problemima, transnacionalni pristup vlada, policijskih organa i građanskog društva bio bi koristan u razmeni dobre prakse u sprovođenju Akcionog plana za unapređenje položaja Roma i Sinta na prostoru OEBS-a.

Institucije OEBS-a, operacije na terenu i tematske jedinice, sa svojim jedinstvenim nadležnostima i resursima, spremne su da pruže podršku državama članicama u sprovođenju svih strateških koraka unapređenja odnosa između policije i zajednica Roma i Sinta, na način izložen u ovoj publikaciji.

V. Referentni dokumenti

V.1 Međunarodni dokumenti

Konferencija za bezbednost i saradnju u Evropi, *Dokument sa sastanka u Kopenhagenu Konferencije o ljudskoj dimenziji KEBS-a*, Kopenhagen, 1990, videti: http://www.osce.org/documents/odihr/1990/06/13992_en.pdf (17. avgust 2009).

Konferencija za bezbednost i saradnju u Evropi, *Helsinški dokument 1992. Iza-zovi promena*, Helsinki 1992, videti: http://www.osce.org/documents/mcs/1992/07/4048_en.pdf (12. maj 2009).

Komitet ministara Saveta Evrope, Preporuka br. R (97) 18. Komiteta ministara državama članicama o zaštiti podataka o ličnosti koji se prikupljaju i obrađuju u statističke svrhe (1997), videti: <https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=567406&SecMode=1&DocId=578856&Usage=2> (1. maj 2009).

Parlamentarna skupština Saveta Evrope, Uredba 690 (1979) o deklaraciji o policiji (1979), videti: <http://www.legislationline.org/documents/action/popup/id/8011> (5. april 2009).

Savet Evrope, Preporuka br. R (85) 11. Komiteta ministara državama članicama o položaju žrtve u okviru krivičnog zakona i postupka (1985), videti: <https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=605227&SecMode=1&DocId=686736&Usage=2> (3. april 2009).

Savet Evrope, Preporuka br. R (2000) 10. Komiteta ministara državama članicama on kodeksima ponašanja državnih službenika (2000), videti: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=353945&Site=CM> (2. mart 2009).

Savet Evrope, Preporuka Rec(2001) 10. Komiteta ministara državama članicama on Evropskom kodeksu policijske etike (2001), videti: [http://www.coe.int/t/e/legal_affairs/legal_co-operation/police_and_internal_security/conferences/2002_vilnius/Rec\(2001\)10%20European%20Code%20of%20Police%20Ethics.asp](http://www.coe.int/t/e/legal_affairs/legal_co-operation/police_and_internal_security/conferences/2002_vilnius/Rec(2001)10%20European%20Code%20of%20Police%20Ethics.asp) (1. april 2009).

Savet Evrope, Preporuka Rec (2005) 4. Komiteta ministara državama članicama o pobošljanju stambenih uslova Roma i putnika u Evropi, videti: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=825545&Site=CM> (25. april 2009).

Savet Evrope, *Bečka deklaracija*, samit Saveta Evrope, Beč, 9. oktobar 1993, videti: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=621771&BackColorIntranet=9999CC&BackColorIntranet=FFBB55&BackColorLogged=FFAC75> (11. maj 2009).

Savet Evrope/Komesar za ljudska prava, *Mišljenje Komesara za ljudska prava o nezavisnom i delotvornom utvrđivanju žalbi protiv policije*, CommDH(2009)4, 12. mart 2009, videti: <https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?Index=no&command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=1374133&SecMode=1&DocId=1376740&Usage=2> (11. maj 2009).

Savet Evropske unije, *Direktiva Saveta 2000/43/EC od 29. juna 2000. o primeni načela jednakog tretmana lica bez obzira na njihovo rasno ili etničko poreklo*, Službeni list L 180, 19/07/2000P. 0022 - 0026, videti: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32000L0043:en:HTML> (12. avgust 2009).

Evropska komisija za borbu protiv rasizma i netolerancije (ECRI), ECRI Opštopolitička preporuka br. 3 o borbi protiv rasizma i netolerancije protiv Roma/Cigana, CRI(98)29 rev., usvojena 6. marta 1998, Strazbur, 1998, videti: <http://www.ihostr.org.tr/dosya/coe/ecri/ECRL3.pdf> (10. mart 2009).

Evropska komisija za borbu protiv rasizma i netolerancije (ECRI), ECRI Opštopolitička preporuka br. 11 o borbi protiv rasizma i rasne diskriminacije tokom policijskog rada, CRI(2007)39, usvojena 29. juna 2007, Strazbur, 2007, videti: http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/activities/GPR/EN/Recommendation_N11/e-RPG%2011%20-%20A4.pdf (10. april 2009).

Evropska komisija za borbu protiv rasizma i netolerancije (ECRI), *Izjava Evropske komisije za borbu protiv rasizma i netolerancije o nedavnim događajima koji su imali uticaj na Rome i imigrante u Italiji*, usvojena 20. juna 2008 na 46. plenarnom sastanku ECRI, videti: http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/library/PressReleases/53-20_06_2008_en.asp (5. april 2009).

Evropski sud za ljudska prava, *Slučaj Velikova protiv Bugarske*, predstavka br. 41488/98, presuda, Strazbur, 18. maj 2000, videti: http://www.coe.int/t/dg3/romatravellers/jurisprudence/caselaw/VELIKOV_A_en.asp (21. septembar 2009).

Evropski sud za ljudska prava, *Slučaj Anguelova protiv Bugarske*, predstavka br. 38361/97, presuda, Strazbur, 13. juni 2002, videti: http://www.coe.int/t/dg3/romatravellers/jurisprudence/caselaw/ANGUELOVA_en.asp (21. septembar 2009).

Evropski sud za ljudska prava, *Slučaj Šečić protiv Hrvatske*, predstavka br. 40116/02, presuda, Strazbur, 22. juni 2000, videti: http://www.coe.int/t/dg3/romatravellers/jurisprudence/Pressreleasesecic_en.asp (21. septembar 2009).

Evropski sud za ljudska prava, *Slučaj Nachova i drugi protiv Bugarske*, predstavke br. 43577/98 i 43579/98, presuda, Strazbur, 6. juli 2005, videti: http://www.coe.int/t/dg3/romatravellers/jurisprudence/caselaw/NACHOVAfinal_en.asp (21. septembar 2009).

Evropski sud za ljudska prava, *Slučaj Cobzaru protiv Rumunije*, predstavka br. 48254/99, presuda, Strazbur, 26. juli 2007, videti: http://www.ius.info/EUII/EUCHR/dokumenti/2007/07/CASE_OF_COBZARU_v_ROMANIA_26_07_2007.html (21. septembar 2009).

Evropski sud za ljudska prava, *Slučaj Angelova i Iliev protiv Bugarske*, predstavka br. 55523/00, presuda, Strazbur, 26. juli 2007, videti: http://www.ius.info/EUII/EUCHR/dokumenti/2007/07/CASE_OF_ANGELOVA_AND_ILIEV_v_BULGARIA_26_07_2007.html (21. septembar 2009).

OEBS, *Deklaracija sa samita u Istanbulu iz 1999*, Istanbulski dokument, Istanbul 1999, videti: http://www.osce.org/documents/mcs/1999/11/4050_en.pdf (10. juli 2006).

OEBS, *Povelja za evropsku bezbednost*, Istanbul, 1999, videti: http://www.osce.org/documents/mcs/1999/11/17497_en.pdf (20. oktobar 2009).

OEBS, Odluka br. 3/03, *Akcionni plan za unapređenje položaja Roma i Sintina u prostoru OEBS-a*, MC.DEC/3/03, Maastricht 2003, videti: http://www.osce.org/documents/odih/2003/11/1751_en.pdf (20. februar 2009).

- OEBS, Odluka br. 4/03, *Tolerancija i nediskriminacija*, MC.DEC/4/03, Mastroht 2003, videti: http://www.osce.org/documents/mcs/2006/06/19330_en.pdf (15. avgust 2009).
- OEBS, Odluka br. 12/04, *Tolerancija i nediskriminacija*, MC.DEC/12/04, Anex, Sofija, 2004, videti: http://www.osce.si/docs/mc-dec_12-04.pdf (15. avgust 2009).
- OEBS, *Deklaracija predsedavajućeg iz Kordobe*, FINAL CIO.GAL/76/05/Rev.2, Kordoba, 2005, videti: http://www.osce.org/documents/cio/2005/06/15109_en.pdf (15. avgust 2009).
- OEBS, Odluka br. 10/05, *Tolerancija i nediskriminacija: Unapređenje uzajamnog poštovanja i razumevanja*, MC.DEC/10/05, Ljubljana 2005, videti: http://www.osce.org/documents/mcs/2005/12/17441_en.pdf (15. avgust 2009).
- OEBS, Odluka br. 13/06, *Borba protiv netolerancije i diskriminacije i unapređenje uzajamnog poštovanja i razumevanja*, MC.DEC/13/06, Brisel, videti: http://www.osce.org/documents/mcs/2006/12/22565_en.pdf (15. avgust 2009).
- OEBS, Odluka br. 10/07, *Tolerancija i nediskriminacija: Unapređenje uzajamnog poštovanja i razumevanja*; MC.DEC/10/07, Madrid 2007, videti: http://www.osce.org/documents/mcs/2007/12/28629_en.pdf (15. avgust 2009).
- OEBS, Odluka br. 6/08 o *intenziviranju aktivnosti na sprovođenju Akcionog plana za unapređenje položaja Roma i Sinta na prostoru OEBS-a*, MC.DEC/6/08, Helsinki, 2008, videti: http://www.osce.org/documents/mcs/2008/12/35585_en.pdf (1. mart 2009).
- OEBS, Odluka br. 8/09 o *intenziviranju aktivnosti OEBS-a s ciljem održive integracije Roma i Sinta*, MC. DEC/8/09, Atina, 2009, videti: http://www.osce.org/documents/cio/2009/12/41862_en.pdf (6. decembar 2009).
- Komitet Ujedinjenih nacija za ekonomska, socijalna i kulturna prava, *Opšti komentar br. 7. Pravo na adekvatno stanovanje (član 11.1. Povelje): nasilne deložacije*, 16. sesija, 1997, videti: [http://www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf/\(symbol\)/CESCR+General+Comment+7.En?OpenDocument](http://www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf/(symbol)/CESCR+General+Comment+7.En?OpenDocument) (11. avgust 2009).

Generalna skupština Ujedinjenih nacija, Res. 217 A(111), *Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima* (1948), <http://www.un.org/en/documents/udhr/> (12. septembar 2009).

Generalna skupština Ujedinjenih nacija, Res. 2106(XX), *Međunarodna konvencija o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije* (1965), <http://www2.ohchr.org/english/law/pdf/cerd.pdf> (12. septembar).

Generalna skupština Ujedinjenih nacija, Res. 2200 A(XXI), *Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima* (1966).

Generalna skupština Ujedinjenih nacija, Res. 2200A (XXI), *Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima* (1966), videti: <http://www2.ohchr.org/english/law/pdf/ccpr.pdf> (15. septembar 2009).

Generalna skupština Ujedinjenih nacija, Res. A/Res/34/180, *Konvencija o ukidanju svih oblika diskriminacije žena* (1979), videti: <http://www2.ohchr.org/english/law/cedaw.htm> (15. septembar 2009).

Generalna skupština Ujedinjenih nacija, Res. A/Res/34/169, *Kodeks ponašanja za policijske službenike* (1979), videti: <http://www2.ohchr.org/english/law/pdf/codeofconduct.pdf> (15. septembar 2009).

Generalna skupština Ujedinjenih nacija, Res. A/Res/39/46, *Konvencija protiv torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih postupaka ili kazni* (1984), videti: <http://www.un.org/documents/ga/res/39/a39r046.htm> (15. septembar 2009).

Generalna skupština Ujedinjenih nacija, Res. A/Res/43/173, *Skup načela za zaštitu svih lica u bilo kom obliku pritvora ili zatvora* (1988), videti: <http://www.un.org/documents/ga/res/43/a43r173.htm> (15. septembar 2009).

Generalna skupština Ujedinjenih nacija, Res. A/Res/44/25, *Konvencija o pravima deteta* (1989), videti: <http://www.un.org/documents/ga/res/44/a44r025.htm> (15. septembar 2009).

Generalna skupština Ujedinjenih nacija, Res. A/Res/45/107, *Međunarodna saradnja u prevenciji krivičnih dela i krivično pravosuđe u kontekstu razvoja* (1990), videti: <http://www.un.org/documents/ga/res/45/a45r107.htm> (15. septembar 2009).

Generalna skupština Ujedinjenih nacija, Res. A/Res/45/113, *Smernice za zaštitu maloletnika lišenih slobode* (1990), videti: <http://www.un.org/documents/ga/res/45/a45r113.htm> (15. septembar 2009).

Generalna skupština Ujedinjenih nacija, Res. A/Res 47/135, *Deklaracija o pravima lica koja pripadaju nacionalnim ili etničkim, verskim ili jezičkim manjinama* (1993), videti: <http://www.un.org/documents/ga/res/47/a47r135.htm> (15. septembar 2009).

Generalna skupština Ujedinjenih nacija, Res. A/Res/48/134, *Domaće institucije za promovisanje i zaštitu ljudskih prava* (1993), videti: <http://www.un.org/documents/ga/res/48/a48r134.htm> (15. septembar 2009).

Savet za ljudska prava Ujedinjenih nacija, Res. A/HRC/1/L.2, *Međunarodna konvencija o zaštiti svih lica od prisilnog nestanka* (2006), videti: <http://www2.ohchr.org/english/law/pdf/disappearance-convention.pdf> (15. septembar 2009).

V.2 Bibliografija

Amnesty International, *Evropa: Diskriminacija Roma*, Media Briefing, News service br. 205, 25. oktobar 2007, videti: <http://www.amnesty.org/en/library/asset/EUR01/012/2007/en/52f9fe6e-d35c-11dd-a329-2f46302a8cc6/eur010122007en.pdf> (11. mart 2009).

Udruženje policijskih direktora Engleske, Velsa i Severne Irske, *Smernice o nedozvoljenim naseljima*, London 2008, videti: <http://www.acpo.police.uk/policies.asp> (10. juli 2009).

Ayuntamiento de Fuenlabrada, *Derechos ciudadanos ante identificaciones y registros policiales* [Prava građana prilikom legitimisanja i policijskih pretresa], Fuenlabrada.

Barton, Sasha, *Praćenje etničkih skupina, Cigana i putnika (Ethnic Monitoring, Gypsies and Travellers)*, kvartalna publikacija o pravima Roma, izdanje br.1 / 2004, str. 24-29.

Bowling, Ben/Phillips, Coretta, *Policijski rad u etničkim manjinskim zajednicama (Policing Ethnic Minority Communities)*, u: Tim Newburn, *Priručnik za policijski rad (Handbook of Policing)*, Portland 2005, str. 528-555.

Grupa za razvoj policijskog rada u zajednici (Community Policy Development Group), *Izrada politike socijalne inkluzije – Cigani i putnici (Developing the Social Inclusion Policy – Gypsies and Travellers Provision*, Izveštaj strateškog direktora (zajednica) (Report of the Strategic Director (Community)), videti: <http://www.docstoc.com/docs/5760919/ITEM-Community-Policy-Development-Group-May-ITEM-DEVELOPING-THE> (18. maj 2009).

Savet Evrope, *Policijska obuka u vezi s migrantima i nacionalnim manjinama. Praktične smernice (Police Training Concerning Migrants and Ethnic Relations. Practical Guidelines)*, Community Relations, MG-EO (94) 3 E, Strazbur 1993, videti: http://www.coe.int/t/dg3/migration/Documentation/Series_Community_Relations/Police_training_concerning_migrants_and_ethnic_relations_e%20%80%A6.pdf (1. juni 2009).

Savet Evrope, *Treći izveštaj koji je podnela Mađarska u skladu s članom 25. stav 1. Okvirne konvencije za zaštitu nacionalnih manjina (Third Report Submitted by Hungary Pursuant to Article 25, Paragraph 1 of the Framework Convention for the Protection of National Minorities)*, ACFC/SR/III(2009)007, Strazbur, 4. juni 2009, str. 46, videti: <http://www.unhcr.org/refworld/publisher,COESFCPNM,COUNTRYREP,HUN,4a72da312,0.html> (5. novembar 2009).

Savet Evropske unije; *Direktiva Saveta 2000/43/EC od 29. juna 2000. o primeni načela jednakog tretmana lica bez obzira na njihovo rasno ili etničko poreklo*, Službeni list L 180, 19/07/2000P.0022 - 0026, videti: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32000L0043:en:HTML> (12. avgust 2009).

Coxhead, John/Home Office, *Dalji koraci. Kako se zajednice Cigana i putnika mogu više angažovati u unapređenju učinka policije (Moving Forward. How the Gypsy and Traveller Communities can be more engaged to improve policing performance)*, kraljevska nagrada za inovacije u policijskoj obuci i razvoju, 2003, Derbišir 2005, videti: <http://police.homeoffice.gov.uk/publications/equality-diversity/travellers-moving-forward?view=Binary> (20. april 2009).

Coxhead, John, *Poslednje uporište rasizma? Cigani, putnici i policija (The Last Bastion of Racism? Gypsies, Travellers and Policing)*, Trentam 2007.

Coxhead, John, *Unapređenje rezultata u pogledu rase i različitosti (Improving Performance in Race and Diversity)*, Lambard Academic Publishing, 2009.

Danfloss, Romy, *Policijski rad u odnosu na zajednice Roma, Cigana i putnika (Policing in Relation to Roma, Gypsy and Traveller Communities)*, Workshop Report, Evropski dijalog, London 2006, videti: http://www.europeandialogue.org/ED_PAGES/programmes_roma_polic_e_more.html (10. mart 2009).

Danski centar za rešavanje konflikata/Danski institut za ljudska prava/Regionalni centar za uspešniju primenu mera i pregovaranje/romski CRISS/Romski centar za socijalnu intervenciju i studije/Ministarstvo uprave i unutrašnjih poslova Rumunije, *Izveštaj o regionalnoj policijskoj radionici o manjinama. Ljudska prava i upravljanje konfliktima za romske policijske službenike za vezu (Report on Regional Workshop on Policing Minorities. Human Rights and Conflict Management for Roma Liaison Police Officers)*, Sinaja, 12-15. septembar 2005, videti: <http://pm.regionalnet.org/up/programs/Conference%20Policing%20Minorities%20Report%202005.pdf> (10. avgust 2009).

Decade of Roma Inclusion Secretariat Foundation, *Deklaracija o dekadi (Decade Declaration)*, videti: http://www.romadecade.org/decade_declaration (25. april 2009).

Dimovné, Eve Keresztes, *Reforma mađarske policije (The Hungarian Police Reform)*, Ženevski centar za demokratsku kontrolu oružanih snaga (Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces), rad na konferenciji, Ženeva, videti: http://www.dcaf.ch/dcois/ev_prague_021108_hung.pdf (15. mart 2009).

Romski centar DROM, *Pomoć u sprečavanju kriminaliteta*, rad predstavljen na radionici eksperata OEBS-a o inicijativama i dobroj praksi u izgradnji poverenja i razumevanja između policije i zajednica Roma i Sinta, Beč, 28/29. oktobar 2009 (DROM Romany Centre, *Assistance of Criminality Prevention*, information provided at the OEBS experts workshop on Initiatives and Good Practices in Building Trust and Understanding among the Police and Roma and Sinti Communities)

Dubuis, Samuel, *Etat des relations entre la police et les Roms, Sinti et voyageurs: des contacts locaux établis autour des aires d'accueil*, prezentacija na radionici policijskih eksperata, na temu: *Policija i Romi i Sinti. Primeri dobre prakse u izgradnji poverenja i razumevanja (Police and Roma and Sinti. Good Practices in Building Trust and Understanding)*, Beč, 28. septembar 2009.

Resursni centar za etnokulturnu raznolikost, *Moguća misija – informativna kampanja o karijeri policajaca koji pripadaju nacionalnim manjinama* (Eth-

nocultural Diversity Resource Center, A Possible Mission – Information Campaign on the Policeman Career Belonging to National Minorities), videti: http://www.edrc.ro/projects.jsp?program_id=1 &project_id=58 (20. novembar 2009).

Evropska komisija za borbu protiv rasizma i netolerancije (ECRI), *Praktični primeri borbe protiv rasizma i netolerancije prema Romima/Ciganima (Practical Examples on Combating Racism and Intolerance against Roma/Gypsies)*, CRI (2001) 28, Strazbur 2001, videti: [http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/Good_practices/3-Roma_Gypsies/CRI\(2001\)28.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/Good_practices/3-Roma_Gypsies/CRI(2001)28.pdf) (5. april 2009).

Evropska komisija za borbu protiv rasizma i netolerancije (ECRI), *Izveštaj ECRI o Mađarskoj* (četvrti krug praćenja), CRI(2009)3, Strazbur 2009, videti: <http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/Country-by-country/Hungary/HUN-CbC-IV-2009-003-ENG.pdf> (10. juni 2009).

Evropska platforma za rad policije i ljudska prava (EPPHR), *Regrutovanje i zadržavanje policijskih službenika iz manjinskih zajednica: aspekti koje je potrebno razmotriti* (European Platform for Policing and Human Rights (EPPHR), *The Recruitment and Retention of Police Officers from Minority Communities: Points to Consider*) (2004), videti: <http://www.epphr.dk/download/platform/HR%20-%20Minority%20Officers.pdf> (10. avgust 2006).

Evropska koalicija za romsku politiku (European Roma Policy Coalition), *Informacije o...* (About), videti: <http://roma.wieni.be/about> (25. april 2009).

Evropski centar za prava Roma, *Policijsko nasilje protiv Roma*, serija izveštaja za pojedinačne zemlje, izdanje br. 12 / 2003.

Evropski centar za prava Roma, *Kratak pregled gledišta Evropskog centra za prava Roma u pogledu nasilja protiv Roma u Mađarskoj (Summary of ERRC concerns related to violence against Roma in Hungary)*, Budimpešta, 2009.

Evropski centar za prava Roma/Mađarska unija za građanske slobode, *Izveštaj o okolnostima dvostrukog ubistva koje je počinjeno u mestu Tatarszentđerđ (Tatárszentgyörgy) 23. februara 2009. i postupanje nadležnih organa (policije, ambulante službe i vatrogasaca)* (Report on the circumstances of the double murder committed at Tatárszentgyörgy on 23 February 2009 and conduct of the acting authorities (the police, ambulance and fire services)), Budimpešta, 7. maj 2009, videti:

<http://www.eumastr.org/library/static/libr2/2/h/x17lw9s2.pdf> (20. avgust 2009).

Agencija EU za osnovna prava, *Romi. Podaci iz Izveštaja o učinku*, European Union Minorities and Discrimination Survey (EU-MIDIS), 2009, videti: http://fra.europa.eu/fraWebsite/attachments/EU-MIDIS_ROMA_EN.pdf (5. maj 2009).

Fondacija „Rad policije za multietničko društvo“, *Povelja iz Roterdama: Rad policije za multietničko društvo* (Rotterdam, 1996), videti: http://www.rotterdamcharter.nl/files/site49_20050603092740_Rotterdam_Charter_%28english%29.pdf (10. juni 2006).

Bratsko udruženje evropskih policijskih službenika Roma (Fraternal Association of European Roma Law Enforcement Officers), *Uvod*, Budimpešta, 2006, videti: <http://faerleo.com/en> (10. maj 2009).

Geskó, Sándor, *Rendörök es romák: konfliktusok, vagy párbeszéd?[Policajci i Romi: konflikti ili dijalog?]*, Mediátor Tanácsadólroda, 2000. Gimes, Gergely/Juhász, Attila/Kiss, Kálmán/Krekó, Péter/Somogyi, Zoltán, *Predrasude i ekstremna desnica u Mađarskoj (Prejudices and the Extreme Right in Hungary)*, 2008. Izveštaj o stanju sa preporukama, izveštaj naručila Mađarska antirasistička fondacija (Hungarian Anti-Racist Foundation), Budimpešta, 2008, videti: http://www.maraalapitvany.hu/upload/Policies_and_Prejudices_2008.pdf (20. avgust 2009).

Grönfors, Janette/Kankainen, Heidi, *Izgradnja poverenja i razumevanja između policije i Roma u Finskoj*, prezentacija na radionici za policijske stručnjake o temi *Policija i Romi i Sinti. Dobre prakse u izgradnji međusobnog poverenja i razumevanja (Building Trust and Understanding among the Police and Roma in Finland)*, presentation at the police experts workshop on “Police and Roma and Sinti. Good Practices in Building Trust and Understanding”, Beč, 28. septembar 2009.

Halász, Katalin, *Položaj Roma u Evropi (The Situation of Roma in Europe)*, Evropska mreža za borbu protiv rasizma (ENAR), paralelni izveštaj, 2007, videti: <http://cms.horus.be/files/99935/MediaArchive/pdf/The%20situation%20of%20Roma%20in%20Europe%202007.pdf> (11. mart 2009).

Direktorat za komunikacije Ministarstva unutrašnjih poslova, *Napredak u sprovođenju Akcionog plana: Unapređenje zapošljavanja etničkih manjina u policijskog službi* (Home Office Communication Directorate, *Brea-*

king Through Action Plan: Promoting Minority Ethnic Employment in the Police Service), London, 2004, videti: <http://www.apa.police.uk/NR/rdonlyres/51FBDAC3-C72E-4DD5-B5A0-5C91190D5E84/0/BreakingThroughActionPlan.pdf> (20. maj 2009).

Human Rights First, *Nasilje nad Romima*, ispitivanje zločina iz mržnje, 2008 (*Violence Against Roma. 2008 Hate Crime Survey*), Njujork, 2008, videti: <http://www.humanrightsfirst.org/pdf/fd/08/fd-080924-roma-web.pdf> (24. april 2009).

Human Rights Watch, Kosovo: *Istraga napada na Rome* (Kosovo: Investigate Attacks on Roma), News, Brisel, 7. septembar 2007, videti: <http://www.hrw.org/en/news/2009/09/07/kosovo-investigate-attacks-roma> (16. avgust 2009).

Helsinški odbor Mađarske, *Kontrolna (kontrolisana) grupa, Konačni izveštaj o projektu za izradu strategija za efikasno zaustavljanje i pretrese policije (Control(led) Group, Final Report on the Strategies for Effective Police Stop and Search (STEPPS) Project)*, Budimpešta, 2008, videti: http://helsinki.hu/dokumentum/MHB_STEPSS_US.pdf (15. april 2009).

Institut za istragu i sprečavanje krivičnih dela, *Pregled policijske politike i prakse u odnosu na Rome u Rumuniji (Review of the Policies and Practices towards Roma in Romania)*, Bukurešt, 2007.

Isern, Imogen, *Strategija za Cigane i putnike u Norfolku (A Strategy for Gypsies and Travellers in Norfolk)*. april 2005–mart 2008, South Norfolk 2004, videti: http://www.south-norfolk.gov.uk/CARMS/meetings/cab2005-01-04ag07_appA.pdf (10. april 2009).

Kenrick, Donald/Paxon, Grattan, *Sudbina evropskih Cigana (Destiny of Europe's Gypsies)*, osnovne publikacije, Njujork, 1972.

Konrad, Oto/Šuryová, Eva, *Pilot projekat policijskih specijalaca za rad sa zajednicama u Slovačkoj*, prezentacija na bukureškoj konferenciji o „primeni i usaglašavanju nacionalnih politika o Romima, Sintima i putnicima“ (*The Pilot Project of the Police Specialists for the Work with Communities in Slovakia*, Presentation at the Bucharest Conference on The Implementation and Harmonization of National Policies on Roma, Sinti and Travellers), Bukurešt, 4-5. maj 2006, u: OEBS ODIHR Kontakt kancelarija za pitanja Roma i Sinta/Evropski dijalog, *Policijski rad i Romi: Priručnik sa izvorima. Zbirka pratećih dokumenata za sprovođenje Akcionog plana OEBS-a za Rome i Sinte (Policing and Roma: A Resour-*

ce Manual. A Compilation of Documents to Support Implementation of the OSCE Action plan for Roma & Sinti), neobjavljen nacrt dokumenta izrađen za ODIHR CPRSI, videti: http://www.osce.org/documents/odih/2006/10/21483_en.pdf (10. februar 2009).

Lesinska, Magdalena/Rozycka, Malgorzata, *Unpređenje odnosa između Roma i policije: praktični primeri za Poljsku* ("Improving Relations between Roma and the Police: Practical Examples for Poland"), Thesaurus Association, Wroclaw, Poljska, 2005, in: OEBS ODIHR Kontakt kancelarija za pitanja Roma i Sinta/Evropski dijalog, *Policijski rad i Romi: Priručnik sa izvorima. Zbirka pratećih dokumenata za sprovođenje Akcionog plana OEBS-a za Rome i Sinte*, neobjavljen nacrt dokumenta izrađen za ODIHR CPRSI, videti: http://www.osce.org/documents/odih/2006/10/21483_en.pdf (10. februar 2009).

Liégeois, Jean-Pierre, *Romi u Evropi (Roma in Europe)*, Council of Europe Publishing, Strazbur Cedex, 2007.

Mercer, Peter/Oakley, Robin, *Policajska obuka o pitanjima Cigana/putnika u Britaniji*, prezentacija na evropskoj radionici o odnosima između Roma i policije (Police Training on Gypsy/Traveller Issues in Britain", Presentation at European Workshop on Roma-Police Relations), Turska, 1999, u: OEBS ODIHR Kontakt kancelarija za pitanja Roma i Sinta/Evropski dijalog, *Policijski rad i Romi: Priručnik sa izvorima. Zbirka pratećih dokumenata za sprovođenje Akcionog plana OEBS-a za Rome i Sinte*, neobjavljen nacrt dokumenta izrađen za ODIHR CPRSI, videti: http://www.osce.org/documents/odih/2006/10/21483_en.pdf (10. februar 2009), str. 167-172.

Merseyside Police, *Cigani i putnici (politika i procedure) (Gypsy & Traveller (Policy & Procedure))*, verzija V1. 3-4. mart 2009, videti: <http://www.merseyside.police.uk/CHttpHandler.ashx?id=1050&p=0> (10. avgust 2009).

Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Slovačke /Prezidijum policije/Sektor za javni red, *Projekat policijskih specijalaca za rad sa zajednicama (The Project of the Police Specialists for the Work with Communities)*, Bratislava, oktobar 2009.

Ministarstvo unutrašnjih poslova, *Intervencija u slučajevima sa marginalizovanim zajednicama sa visokim stepenom solidarnosti. Specifična obeležja i preporuke (Intervention in Events within Marginalized Communities with a high Degree of Solidarity. Particularities and Recommendations)*, Bukurešt, 2007.

Mulcahy, Aogán/O'Mahony, Eoin, *Policijski rad i socijalna marginalizacija u Irskoj (Policing and Social Marginalisation in Ireland)*, Combat Power Agency Working Paper 05/02, videti: http://www.cpa.ie/publications/workingpapers/2005-02_WP_Policing&SocialMarginalisation.pdf (5. maj 2009).

Nacionalni obrazovni odbor/tim za obrazovanje romske populacije/Ministarstvo unutrašnjih poslova, Odeljenje za policiju, *Romanin ja poliisin kohdatessa [Kontakti između Roma i policije]*, Helsinki 2007.

Oakley, Robin, „Policijska obuka u vezi s migrantima i nacionalnim manjinama”, u: Savet Evrope, *Ljudska prava i policija*, Strazbur, 1997.

Oakley, Robin, „Praktične mere za unapređenje odnosa između etničkih manjina i policije”, u: OEBS ODIHR Kontakt kancelarija za pitanja Roma i Sinta/Evropski dijalog, *Policijski rad i Romi: Priručnik sa izvorima. Zbirka pratećih dokumenata za sprovođenje Akcionog plana OEBS-a za Rome i Sinte*, neobjavljen nacrt dokumenta izrađen za ODIHR CPRSI, videti: http://www.osce.org/documents/odihr/2006/10/21483_en.pdf (10. februar 2009), str. 85-96.

Oakley, Robin, *Borba protiv rasističkog i ksenofobičnog nasilja u Evropi: Uloga policije (Tackling Racist & Xenophobic Violence in Europe: The Role of Police)*, u: OEBS ODIHR Kontakt kancelarija za pitanja Roma i Sinta/Evropski dijalog, *Policijski rad i Romi: Priručnik sa izvorima. Zbirka pratećih dokumenata za sprovođenje Akcionog plana OEBS-a za Rome i Sinte*, neobjavljen nacrt dokumenta izrađen za ODIHR CPRSI, videti: http://www.osce.org/documents/odihr/2006/10/21483_en.pdf (10. februar 2009), str. 107-116.

Oakley, Robin, *Izgradnja partnerstava između policije i manjina (Building Partnerships Between Police and Minorities)*, in: OEBS ODIHR Kontakt kancelarija za pitanja Roma i Sinta/Evropski dijalog, *Policijski rad i Romi: Priručnik sa izvorima. Zbirka pratećih dokumenata za sprovođenje Akcionog plana OEBS-a za Rome i Sinte*, neobjavljen nacrt dokumenta izrađen za ODIHR CPRSI, videti: http://www.osce.org/documents/odihr/2006/10/21483_en.pdf (10. februar 2009), str. 117-123.

Oakley, Robin, *Opšti okvir za odnose između policije i Roma, Sinta i putnika (Overall Framework on Relations Between Police and Roma, Sinti & Travellers)*, u: OEBS ODIHR Kontakt kancelarija za pitanja Roma i Sinta/Evropski dijalog, *Policing and Roma: Policijski rad i Romi: Priručnik sa izvorima. Zbirka pratećih dokumenata za sprovođenje Akcionog plana OEBS-a za Rome i Sinte*, neobjavljen nacrt dokumenta izrađen za

ODIHR CPRSI, videti:http://www.europeandialogue.org/ED_PAGES/programmes_roma_polic_e_more.html (1. mart 2009), str. 297-303.

Oakley, Robin/Slater, John/Taylor, Chris, *Sistematska procena policijske politike i prakse u odnosu na Rome: Vodič za upotrebu u državama članicama OEBS-a (Systematic Assessment of Policing Police and Practice Relating to Roma: Guidance for Use in OSCE Participating States)*, Praktični vodič za sprovođenje preporuka o radu policije, sadržanih u Akcionom planu OEBS-a za Rome i Sintu (A Practical Guidance Document to Support Implementation of the Recommendations on Policing in the OSCE Action plan for Roma and Sinti), izradio Evropski dijalog za OSCE/ODIHR, London 2007, videti: http://www.europeandialogue.org/ED_PAGES/programmes_roma_police_more.html (1. mart 2009).

Institut za otvoreno društvo, *Rešavanje problema etničkog profilisanja u policiji, Izveštaj o projektu za izradu strategija za efikasno zaustavljanje i pretraze policije (Addressing Ethnic Profiling by Police. A Report on the Strategies for Effective Police Stop and Search Project)*, Njujork, 2009.

Institut za otvoreno društvo, *Etničko profilisanje u Evropskoj uniji: sveprisutno, nedelotvorno i diskriminatorno (Ethnic Profiling in the European Union: Pervasive, Ineffective, and Discriminatory)*, Njujork, 2009.

OEBS, *Konačni izveštaj, Supplementary Human Dimension Meeting, Uloga nacionalnih antidiskriminatornih institucija u borbi protiv rasizma i ksenofobije, s posebnim akcentom na lica koja pripadaju nacionalnim manjinama i migrantima (The Role of National Institutions against Discrimination in Combating Racism and Xenophobia with a Special Focus on Persons belonging to National Minorities and Migrants)*, Beč, 29-30. maj 2008, videti: http://www.osce.org/documents/odihr/2008/10/33849_en.pdf (11. mart 2009).

OEBS, *Konačni izveštaj, Supplementary Human Dimension Meeting, Održive politike za integraciju Roma i Sintu (Sustainable Policies for Roma and Sinti Integration)*, Beč, 10-11. juli 2008, videti:http://www.osce.org/documents/odihr/2008/10/33484_en.pdf (11. mart 2009).

OEBS, *Vodič za demokratski rad policije, viši policijski savetnik Generalnog sekretara OEBS-a (Guidebook on Democratic Policing by the Senior Police Adviser to the OSCE Secretary General)*, SPMU Publication Series Vol. 1, 2nd Edition, Beč, maj 2008, videti: http://www.osce.org/publications/spmu/2007/01/23086_795_en.pdf (20. oktobar 2009)

OEBS, *Primeri dobre prakse u izgradnji partnerstava između policije i građana, viši policijski savetnik Generalnog sekretara OEBS-a (Good Practices in Building Police-Public Partnerships by the Senior Police Adviser to the OEBS Secretary General)*, SPMU Publication Series Vol. 4, Beč, maj 2008, videti: <http://polis.osce.org/library/f/3335/2299/OEBS-AUS-RPT-3335-EN-Good%20Practices%20in%20Building%20Police-Public%20Partnerships.pdf> (20. oktobar 2009).

OEBS, *Dobra praksa u osnovnoj policijskoj obuci – aspekti nastavnog plana, viši policijski savetnik Generalnog sekretara OEBS-a (Good Practices in Basic Police Training - Curricula Aspects by the Senior Police Adviser to the OEBS Secretary General)*, SPMU Publication Series Vol. 5, Beč, oktobar 2008, videti: <http://polis.osce.org/library/f/3555/2732/OEBS-AUS-RPT-3555-EN-Good%20Practices%20in%20Basic%20Police%20Training%20â€”%20Curricula%20Aspects.pdf> (20. oktobar 2009).

Visoki komesar OEBS-a za nacionalne manjine, *Romi (Cigani) u regionu KEBS-a (Roma (Gypsies) in the CSCE Region). Izveštaj Visokog komesara za nacionalne manjine*, Beč, 1993, videti: http://www.osce.org/documents/hcnm/1993/09/3473_en.pdf (10. mart 2009).

Visoki komesar OEBS-a za nacionalne manjine, *Izveštaj o položaju Roma na prostoru OEBS-a (Report on the Situation of Roma and Sinti in the OSCE Area)*, Hag, 2000, videti: http://www.osce.org/documents/hcnm/2000/03/241_en.pdf (20. oktobar 2009).

Visoki komesar OEBS-a za nacionalne manjine, *Preporuke za rad policije u multietničkim društvima (Recommendations on Policing in Multi-Ethnic Societies)*, Hag, 2006, videti: http://www.osce.org/publications/hcnm/2006/02/31534_1150_en.pdf (20. oktobar 2009).

OEBS, *Sprovođenje policijskih programa. Iskustvo stečeno u jugoistočnoj Evropi (Implementation of Police-Related Programmes. Lessons Learned in South-Eastern Europe)*, SPMU Publication Series Vol. 7, Beč, decembar 2008, videti: http://www.osce.org/publications/spmu/2008/12/35735_1218_en.pdf (20. oktobar 2009).

OEBS ODIHR Kontakt kancelarija za pitanja Roma i Sinta/Evropski dijalog, *Policijski rad i Romi: Priručnik sa izvorima. Zbirka pratećih dokumenata za sprovođenje Akcionog plana OEBS-a za Rome i Sinte*, neobjavljen nacrt dokumenta izrađen za ODIHR CPRSI, videti: http://www.osce.org/documents/odihhr/2006/10/21483_en.pdf (10. februar 2009).

Kancelarija OEBS-a za demokratske institucije i ljudska prava, Program za policijske službenike za borbu protiv zločina iz mržnje (*Law Enforcement Officer Programme on Combating Hate Crime*), Factsheet, Varšava, 2006, videti: http://www.osce.org/publications/odih/2006/09/20673_676_en.pdf (12. septembar 2008).

Kancelarija OEBS-a za demokratske institucije i ljudska prava, *Izazovi i odgovori na rasno motivisane incidente u regionu u kome deluje OEBS (Challenges and Responses to Hate-Motivated Incidents in the OSCE Region)*, Varšava, 2006, videti: http://www.osce.org/documents/odih/2006/10/21496_en.pdf (11. mart 2009).

Kancelarija OEBS-a za demokratske institucije i ljudska prava, *Terenska poseta o pitanjima odnosa policije i Roma (Field Visit on Police and Roma Relations, Romania)*, 12-15. novembar 2007, Varšava, 2008, videti: http://www.osce.org/documents/odih/2008/02/29832_en.pdf (7. juli 2009)

Kancelarija OEBS-a za demokratske institucije i ljudska prava, *Sprovođenje Akcionog plana za unapređenje položaja Roma i Sintina na prostoru OEBS-a (Implementation of the Action Plan on Improving the Situation of Roma and Sintini within the OSCE Area)*. Izveštaj o stanju 2008, Varšava, 2008, videti: http://www.osce.org/publications/odih/2008/09/33130_1186_en.pdf (2. april 2009).

Kancelarija OEBS-a za demokratske institucije i ljudska prava, *Zločini iz mržnje u regionu OEBS-a – Incidenti i reakcije. Godišnji izveštaj za 2007 (Hate Crimes in the OSCE Region - Incidents and Responses. Annual Report 2007)*, Varšava, 2008, videti: http://www.osce.org/publications/odih/2008/10/33850_1196_en.pdf (11. mart 2009).

Kancelarija OEBS-a za demokratske institucije i ljudska prava, *Zakonska rešenja o zločinima iz mržnje. Praktični vodič (Hate Crime Laws. A Practical Guide)*, Varšava, 2009, videti: http://www.osce.org/publications/odih/2009/03/36671_1263_en.pdf (1. juni 2009).

Kancelarija OEBS-a za demokratske institucije i ljudska prava, *Zločini iz mržnje u regionu OEBS-a – Incidenti i reakcije. Godišnji izveštaj za 2008 (Hate Crimes in the OSCE Region - Incidents and Responses. Annual Report 2008)*, Varšava, 2009, videti: http://www.osce.org/publications/odih/2009/11/41314_1386_en.pdf (26. novembar 2009).

Kancelarija OEBS-a za demokratske institucije i ljudska prava, *Sprečavanje i reagovanje na zločine iz mržnje. Vodič sa izvorima ili NVO u regionu*

OEBS-a (*Preventing and Responding to Hate Crimes. A Resource Guide or NGOs in the OSCE Region*), Varšava, 2009, videti: http://www.osce.org/publications/odihr/2009/10/40781_1382_en.pdf (10. oktobar 2009).

Kancelarija OEBS-a za demokratske institucije i ljudska prava /Visoki komesar za nacionalne manjine 2008, *Procena stanja ljudskih prava Roma i Sinta u Italiji. Izveštaj misije za utvrđivanje činjenica u Milanu, Napulju i Rimu od 20-26. jula 2008. (Assessment of the Human Rights Situation of Roma and Sinti in Italy. Report of a fact-finding mission to Milan, Naples and Rome on 20-26 July 2008)*, videti: http://www.osce.org/documents/odihr/2009/03/36620_en.pdf (20. juli 2009).

ORSZÁGOS RENDŐR-FŐKAPITÁNYSÁG, TÁJÉKOZTATÓ az állampolgárok részére a rendőri igazoltatásról [sedište nacionalne policije, informacije za građane o zaustavljanju i pretresu policije], Budimpešta, 2007; dostupno na mađarskom, videti: <http://www.euroastra.info/files/IgazoltatasLkezikonyv.pdf> (20. novembar 2009).

Projekat o etničkim odnosima, *U susret radu policije u zajednici: policija i etničke manjine u Mađarskoj (Project on Ethnic Relations, Toward Community Policing: The Police and Ethnic Minorities in Hungary)*, Budimpešta/Prinston, 2000.

Race Equality West Midlands, *Cigani i putnici: Nedostatak i diskriminacija. Na koji način mogu pomoći saveti za rasnu jednakost i druga dobrovoljna tela (Gypsies and Travellers: Disadvantage and Discrimination. How race equality councils and other voluntary bodies can help)*, Birmingham, 2005, videti: <http://www.rewm.org/RED15.pdf> (20. maj 2009).

Richardson, Joanna, *Rad policije sa zajednicama Cigana i putnika (Policing Gypsies and Travellers)*, Lester 2005, videti: www.york.ac.uk/inst/chp/hsa/autumn05/papers/Richardson.doc (18. maj 2009).

Generalni inspektorat policije Rumunije/Institut za prevenciju i psihosociologiju, *Izveštaj o proceni policijskog rada i romskih zajednica (Assessment report on Policing and Roma Communities)*, Bukurešt 2009.

South Norfolk Council, *Strategija za Cigane i putnike u Norfolku (A Strategy for Gypsies and Travellers in Norfolk)*, april 2005–mart 2008.

Ministarstvo unutrašnjih poslova Ujedinjenog Kraljevstva, *Romski Cigani i irski putnici: praktični saveti za policiju i druge organe u Engleskoj i Velsu,*

Nacionalna agencija za unapređenje policijskog rada, nacrt dokumenta (United Kingdom Home Office, *Romany Gypsies and Irish Travellers: Practical advice for police and other agencies in England and Wales, an NPIA draft document*), London 2009.

Komisija Ujedinjenih nacija za ljudska prava, Vodeća načela o internom raseljavanju (*Guiding Principles on Internal Displacement*), dodatak Izveštaju predstavnika Generalnog sekretara (*Addendum to Report of the Representative of the Secretary General*) Mr. Francis M. Deng, podnesen u skladu sa Uredbom Komisije 1997/39, E/CN.4/1998/53/Add.2, 11. februar 1998, Njujork, videti: [http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/G98/104/93/PDF/G9810493 .pdf?OpenElement](http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/G98/104/93/PDF/G9810493.pdf?OpenElement) (11. mart 2009).

Ujedinjene nacije, Generalna skupština, Izveštaj Komiteta o ukidanju rasne diskriminacije, 72. sesija (*General Assembly Report of the Committee on the Elimination of Racial Discrimination*, (18. februar–7. mart 2008), 73. sesija (28. juli–15. avgust 2008), zvanični zapisnik Generalne skupštine, 63. sesija, dodatak br. 18 (A/63/18), videti: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/496485482.html> (16. avgust 2009).

Kancelarija Ujedinjenih nacija o drogama i zločinima, *Priručnik za procenu krivičnog sistema (Criminal Justice Assessment Toolkit)* Njujork, 2006.

Komisija Sjedinjenih Država za bezbednost i saradnju u Evropi, *Izazovi za manjinske zajednice na Kosovu (The Challenges to Minority Communities in Kosovo)*, Hearing, Washington D.C. 2008, videti: http://www.csce.gov/index.cfm?FuseAction=ContentRecords.ViewTranscript&ContentRecord_id=427&ContentType=H,B&ContentRecordType=H&CFID=18849146&CFTOKEN=53 (4. juni 2009).

Valles, Lola, *Obrazovni programi o pitanjima različitosti i manjina, uključujući romska pitanja, izrađeni za policijsku službu u Kataloniji (Španija)*, prezentacija s međunarodne radionice o odnosima između policije i Roma/putnika (*Education Programs on Diversity and Minority Issues, Including Roma Issues, for Police Services in Catalonia (Spain)*, Presentation at the International Workshop on relations between police and Roma/ Travellers), Derbišir, 27-28. novembar 2006, u: OEBS ODIHR Kontakt kancelarija za pitanja Roma i Sinta/Evropski dijalog, *Policijski rad i Romi: Priručnik sa izvorima. Zbirka pratećih dokumenata za sprovođenje Akcionog plana OEBS-a za Rome i Sinte*, neobjavljen nacrt dokumenta izrađen za ODIHR CPRSI, str. 288-292, videti: http://www.europeandialogue.org/ED_PAGES/programmes_roma_polic_e_more.html (10. februar 2009).

VI. Prilozi

Prilog 1: Primeri međunarodnih inicijativa i instrumenata za unapređenje bezbednosne situacije Roma i Sinta

OEBS
<p>Nekoliko samita <i>KEBS-a/OEBS-a, ministarskih i stalnih saveta</i> razmatraju specifične ljudsko-pravne izazove, uključujući i rasnu i etničku mržnju koja je usmerena na Rome i Sinte u celom regionu i pozivaju države učesnice da unaprede položaj Roma i Sinta:</p> <p>KEBS, <i>Dokument sa sastanka u Kopenhagenu Konferencije o ljudskoj dimenziji KEBS-a (CSCE, Document of the Copenhagen Meeting of the Conference on the Human Dimension of the CSCE)</i>, Kopenhagen 1990;</p> <p>KEBS, <i>Helsinški dokument 1992. Izazovi promena (CSCE, Helsinki Document 1992. The Challenges of Change)</i>, Helsinki, 1992;</p> <p>OEBS, <i>Deklaracija sa samita u Istanbulu iz 1999. (Istanbul Summit Declaration 1999)</i> Istanbulski dokument, Istanbul 1999;</p> <p>OEBS, <i>Povelja za evropsku bezbednost (Charter for European Security)</i>, Istanbul 1999;</p> <p>OEBS, <i>Odluka br. 3/03, Akcioni plan za unapređenje položaja Roma i Sinta na prostoru OEBS-a (Action Plan on Improving the Situation of Roma and Sinti within the OSCE Area)</i>, M.C.D EC/3/0 3, Mاستriht, 2003;</p> <p>OEBS, <i>Deklaracija Predsedavajućeg (Cordoba Declaration by the Chairman-in-Office)</i>, FINAL CIO.GAL/76/05/Rev.2, Kordoba 2005;</p> <p>OEBS, <i>Odluka br. 10/05, Tolerancija i nediskriminacija: Promovisanje uzajamnog poverenja i razumevanja (Tolerance and Non-Discrimination: Promoting Mutual Respect and Understanding)</i>, MC.DEC/10/05, Ljubljana 2005;</p> <p>OEBS, <i>Odluka br. 13/06, Tolerancija i nediskriminacija: Promovisanje uzajamnog poverenja i razumevanja (Combating Intolerance and Discrimination and Promoting Mutual Respect and Understanding)</i>, MC.DEC/13/06, Brisel;</p> <p>OEBS, <i>Odluka br. 10/07, Tolerancija i nediskriminacija: Promovisanje uzajamnog poverenja i razumevanja (Tolerance and Non-Discrimination: Promoting Mutual Respect and Understanding)</i>; MC.DEC/10/07, Madrid 2007; i</p> <p>OEBS, <i>Odluka br. 6/08, Intenziviranje aktivnosti na sprovođenju Akcionog plana za unapređenje položaja Roma i Sinta na prostoru OEBS-a (Enhancing OSCE Efforts to Implement the Action Plan on Improving the Situation of Roma and Sinti within the OSCE Area)</i>, MC. DEC/6/08, Helsinki 2008.</p>

Visoki komesar za nacionalne manjine

Visoki komesar za nacionalne manjine (Visoki komesar) objavio je 1993. godine izveštaj o Romima (Ciganima) na teritoriji država OEBS-a, u kome je naglašeno postojanje stalne diskriminacije i rasizma prema Romima i Sintima. Osim toga, Visoki komesar je izdao preporuke OEBS-u i državama članicama OEBS-a o sprovođenju obaveza koje države članice imaju u pogledu položaja Roma i o unapređenju resursa OEBS-a za pitanja Roma.

Visoki komesar je 2000. godine objavio Izveštaj o položaju Roma na prostoru OEBS-a (*Report on the Situation of Roma and Sinti in the OSCE Area*), koji posvećuje posebnu pažnju pitanju diskriminacije i rasnog nasilja protiv Roma i Sinta, i sadrži preporuke za borbu protiv diskriminacije i rasnog nasilja.

Visoki komesar je 2006. objavio Preporuke za rad policije u multietničkim društvima (*Recommendations on Policing in Multi-Ethnic Societies*) koje su od naročitog značaja za sve inicijative u vezi sa unapređenjem odnosa između policije i zajednica Roma i Sinta. Ključne razmatrane teme između ostalog tiču se angažmana i zastupanja prava, obuke i profesionalne podrške, angažmana sa etničkim zajednicama, operativne prakse i prevencije i upravljanja konfliktima.

Pored navedenog, Visoki komesar pruža podršku policijskim vlastima jednog broja država članica u izradi internih kodeksa ponašanja i standardnih procedura rada u vezi s komunikacijom i saradnjom s nacionalnim manjinama, osobito Romima i Sintima.

Kontakt kancelarija za pitanja Roma i Sinta ODIHR-a

U cilju sprovođenja Akcionog plana OEBS-a za Rome i Sinte, ODIHR-CPRSI pokrenuo je 2003. godine program pod nazivom „Policija i Romi: unapređenje bezbednosti multietničkih zajednica“ (*Police and Roma: Towards Safety for Multi-Ethnic Communities*). Cilj programa je unapređenje efikasnosti u sprovođenju preporuka iz Akcionog plana o radu policije, na strateški način, a njegove aktivnosti koordinirala je, u ime CPRSI, nevladina organizacija „Evropski dijalog“ (European Dialogue) iz Londona. Aktivnosti su između ostalog podrazumevale:

- održavanje radionica na regionalnom i nacionalnom nivou na prostoru koji obuhvata OEBS čiji je cilj utvrđivanje problema i ukazivanje na primere dobre prakse;
- izrada modela dobre prakse za sprovođenje „sistematske provere“ postojeće strategije rada policije i prakse u odnosu na Rome, u saradnji s Vladom Rumunije; i

– izrada „Priručnika sa izvorima o radu policije i Romima“ koji je na jednom mestu sabrao relevantne međunarodne standarde, dokumenta s praktičnim uputstvima i primere dobre prakse.

ODIHR-CPRSI je 2008. godine objavio *Izveštaj o statusu sprovođenja Akcionog plana za unapređenje položaja Roma i Sinta na prostoru OEBS-a (Status Report on the Implementation of the Action Plan on Improving the Situation of Roma and Sinti within the OSCE Area)* koji se takođe koncentriše na policijska pitanja.

Između 2007. i 2009, ODIHR, u tesnoj saradnji sa državama domaćinima, sproveo je više terenskih poseta u više država članica. Delegacije ODIHR-a činili su predstavnici predsedavajućih (*Chairmanships-in-Office*), Visokog komesara i Službe OEBS-a za strateška policijska pitanja (*Strategic Police Matters Unit*). Cilj poseta bila je ocena socio-ekonomskog i bezbednosnog položaja zajednica Roma i Sinta nakon serije rasno motivisanih nasilnih napada kojima su bili izloženi. Posle tih misija kojima je stanje ocenjeno, ODIHR je objavio izveštaje o oceni koji sadrže preporuke za unapređenje stanja bezbednosti zajednica Roma i Sinta i za poboljšanje kvaliteta reakcije državnih organa na akte rasno motivisanih krivičnih dela:

Kancelarija OEBS-a za demokratske institucije i ljudska prava/Visoki komesar za nacionalne manjine, *Procena stanja ljudskih prava Roma i Sinta u Italiji. Izveštaj misije za utvrđivanje činjenica u Milanu, Napulju i Rimu od 20-26. jula 2008. (Assessment of the Human Rights Situation of Roma and Sinti in Italy. Report of a fact-finding mission to Milan, Naples and Rome on 20-26 July 2008)*;

Kancelarija OEBS-a za demokratske institucije i ljudska prava, *Terenska poseta o pitanjima odnosa policije i Roma, Rumunija, 12-15. novembar 2007, Varšava 2008 (Field Visit on Police and Roma Relations, Romania, 12-15 November 2007, Warsaw 2008)*; i

Kancelarija OEBS-a za demokratske institucije i ljudska prava, *Izveštaj o terenskoj poseti Mađarskoj, 25. juni – 3. juli 2009, Varšava 2010 (Report on the Field Assessment Visit to Hungary, 25th June-3rd July 2009, Warsaw 2010)*, izveštaj tek predstoji.

Odeljenje ODIHR-a za toleranciju i nediskriminaciju

Odeljenje je 2009. objavilo „Praktičan vodič“ o zakonskim rešenjima u vezi sa krivičnim delom zločina iz mržnje koji je namenjen državama članicama u borbi protiv krivičnih dela iz mržnje, uključujući i rasno motivisana krivična dela protiv Roma i Sinta.

Osim toga, ovo odeljenje od 2005. godine sprovodi Program za policijske službenike za borbu protiv zločina iz mržnje (*Law Enforcement Officer Programme on Combating Hate Crimes*), koji obuhvata sledeće aktivnosti:

- obuku policijskih službenika o svim aspektima krivičnog dela zločina iz mržnje: reakcija, istraga, prikupljanje obaveštajnih podataka, razmena informacija i rad sa tužiocima;
- razvoj strategija za borbu protiv zločina iz mržnje koje se zasnivaju na proaktivnom policijskom rukovođenju i partnerstvima sa zajednicom;
- razradu efikasne procedure prikupljanja i prosleđivanja podataka o krivičnim delima iz mržnje, i
- obuku tužilaca o tome kako koristiti dokaze za utvrđivanje postojanja elemenata ovog krivičnog dela.

Pored toga, Odeljenje je sastavilo čitav niz pomagala i mreža stručnjaka koji pomažu državama članicama u sprovođenju svojih obaveza u vezi s pitanjima tolerancije i nediskriminacije. Informator o mehanizama ODIHR-a za borbu protiv zločina iz mržnje (*ODIHR Toolbox for Combating Hate Crime*) sadrži programe obuke, publikacije sa smernicama i Informacioni sistem za toleranciju i nediskriminaciju (*Tolerance and Non-Discrimination Information System - TANDIS*) kojim se utvrđuje jedinstvena kontakt tačka gde se može dobiti veliki skup različitih informacija prikupljenih o toj temi, a koje su namenjene državama članicama, NVO i drugim organizacijama.

Jedinica za strateška pitanja policije

Jedinica je 2006. godine objavila Vodič za demokratski rad policije (*Guidebook on Democratic Policing*), a 2008. dokument Dobra praksa u izgradnji partnerstava između policije i građana (*Good Practices in Building Police-Public Partnerships*) i Dobra praksa u osnovnoj policijskoj obuci – aspekti nastavnog plana (*Good Practices in Basic Police Training - Curricula Aspects*), uz druge materijale koji se tiču Roma i Sinta, a koji su se pokazali korisnim u uređivanju odnosa između policije i Roma.

Jedinica je takođe pružala podršku različitim državama jugoistočne Evrope u sprovođenju aktivnosti vezanih za Rome i Sinte, a naročito Posebnoj posmatračkoj misiji OEBS-a u Skoplju, u organizaciji Regionalne radionice o policijskom radu sa Romima i Sintima 2006. godine (videti nastavak). Jedinica je 2007. organizovala sastanak policijskih stručnjaka iz regiona u Skoplju o temi rada policije u zajednici, u toku koga se razgovaralo o temama u vezi sa Romima.

Jedinica je učestvovala u misijama ODIHR-a za procenu stanja u više država u vezi s položajem Roma.

Rad na terenu

U jugoistočnoj Evropi, policijska odeljenja Misije na Kosovu, Misije u Srbiji i Posebne posmatračke misije u Skoplju, pružala su podršku dotičnim zemljama u sprovođenju preporuka iz Akcionog plana OEBS-a koje se tiču policije, između ostalog:

- podsticanjem Roma da se uključe u policijske službe;
- organizacijom obuke za policijske službenike čiji je cilj bio podizanje svesti kod njih i edukacija o kulturološkim razlikama u vezi s Romima;
- obrazovanjem zajedničkih tela policije i građana u koja su bile uključene i romske zajednice i unapređenjem odnosa između policije i Roma;
- postavljanjem policijskih službenika za vezu sa Romima;
- unapređenjem prisustva policije za rad u zajednici u romskim naseljima; i
- jačanjem mehanizama za istragu i sankcionisanje policijskih zloupotreba i nedozvoljenog postupanja prema Romima.

Ujedinjene nacije

Usvajanjem različitih sporazuma i konvencija o ljudskim pravima, *Generalna skupština UN* dala je pravni okvir za obezbeđenje ispravnog policijskog rada u zajednicama Roma i Sinta;

Rezolucija 2106(XX), *Međunarodna konvencija o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije (International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination)* (1965);

Generalna skupština Ujedinjenih nacija, Rez. 2200 A(XXI), *Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (International Covenant on Civil and Political Rights)* (1966);

Generalna skupština Ujedinjenih nacija, Rez. 2200A (XXI), *Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights)* (1966);

Generalna skupština Ujedinjenih nacija, Rez. A/Res/34/180, *Konvencija o ukidanju svih oblika diskriminacije žena (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women)* (1979);

Generalna skupština Ujedinjenih nacija, Rez. A/Res/39/46, *Konvencija protiv torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih postupaka ili kazni (Convention against Torture and other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment)* (1984); i

Generalna skupština Ujedinjenih nacija, Rez. A/Res/44/25, *Konvencija o pravima deteta (Convention on the Rights of the Child)* (1989);

Dokument UN A/CONF/611, *Standardna minimalna pravila za postupanje prema zatvorenicima (Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners)* (1955);

Rez. A/Res/34/169, *Kodeks ponašanja policijskih službenika (Code of Conduct for Law Enforcement Officials)* (1979);

Rez. A/Res/40/34, *Deklaracija o osnovnim načelima pravde za žrtve krivičnih dela i zloupotrebe moći (Declaration on Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power)* (1985);

Rez. A/Res/43/173, *Skup načela za zaštitu svih lica u bilo kom obliku pritvora ili zatvora (Body of Principles for the Protection of All Persons under Any Form of Detention or Imprisonment)* (1988);

Rez. A/Res/44/25, Konvencija o pravima deteta (*Convention on the Rights of the Child*) (1989);

Rez. A/Res/45/107, Međunarodna saradnja u prevenciji krivičnih dela i krivično pravosuđe u kontekstu razvoja (*International Co-operation for Crime Prevention and Criminal Justice in the Context of Development*) (1990);

Rez. A/Res/45/113, Smernice za zaštitu maloletnika lišenih slobode (*Guidelines for the Protection of Juveniles Deprived of their Liberty*) (1990);

Rez. A/Res 47/135, Deklaracija o pravima lica koja pripadaju nacionalnim ili etničkim, verskim ili jezičkim manjinama (*Declaration on the Rights of Persons Belonging to National or Ethnic, Religious and Linguistic Minorities*) (1993);

Rez. A/Res/48/134, Domaće institucije za promovisanje i zaštitu ljudskih prava (*National Institutions for the Promotion and Protection of Human Rights*) (1993).

Osim navedenog, Savet za ljudska prava usvojio je 2006. godine, uz Rezoluciju A/HRC/1/L.2, Međunarodnu konvenciju o zaštiti svih lica od prisilnog nestanka (*International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearance*).

Komitet za ukidanje rasne diskriminacije (*Committee on the Elimination of Racial Discrimination*);

Komitet za borbu protiv torture (*Committee against Torture*);

Nezavisni ekspert za pitanja manjina (*Independent Expert on Minority Issues*);

Komitet za ljudska prava (*Human Rights Committee*); i

Specijalni izvestilac Ujedinjenih nacija za savremene oblike rasizma, rasne diskriminacije, ksenofobije i srodnih vrsta netolerancije (*United Nations Special Rapporteur on Contemporary Forms of Racism, Racial Discrimination, Xenophobia and Related Intolerance*), bavi se pitanjima koja proističu iz odnosa policije i Roma kroz periodičnu analizu da li države poštuju svoje obaveze iz sporazuma u pogledu zaštite ljudskih prava ili po mogućnosti razmatranjem individualnih ili kolektivnih pritužbi.

Pored navedenog, Visoki komesarijat za ljudska prava (*Office of the High Commissioner for Human Rights*) objavio je više priručnika za obuku policijskih službenika o ljudskim pravima.

Savet Evrope

Šefovi država u oktobru 1993. doneli su Bečku deklaraciju (*Vienna Declaration*), zajedno sa Akcionim planom za borbu protiv rasizma, ksenofobije, antisemitizma i netolerancije (*Action Plan for Combating Racism, Xenophobia, Anti-Semitism and Intolerance*).

U septembru 2001, Komitet ministara (*Committee of Ministers*) izdao je preporuku državama članicama o Evropskom kodeksu policijske etike (*European Code of Police Ethics*).

Odsek za Rome i putnike (Roma and Traveller Division) i njegova Ekspertska grupa (Experts Group);

Komesar za ljudska prava (Commissioner for Human Rights); i

Savetodavni komitet o okvirnoj konvenciji za zaštitu nacionalnih manjina (Advisory Committee on the Framework Convention for the Protection of National Minorities) takođe se bave bezbednosnom situacijom Roma i Sinta u svojim izveštajima.

Pored navedenog, u okviru *Programa Saveta Evrope za policiju i ljudska prava (Police and Human Rights Programme)* objavljeno je više materijala za obuku o policijskom radu u manjinskim zajednicama.

Evropska komisija protiv rasizma i netolerancije (European Commission against Racism and Intolerance – ECRI) redovno se bavi pitanjima policijskog rada i pravosuđa u vezi s Romima u nizu izveštaja o pojedinačnim državama. Komisija takođe objavljuje opštepolutičke preporuke o nekoliko tematskih oblasti, kao što su:

Opštepolutička preporuka Komisije br. 3 o borbi protiv rasizma i netolerancije protiv Roma/Cigana (Combating Racism and Intolerance against Roma/Gypsies), CRI(98)29 rev.; i

Opštepolutička preporuka Komisije br. 11 o borbi protiv rasizma i rasne diskriminacije u radu policije (Combating Racism and Racial Discrimination in Policing).

Evropski sud za ljudska prava (European Court of Human Rights – ECtHR) i njegove presude predstavljaju još jedan značajan mehanizam kojim se obezbeđuje da države poštuju pravne odredbe Evropske konvencije o ljudskim pravima i osnovnim slobodama (European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms – ECHR). Poslednjih godina je doneseno više značajnih presuda u vezi s povredama Konvencije čiji je uzrok neefikasna reakcija krivičnog pravosuđa na krivična dela iz mržnje koja se čine protiv Roma:

– Nachova i drugi protiv Bugarske, br. 43577/98, Informacija br. 28 o sudskoj praksi Suda, mart 2001;

– Šečić protiv Hrvatske, br. 40116/02, Informacija br. 97 o sudskoj praksi Suda, maj 2007; i

– Cobzaru protiv Rumunije, br. 48254/99, Informacija br. 99 o sudskoj praksi Suda, juli 2007.

Evropski komitet za prevenciju torture i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment – CPT) organizacijom poseta sprovodi procenu postupanja prema licima lišenim slobode u cilju, po potrebi, bolje zaštite tih lica od torture ili neljudskih ili ponižavajućih postupaka ili kazni.

Evropska unija
<i>Agencija za osnovna prava (Fundamental Rights Agency – FRA) redovno vrši ocenu položaja Roma i Sinta. Agencija je 2009. objavila istraživanje Romi – Podaci u ciljanom izveštaju, Istraživanje o manjinama i diskriminaciji u Evropskoj uniji (The Roma. Data in Focus Report, European Union Minorities and Discrimination Survey) (EU-MIDIS).</i>
<i>Evropska komisija preko svog Evropskog strukturnog fonda pružila je podršku određenom broju projekata za izgradnju partnerstava čiji su predlagači bili domaći policijski organi, NVO i romske zajednice u više država Evrope unije.</i>
Međunarodne i domaće NVO
<i>Amnesty International – AI, Human Rights Watch, i Međunarodni helsinški savez za ljudska prava (International Helsinki Federation for Human Rights – IHF) redovno sastavljaju izveštaje o stanju u različitim državama o bezbednosnoj situaciji Roma i Sinta. Helsinški odbori IHF-a za različite države pokrenuli su brojne projekte za izgradnju poverenja između policije i Roma i Sinta u više država učesnica.</i>
<i>Evropski dijalog (European Dialogue), u ime ODIHR CPRSI, koordinisao je više aktivnosti u okviru projekta ODIHR-CPRSI pod nazivom „Policija i Romi: unapređenje bezbednosti multietničkih zajednica“ (Police and Roma: Towards Safety for Multi-Ethnic Communities), a naročito kroz više regionalnih radionica o pitanjima odnosa policije i Roma i kroz izradu Priručnika sa izvorima o policijskom radu i Romima (Resource Manual on Policing and Roma).</i>
<i>Evropski centar za prava Roma (European Roma Rights Centre – ERRC), kako kroz svoja ljudskopravna istraživanja i aktivnosti dokumentovanja tako i svojim radom na pravnim pitanjima i zagovaranju prava, obezbedio je više izuzetno značajnih presuda o radu policije u domaćim i međunarodnim sudovima.</i>
<i>Bratsko udruženje evropskih policijskih službenika Roma (Fraternal Association of European Roma Law Enforcement Officers - FAERLEO) ima za cilj, između ostalog, promovisanje jednakih mogućnosti za Rome u policijskim organima u Evropi, smanjenje međusobnih predrasuda, medijaciju između policijskih organa i romskih zajednica i unapređenje uslova života i službovanja romskog kadra u policiji.</i>
<i>Američki Projekat za etničke odnose (Project on Ethnic Relations – PER) aktivan je u promovisanju debate i sprovodi projekte izgradnje odnosa između policije i Roma u više država centralne i istočne Evrope.</i>

Prilog 2: Sistematska procena policijske politike i prakse u odnosu na Rome: Smernice za upotrebu u državama članicama OEBS-a

Obrazac za procenjivanje u kojoj meri su domaće politike i praksa u radu policije usaglašene sa preporukama o radu policije iz Akciononog plana OEBS-a²¹²

Ovaj obrazac je namenjen za upotrebu u državama članicama OEBS-a, kao pomagalo za procenu usaglašenosti sa sedam specifičnih preporuka o radu policije iz Akcionog plana OEBS-a za unapređenje položaja Roma i Sinta na prostoru OEBS-a. Njime se državama učesnicama OEBS-a pomaže u:

- a) utvrđivanju postojećih problema u politikama i praksi u policijskom radu u državi po pitanju Roma;
- b) oceni prednosti i mana u odnosu na preporuke OEBS-a;
- c) utvrđivanju konkretnih oblasti politike i prakse u kojima je potrebno preduzeti neke korake; i
- d) utvrđivanju određenog ciljnog standarda u odnosu na koji će se naknadno meriti napredak.

212 Format ovoga obrasca je zasnovan na obrascu korišćenom u brošuri *Rad policije u demokratskom društvu: Da li vaša policijska služba poštuje ljudska prava?* (*Policing in a Democratic Society: Is your Police Service a Human Rights Champion?*), koju je objavilo Ministarstvo unutrašnjih poslova Austrije u okviru Programa Saveta Evrope o policiji i ljudskim pravima (2000). Obrazac je sastavio dr Robin Oakley u okviru programa aktivnosti po pitanju Roma i policijskog rada koji je pokrenuo ODIHR CPRSI 2004-2006. godine.

PREPORUKA	TEST	DOKAZ
1. Procena stepena odstupanja postojeće nacionalne prakse od međunarodnih standarda o policiji, uz konsultacije s nacionalnim policijskim snagama, NVO i predstavnicima zajednica Roma i Sinta (Preporuka 30)	(a) Da li je policija obrazovala partnerstvo sa romskim NVO u te svrhe?	
	(b) Da li je utvrđeno koja su ključna problematična pitanja u odnosima između policije i Roma i Sinta?	
	(c) Da li su utvrđeni relevantni međunarodni standardi?	
	(č) Da li je utvrđena pozitivna vizija odnosa između policije i Roma i Sinta, a na osnovu tih standarda?	
	(ć) Da li je utvrđen jaz između te vizije i sadašnje strategije i prakse u radu policije na pitanjima Roma?	
	(d) Da li je pripremljen akcioni plan za premošćavanje tog jaza?	

PREPORUKA	TEST	DOKAZ
2. Izrada, po potrebi, i u partnerstvu s međunarodnim organizacijama i romskim NVO, politika, kodeksa ponašanja, praktičnih priručnika i programa obuke. (Preporuka 31)	(a) Da li su formulisane jasne izjave o politici odnosa između Roma i policije?	
	(b) Da li su izrađeni kodeksi profesionalnog ponašanja u odnosima sa Romima ili kodeksi koji se bave odnosima između Roma i policije?	
	(c) Da li su izrađeni praktični priručnici u vezi sa Romima ili priručnici koji se bave odnosima Roma i policije koji će pratiti tu politiku i kodekse?	
	(č) Da li su izrađeni prateći programi obuke, uz obradu pitanja specifičnih za odnose sa Romima?	
	(ć) Da li se pri izradi gore navedenih dokumenata vodilo računa o iskustvu i aktivnostima podrške međunarodnih organizacija koje rade na pitanjima Roma i Sinta?	
	(d) Da li su u gore navedene aktivnosti i njihovo sprovođenje bile uključene romske NVO?	

PREPORUKA	TEST	DOKAZ
<p>3. Izrada politika kojima se promoviše svest kod policijskih institucija u pogledu položaja Roma i Sinta i čiji je cilj borba protiv predrasuda i negativnih stereotipa.</p> <p>(Preporuka 26)</p>	<p>(a) Da li su policijske institucije prepoznale potrebu promovisanja svesti i borbe protiv stereotipa?</p>	
	<p>(b) Da li su izrađene detaljne politike za promovisanje svesti i borbu protiv stereotipa?</p>	
	<p>(c) Da li su u taj postupak bili uključeni predstavnici NVO Roma i Sinta?</p>	
	<p>(č) Da li je ocenjena efikasnost tih politika?</p>	

PREPORUKA	TEST	DOKAZ
<p>4. Izrada politika: (1) za unapređenje odnosa između zajednica Roma i Sinta i policije u cilju sprečavanja zloupotreba od strane policije i nasilja protiv Roma i Sinta; i (2) unapređenje poverenja Roma i Sinta u policiju.</p> <p>(Preporuka 28)</p>	<p>a) Da li su tekući problemi u odnosima između Roma i Sinta i policije prepoznati i njihovi uzroci utvrđeni?</p>	
	<p>(b) Da li su izrađene eksplicitne politike kojima se ti problemi rešavaju i unapređuju međusobni odnosi?</p>	
	<p>(c) Da li su izrađene i sprovedene politike koje su konkretno namenjene sprečavanju zloupotreba i nasilja policije nad Romima i Sintima?</p>	
	<p>(č) Da li su izrađene i sprovedene politike koje su konkretno namenjene unapređenju poverenja u policiju kod Roma i Sinta?</p>	

PREPORUKA	TEST	DOKAZ
<p>5. Izrada programa obuke za prevenciju prekomerne upotrebe sile i širenje svesti o ljudskim pravima i o poštovanju ljudskih prava.</p> <p>(Preporuka 27)</p>	<p>(a) Da li su jasno utvrđeni profesionalni standardi u vezi s ljudskim pravima i upotrebom odgovarajućeg stepena sile?</p>	
	<p>(b) Da li programi obuke za sve policijske službenike objašnjavaju standarde i pokazuju njihove praktične implikacije na rad policijskog službenika?</p>	
	<p>(c) Da li se organizuje obuka uz neophodnu podršku i naknadne aktivnosti?</p>	
	<p>(č) Da li se sprovođenje tih standarda u vezi sa upotrebom sile i ljudskim pravima prati i ocenjuje?</p>	

PREPORUKA	TEST	DOKAZ
<p>6. Izrada politika i procedura za obezbeđenje efikasne policijske reakcije na rasno motivisano nasilje nad Romima i Sintima.</p> <p>(Preporuka 29)</p>	(a) Da li zakon eksplicitno prepoznaje i kažnjava rasnu motivisanost u krivičnim delima nasilja?	
	(b) Da li policija ima jasnu politiku i procedure za reagovanje na rasnu motivisanost kao otežavajući faktor u izvršenim krivičnim delima?	
	(c) Da li se informacije rutinski prikupljaju o incidentima rasno motivisanog nasilja, uključujući evidentiranje incidentata protiv Roma?	
	(č) Da li se za policiju organizuje obuka o postupanju u incidentima rasno motivisanog nasilja?	
	(ć) Da li je reakcija policije efikasna?	

PREPORUKA	TEST	DOKAZ
<p>7. Podsticanje Roma i Sinta da rade u policijskim ustanovama, što predstavlja održiv način promovisanja tolerancije i različitosti.</p> <p>(Preporuka 32)</p>	(a) Da li su utvrđeni razlozi nedovoljne zastupljenosti Roma i Sinta?	
	(b) Da li su osmišljene specifične strategije (politike) čiji je cilj podsticanje/pomoć Romima i Sintima za dobijanje zaposlenja?	
	(c) Da li se angažovanje/povećanje broja Roma i Sinta u policijskim ustanovama redovno prati?	
	(č) Da li su postojeće strategije (politike) i inicijative bile efikasne?	

Prilog 3: Opšti okvir za analizu strategije²¹³

PROBLEM	PITANJA
Pregled eventualnih povreda prava i diskriminacije	<p>U sadržaju dokumenta o politici/smernicama (u ovlašćenjima, nadležnostima ili pravcima delovanja) da li postoji mogućnost povreda prava pojedinca iz Konvencije?</p> <p>U sadržaju dokumenta o politici/smernicama (u ovlašćenjima, nadležnostima ili pravcima delovanja) da li postoji mogućnost da je taj dokument diskriminatoran u svojoj primeni ili pružanju prava iz Konvencije?</p>
Načela ljudskih prava	<p>Da li politika/smernice sadrže iskaz kojim se definiše pravni osnov politike i pripadajuća ovlašćenja, nadležnosti ili pravci delovanja?</p> <p>Da li se u politici navode pojedinosti o tome šta bi moglo predstavljati legitiman cilj/ciljeve za eventualnu povredu prava pojedinca po osnovu sprovođenja politike, pripadajućih ovlašćenja, nadležnosti ili pravaca delovanja?</p> <p>Da li politika rešava potrebu praćenja jasno definisanog procesa odlučivanja prilikom razmatranja osnova, dejstva i drugih relevantnih informacija prilikom odlučivanja o odgovarajućem pravcu delovanja?</p> <p>Da li je u politici izričito naveden minimum standarda u vezi s dokumentovanjem i dokazivanjem razloga donošenja takvih odluka?</p> <p>Da li politika daje praktičarima jasna uputstva o:</p> <ul style="list-style-type: none"> – utvrđivanju zakonitosti svojih radnji? – utvrđivanju legitimnosti cilja njihovih radnji (izuzeci i odstupanja)? – opravdanju primerenosti njihovih radnji postizanju cilja? – dokumentovanju donesenih odluka, procesa konsultacija i rezultata?
Razgraničavanje strategije i taktike	<p>Da li politika predviđa policijsku taktiku koja bi mogla onemogućiti njeno uvođenje u javni domen? (Preporučuje se da taktičke informacije ne budu obuhvaćene, iz razloga bezbednosti, a u cilju očuvanja integriteta operativne metodologije)</p>

213 Komentar načela koji leže u osnovi opšteg okvira za analizu politike može se naći u: Oakley/Slater/Taylor (op. cit, nap. 44) str. 49-50. Taj okvir za analizu sačinio je bivši glavni inspektor Chris Taylor iz Policije Grada Londona (London Metropolitan Police) za upotrebu prilikom sistematskih ocena policijskog rada u vezi sa Romima.

<p>Obaveze, objavljivanje, ocena i inspekcija</p>	<p>Da li politika sadrži obavezu javnog objavljivanja ili opravdavanja eventualnih odstupanja od ovog pravila iz razloga javnog interesa? Da li politika predviđa obavezu da pri postupanju prema ovlašćenjima, nadležnostima ili pravcima delovanja građani imaju pravo na zastupanje, pravno savetovanje, žalbu, itd? Da li politika predviđa obavezu vođenja sistema praćenja, procene kvaliteta obuke i zaduženja u inspekciji? Da li politika predviđa obaveze o stepenu nezavisne kontrole u donošenju odluka i podnesenih žalbi?</p>
<p>Usaglašenost</p>	<p>Da li u politici postoji potvrda da je izrađena u skladu sa vrednostima i načelima koji leže u osnovi Konvencije?</p>
<p>Pravna provera</p>	<p>Da li je politika proverena sa pravne tačke gledišta u smislu usaglašenosti sa obavezama poštovanja ljudskih prava?</p>
<p>Analiza politike</p>	<p>Da li je određen datum za analizu politike u smislu njene usaglašenosti sa presudama Evropskog suda za ljudska prava u svetlu nove sudske prakse u ljudskim pravima?</p>

Prilog 4: Obrazac prilikom zaustavljanja građana koji se koristi u gradu Fuenlabrada u Španiji

Legitimisanje lica na javnim mestima					
Br. 000000					
Datum:		Vreme početka:		Broj obrasca:	
Mesto zaustavljanja:					
Ime:					
Prezime:				Pol: Ženski: ☐	Muški: ☐
Lična isprava:	Vrsta:	Broj:			
Državljanstvo:					
Mesto rođenja:					
Pokrajina:				Država:	
Ime oca:				Ime majke:	
Prebivalište:					
Broj:		Sprat:		Grad:	
Pokrajina:				Telefon:	
Razlog legitimisanja:					
Zapažanja o motivaciji:					
Pretnes lica:	Da: ☐	Ne: ☐	Pretraga pozitivna:	Da: ☐	Ne: ☐
Pronađeni predmeti:					
Druge zanimljive činjenice:					
U vozilu:		Registarske oznake:		Boja:	
Kršenje zakona:	Da: ☐	Ne: ☐	Zakon		
Vrsta učinjenog krivičnog dela:					
Legitimisanje okončano:		Identifikacioni broj policijskog službenika			
Ayuntamiento de FUENLABRADA Consejería de Seguridad ciudadana y tráfico Servicio de Policía Local			 AGIS 2006 Uz finansijsku podršku iz Programa AGIS Evropska komisija – Generalni direktorat za pravosuđe, slobodu i bezbednost		

Poledina obrasca:

Zakonske norme	
<p>Organski zakon 1/1992 o zaštiti bezbednosti građana (član 20.1) daje policiji pravo da izvrši legitimisanje i pretres lica na ulicama i javnim mestima u cilju zaštite bezbednosti građana.</p> <p>Ukoliko policijski službenik od vas zatraži ličnu ispravu na uvid, vaša je dužnost to i da učinite i da sarađujete prilikom pretresa ukoliko smatra da je neophodan.</p> <p>Svako lice koje se legitimise ili pretresa na ulici ili drugom javnom mestu ima pravo na ispravan i pažljiv tretman od strane policijskog službenika koji traži na uvid pomenutu ispravu ili vrši evidentiranje. Pored navedenog, policijski službenik je u obavezi da vam u potpunosti pruži što detaljnije informacije o uzrocima i nameni legitimisanja/pretresa, u skladu sa članom 5. Organskog zakona 2/1986 od 13. marta, poglavlje Snage bezbednosti.</p> <p>Za svaku povredu pravila, imate pravo žalbe direktno lokalnoj policiji napismeno ili ispunjavanjem obrazaca o primedbama i predlozima u skladu sa zakonom, koje možete dobiti u vašoj policijskoj stanici. Imate i mogućnost preuzimanja obrasca na vebajtu gradskog veća na adresi www.ayto-fuenlabrada.es, u Opštinskoj službi za pomoć žrtvama i opštem registru opštine Fuenlabrada.</p> <p>Podaci prikupljeni ovim obrascem mogu se koristiti isključivo u policijske svrhe, uz poštovanje svih obaveza koje su predviđene Organskim zakonom 15/1999 od 13. decembra, a u pogledu zaštite podataka o ličnosti.</p> <p>Napominjemo da će podaci o ličnosti iz ovog dokumenta biti uvršteni u registar pod nazivom GESPOL u vlasništvu Gradskog veća Fuenlabrade, koji se nalazi na Trgu Constitución br. 1 u Fuenlabradi, u cilju njihovog vođenja i čuvanja. Svoja prava na pristup, ispravku, poništavanje ili prigovor možete ostvariti dostavljanjem obaveštenja u pismenoj formi odeljenju za građane pomenutog gradskog veća, na gore navedenu adresu.</p>	
Formulario avalado por el Programa AGIS de la Unión Europea I	 AGIS 2006 Uz finansijsku podršku iz Programa AGIS Evropska komisija – Generalni direktorat za pravosuđe, slobodu i bezbednost
<p>El presente formulario esta incluido dentro del Programa AGIS de la Unión Europea que apoya iniciativas encaminadas a buscar un enfoque coordinado y multidisciplinar de las distintas actividades relacionadas con la creación del espacio de libertad, seguridad y justicia así como la prevención y la lucha contra la delincuencia organizada en la Unión Europea.</p> <p>En concreto, el formulario forma parte del Proyector STEPSS (Strategije za efikasno zaustavljanje i pretres od strane policije), que tiene como objetivo mejorar las relaciones entre los Cerpos Policiales y las minorías étnicas i los procedimientos policiales, para prevenir practicas discriminatorias.</p>	

Seriya izdanja

Jedinice za strateška pitanja policije (SPMU)

Tom 1. Priručnik o demokratskom policijskom radu viših policijskih službenika (Guidebook on Democratic Policing by the Senior Police)

Savetnik Generalnog sekretara OEBS-a, serija izdanja SPMU, tom 1, 2. izdanje, Beč, maj 2008.

Tom 2. Referentni vodič za krivični postupak (Reference Guide to Criminal Procedure), serija izdanja SPMU, tom 2, Beč, decembar 2006.

Tom 3. Jačanje saradnje između policije, tužilaca i sudija u borbi protiv transnacionalnog organizovanog kriminala (Enhancing cooperation among police, prosecutors and judges in the fight against transnational organized crime). Izveštaj o projektu, serija izdanja SPMU, tom 3, Beč, decembar 2007.

Tom 4. Dobra praksa u izgradnji partnerstava između policije i građana, viši policijski savetnik Generalnog sekretara OEBS-a (Good Practice in Building Police-Public Partnerships by the Senior Police Adviser to the OSCE Secretary General), serija izdanja SPMU, tom 4, Beč, maj 2008.

Tom 5. Dobra praksa u osnovnoj policijskoj obuci – aspekti nastavnog plana, izradio viši policijski savetnik Generalnog sekretara OEBS-a (Good Practices in Basic Police Training - Curricula Aspects by the Senior Police Adviser to the OSCE Secretary General), serija izdanja SPMU, tom 5, Beč, oktobar 2008.

Tom 6. Прекурсори наркотических средств [Priručnik o prekursorima], serija izdanja SPMU, tom 6, Beč, novembar 2008.

Tom 7. Sprovođenje policijskih programa. Iskustvo stečeno u jugoistočnoj Evropi (Implementation of Police-Related Programmes. Lessons Learned in South-Eastern Europe), serija izdanja SPMU, tom 7, Beč, decembar 2008.

Tom 8. Priručnik o kontrolisanoj isporuci za zemlje jugoistočne Evrope (Controlled Delivery Guidebook for South-East European Countries), serija izdanja SPMU, tom 8, Beč, januar 2009.

Tom 9. Policija i Romi i Sinti: Dobra praksa u izgradnji poverenja i razumevanja (Police and Roma and Sinti: Good Practices in Building Trust and Understanding), serija izdanja SPMU, tom 9, Beč, april 2010.

Izdanja se mogu naručiti direktno od Službe (spmu@osce.org) ili preuzeti sa informacionog sistema Službe (SPMU Policing OnLine Information System – POLIS), na adresi: <http://polis.osce.org/library>.

